Eindrapport

Evaluatie Geactualiseerd Nationaal actieplan duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen

KWINK GROEP

Evaluatie Geactualiseerd Nationaal actieplan duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen

Pauline Modderman
Niek de Vreeze
Lotte Pol
Felix Vogel
Maarten Noordink

DATUM 7-11-2025
VERSIE Eindrapport

Inhoudsopgave

1.	**Inleiding**	**4**
1.1	Doel van deze evaluatie	4
1.2	Evaluatiemodel	4
1.3	Aanpak	5
1.4	Leeswijzer	6
2.	**Toelichting op het NAP**	**7**
2.1	Toelichting op de SUD en het NAP	7
2.2	Samenhang met wet- en regelgeving en beleid	8
2.3	Sturing op het NAP	9
3.	**Geïntegreerde gewasbescherming**	**11**
3.1.	Achtergrond en context	11
3.2.	Geïntegreerde gewasbescherming in de SUD (plan)	12
3.3.	Geïntegreerde gewasbescherming in het NAP en UP (papier)	14
3.4.	Uitvoering door stakeholders (praktijk)	15
3.5.	Resultaten en effecten	16
3.6.	Conclusies en richtingen voor de toekomst	21
4.	**Bescherming van aquatisch milieu en drinkwater**	**24**
4.1.	Achtergrond en context	24
4.2.	Bescherming van aquatisch milieu en drinkwater in de SUD (plan)	26
4.3.	Bescherming van aquatisch milieu en drinkwater in het NAP en UP (papier)	26
4.4.	Uitvoering door stakeholders (praktijk)	29
4.5.	Resultaten en effecten	31
4.6.	Conclusies en richtingen voor de toekomst	34
5.	**Beperken van gebruik in kwetsbare gebieden**	**37**
5.1.	Afbakening kwetsbare gebieden	37
5.2.	Gebieden gebruikt door het brede publiek of kwetsbare groepen	37
5.3	N2000-gebieden	41
5.4.	Recent behandelde gebieden	44
5.5.	Conclusies en richtingen voor de toekomst	45

6. Voorlichting bij verkoop 48

6.1. Achtergrond en context 48

6.2. Voorlichting bij verkoop in de SUD (plan) 50

6.3. Nederlandse invulling van voorlichting bij verkoop (papier) 50

6.4. Uitvoering door stakeholders (praktijk) 50

6.5. Resultaten en effecten 51

6.6. Conclusies en richtingen voor de toekomst 52

7. Informatie, bewustmaking en voorlichting van het publiek 54

7.1. Achtergrond en context 54

7.2. Informatie, bewustmaking en voorlichting van het publiek in de SUD (plan) 54

7.3. Informatie, bewustmaking en voorlichting van het publiek in het NAP (papier) 54

7.4. Uitvoering door stakeholders (praktijk) 55

7.5. Resultaten en effecten 56

7.6. Conclusies en richtingen voor de toekomst 58

8. Monitoring 60

8.1. Monitoring in de SUD (plan) 60

8.2. Monitoring in het NAP en het UP (papier) 60

8.3. Monitoringssystematiek in de praktijk 63

8.4. Resultaten en effecten 65

8.5. Conclusies en richtingen voor de toekomst 65

9. Samenvatting van de conclusies en richtingen voor de toekomst 67

9.1. Samenvatting van de conclusies 67

9.2. Samenvatting en van de richtingen voor de toekomst – drie sporen 69

Bijlage I: Overzicht gesprekspartners en aanwezigen dialoogsessies 72

Bijlage II: Overzicht van voorlichting online 73

Bijlage III: Overzicht strategische doelen en tussendoelen Toekomstvisie en UP 75

1. Inleiding

1.1 Doel van deze evaluatie

In 2009 is de Europese Richtlijn 2009/128/EG inzake duurzaam gebruik pesticiden[1] (de Sustainable Use Directive, hierna de 'SUD') gepubliceerd. Op grond van de SUD zijn alle lidstaten verplicht een nationaal actieplan aan te nemen en deze periodiek te evalueren. In Nederland is dit het Nationaal Actieplan Duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (hierna: het 'NAP') dat geldt voor de periode 2022-2025. KWINK groep is door van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) gevraagd om de periodieke evaluatie uit te voeren van de effectiviteit van de Nederlandse invulling van de SUD-maatregelen voor de periode 2022-2025.

De volgende maatregelen vielen binnen de scope van de evaluatie[2]:

- Geïntegreerde gewasbescherming
- Bescherming aquatisch milieu en drinkwater
- Vermindering gebruik of van risico's in specifieke gebieden
- Voorlichting bij verkoop
- Informatie, bewustmaking en voorlichting van het bredere publiek
- Monitoring (doelen en indicatoren)

Daarbij is gevraagd het zwaartepunt van het onderzoek te leggen bij de maatregel geïntegreerde gewasbescherming.

LVVN zal het NAP voor de periode 2026-2030 actualiseren. Deze evaluatie biedt daarvoor input.

1.2 Evaluatiemodel

Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van onderstaand evaluatiemodel (figuur 1). In het model is te zien hoe de verschillende maatregelen in het NAP zijn onderzocht.

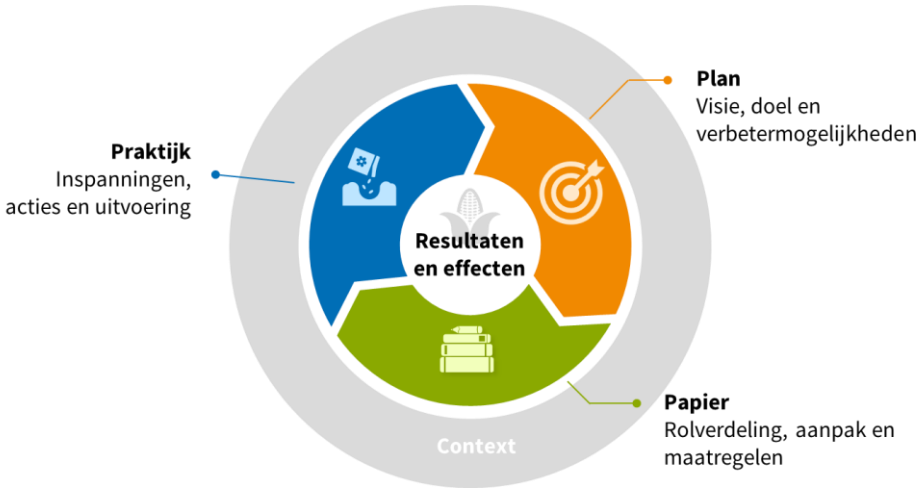

Figuur 1: Evaluatiemodel.

[1] Zie: Richtlijn (EG) 2009/128.
[2] De volgende SUD-maatregelen vallen buiten de reikwijdte van het onderzoek: het trainen van gebruikers; keuring van spuitapparatuur; hantering en opslag van gewasbeschermingsmiddelen; verbod op bespuitingen vanuit de lucht.

Per maatregel (in de hoofdstukken 3 tot en met 8) zijn de vijf onderdelen van het model in kaart gebracht:

1. Wat en hoe beoogt de maatregel bij te dragen aan het SUD-doel (**'plan'**)?
2. Hoe is de maatregel in het NAP, de beleidsdocumenten waar het NAP naar verwijst en andere relevante documentatie uitgewerkt (**'papier'**)?
3. Hoe wordt in de praktijk door stakeholders invulling gegeven aan de maatregel (**'praktijk'**)? Welk inspanningen zijn geleverd en welke acties zijn ondernomen, en hoe ziet de uitvoering eruit?
4. Wat is bekend over **(tussen)resultaten en effecten** van de maatregel?
5. Welke **contextuele ontwikkelingen** zijn van invloed op de voortgang en effectiviteit van de maatregel?

1.3 Aanpak

Onderzoeksmethoden
Voor dit onderzoek zijn voor de verschillende maatregelen feiten en percepties verzameld, aan de hand van documentanalyse en interviews.

We hebben een uitgebreide **documentanalyse** uitgevoerd. Het gaat om een analyse van documenten zoals het NAP, het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 (UP)[3] en andere relevante beleidsstukken, relevante Kamerstukken, eerdere evaluaties en onderzoeken naar gewasbeschermingsmiddelen et cetera.

Daarnaast hebben we **interviews** afgenomen. We hebben gesproken met een brede groep stakeholders. Waaronder de ondertekenaars van het UP, de beleidsverantwoordelijke ministeries en andere relevante stakeholders. Bijlage 1. Bevat een volledig overzicht van de gesprekspartners.

Ook hebben we twee **werkbezoeken** uitgevoerd. We zijn op werkbezoek geweest bij de Boerderij van de Toekomst van de Wageningen University and Research (WUR) en bij een teler die veel inzet pleegt op de transitie naar geïntegreerde gewasbescherming. Doel van deze werkbezoeken was om uit eerste hand te horen en zien hoe geïntegreerd werken er in de praktijk uit kan zien. Doel van de werkbezoeken was niet om een compleet beeld van IPM in de praktijk op te halen: de toepassing van IPM kan tussen en binnen teelten verschillen.

Tot slot hebben we twee **dialoogsessies** georganiseerd, een met (semi-)overheidspartijen en een met sectorpartijen en natuurorganisaties. Tijdens deze dialoogsessies hebben we met de aanwezige partijen de dialoog gevoerd over mogelijke nieuwe maatregelen, doelen en instrumenten voor een toekomstig NAP. Om dit gesprek goed te kunnen voeren hebben we eerst de bevindingen van de evaluatie gepresenteerd en besproken. De uitkomsten van de dialoogsessies hebben we geanalyseerd en gebruikt om de richtingen voor de toekomst per maatregel aan te vullen en te concretiseren. In Bijlage I is opgenomen welke organisaties aanwezig waren bij de dialoogsessies.

Beschikbare informatie
Om goed zicht te krijgen op de voortgang binnen dit dossier en de mate van doelbereik is het belangrijk dat voldoende informatie beschikbaar is. De informatiepositie binnen dit dossier is echter (nog) beperkt. In hoofdstuk 8 (monitoring) gaan we uitgebreid in op de monitoring. Omdat ook voor de

[3] Zie: Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030.

eerdere hoofdstukken helpt om (op hoofdlijnen) zicht te hebben op de informatiepositie, lichten we deze hier kort toe.

Aangezien het NAP voor de invulling van veel maatregelen verwijst naar de acties in het UP, is de monitoring van het UP relevant. Deze monitoring is relatief recent (in 2024) ingericht. Hierdoor zijn er nog te weinig datapunten beschikbaar op basis waarvan uitspraken gedaan kunnen worden over de voortgang van het UP.[4] Voor maatregelen in het NAP die niet in het UP staan geldt dat in veel gevallen zeer beperkte informatie beschikbaar is die inzicht biedt over de uitvoering en effecten van deze maatregel.

Om tot conclusies te komen hebben we in dit onderzoek de beschikbare informatie verzameld en met elkaar in verbinding gebracht. We hebben de gesprekken met stakeholders (ook) benut om deze informatie te duiden en aanvullende inzichten en input op te halen.

Afbakening en reikwijdte van het onderzoek
De evaluatie van strikt de maatregelen die in het NAP staan is een lastige vraag gebleken. Verschillende factoren (die we in hoofdstuk 2 toelichten) droegen daaraan bij: het NAP is voornamelijk een beschrijving van beleid dat destijds al bestond, en dat is opgenomen in verschillende documenten (waarvan de belangrijkste het UP is). Sturing en inzet/betrokkenheid van stakeholders heeft veelal vanuit het UP plaatsgevonden.

Zodoende hebben we ons in deze evaluatie niet slechts beperkt tot wat sec in het NAP staat. We hebben naar de bredere implementatie op deze maatregel gekeken. Daarbij beschrijven we wat er binnen Nederland per maatregel (op hoofdlijnen) al is vastgelegd in bestaande wet- en regelgeving en wat er aan inzet wordt gepleegd. Vervolgens hebben we specifiek gekeken naar wat er in het NAP staat en naar de beleidsdocumenten (UP en andere documenten) waar het NAP naar verwijst.

Begeleiding van het onderzoek
Voor dit onderzoek is een begeleidingscommissie samengesteld met vertegenwoordigers van de ministeries van LVVN en IenW en de NVWA.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een toelichting op het NAP, en hoe het NAP samenhangt met ander beleid. De hoofdstukken 3 tot en met 8 beslaan de zes maatregelen die we gevraagd zijn te evalueren. Ieder hoofdstuk begint met een paragraaf ‘Achtergrond en context’. Daarna lopen we in paragrafen de onderdelen ‘Plan’, ‘Papier’, ‘Praktijk’ en ‘Resultaten en effecten’ langs. We sluiten ieder hoofdstuk af met conclusies en richtingen voor de toekomst. Hoofdstuk 9 bevat ter afsluiting een samenvatting van de conclusies.

In een separate bijlage bij dit rapport hebben we een overzicht opgenomen met alle acties en maatregelen die in het NAP staan, of waar in het NAP naar wordt verwezen (bijvoorbeeld acties in het UP).

[4] Zie: CLM & Royal HaskoningDHV (2025). Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030, rapportagejaren 2020 – 2024, juni 2025, hier te raadplegen.

2. Toelichting op het NAP

2.1 Toelichting op de SUD en het NAP

Sustainable Use Directive (SUD)
Het NAP laat zien hoe Nederland invulling geeft aan de vereisten van de SUD. De SUD is in 2009 in werking getreden.

In de SUD is opgenomen dat de SUD is geïntroduceerd om tot *'een duurzaam gebruik van pesticiden te komen, uitgaande van een op voorzorg en preventie gebaseerde benadering.'* Verder is in de SUD ook opgenomen dat lidstaten – om de uitvoering van de richtlijn te vergemakkelijken – *'nationale actieplannen aannemen teneinde kwantitatieve doelstellingen, streefcijfers, maatregelen, indicatoren en tijdschema's vast te stellen om de risico's en de effecten van het gebruik van pesticiden voor de menselijke gezondheid en het milieu te verminderen en de ontwikkeling en invoering van geïntegreerde plaagbestrijding en alternatieve benaderingswijzen of technieken aan te moedigen om de afhankelijkheid van het gebruik van pesticiden te beperken.'*[5]

De SUD hanteert de term 'pesticiden' in plaats van 'gewasbeschermingsmiddelen'. De term pesticiden omvat zowel gewasbeschermingsmiddelen als biociden. De SUD ziet echter alleen op gewasbeschermingsmiddelen.

NAP op hoofdlijnen
Het NAP laat dus zien hoe Nederland invulling geeft aan de vereisten van de SUD. Het NAP is opgesteld in 2012. In 2022 is het NAP geactualiseerd.[6]

Het NAP ziet op de volgende maatregelen (de dikgedrukte maatregelen vallen binnen de scope van deze evaluatie).

Artikel SUD	Hoofdstuk in het NAP
Artikel 4	**2. Doelen en indicatoren**
Artikel 5	3. Opleiding
Artikel 6	**4. Verkoop van gewasbeschermingsmiddelen**
Artikel 7	**5. Informatie en bewustmaking**
Artikel 8	6. Keuring van spuitapparatuur
Artikel 9	7. Spuiten vanuit de lucht
Artikel 10	**8. Voorlichting van het publiek**
Artikel 11	**9. Bescherming aquatisch milieu en drinkwater**
Artikel 12	**10. Vermindering gebruik of van risico's in specifieke gebieden**
Artikel 13	11. Hantering en opslag gewasbeschermingsmiddelen, behandeling verpakkingen en restanten
Artikel 14	**12. Geïntegreerde gewasbescherming**
Artikel 15	**13. Indicatoren**

Tabel 1. Overzicht artikelen in de SUD en corresponderende hoofdstukken in het NAP.

Het NAP bevat grotendeels een beschrijving van reeds vastgestelde beleidsvoornemens en acties die golden ten tijde van het actualiseren van het NAP. In de Kamerbrief bij aanbieding van het geactualiseerde NAP is opgenomen: "Het actieplan beschrijft vastgestelde of reeds met u gedeelde voorgenomen acties. Het is daarmee een beleidsneutraal plan en bevat geen nieuwe

[5] Richtlijn (EG) 2009/128
[6] De SUD bevat de bepaling dat de nationale actieplannen 'ten minste iedere vijf jaar opnieuw worden bezien'. De eerste actualisatie heeft pas na 10 jaar plaatsgevonden (namelijk in 2022).

beleidsvoornemens of intensiveringen."[7] Wel geldt dat het NAP op sommige punten gezien moet worden als een aanvulling op het destijds bestaande beleid vanwege twee redenen:

- In januari 2022 was een nieuw Kabinet (Rutte IV) aangetreden met beleidsvoornemens op het gebied van gewasbescherming. Daar waar deze beleidsvoornemens concreet waren gemaakt, hebben deze een plaats gekregen in het geactualiseerde NAP (en vormden daarmee dus een aanvulling op het destijds bestaande beleid).
- Ook geldt dat niet alle aspecten uit de SUD al een plek hadden in bestaand beleid ten tijde van het opstellen van het NAP. Aspecten zoals vakbekwaamheid, keuringen en professioneel gebruik buiten de landbouw zijn in het NAP uitgewerkt als aanvullend beleid.

De reden voor de beleidsneutrale invulling van het NAP is dat tegelijkertijd met het opstellen van het geactualiseerde NAP een EU-traject liep om de SUD (een richtlijn) te vervangen door een verordening. In 2022 heeft de Europese Commissie een voorstel gepubliceerd voor een verordening: de Sustainable Use Regulation (de 'SUR)[8]. De SUR zou verdergaande regels (gaan) bevatten dan de huidige SUD ten einde het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen te verminderen. Na publicatie van het voorstel is veel discussie gevoerd over dit voorstel. Het Europees Parlement heeft het voorstel eind 2023 afgewezen en de Europese Commissie heeft het voorstel uiteindelijk begin 2024 ingetrokken. De ministeries van LVVN en IenW hebben toegelicht dat mede vanwege dit traject van de SUR gekozen is om het NAP beleidsneutraal in te vullen. Als de SUR zou worden ingevoerd, zou deze namelijk voorrang krijgen op het NAP. Het NAP zou in dat geval niet meer relevant zijn, omdat dit dan herzien moest worden.

2.2 Samenhang met wet- en regelgeving en beleid

De onderwerpen waar het NAP betrekking op heeft zijn al langer lopende dossiers. Ook voordat de SUD van kracht werd had Nederland al beleid en wetgeving op het gebied van gewasbescherming en bestonden er reeds Europese regels. Het NAP verwijst voor veel maatregelen dan ook naar bestaand / lopend beleid of uitvoeringsprogramma's. Ook zijn er relevante aanvullende beleidsprogramma's, die niet in het NAP zijn beschreven.

Wet- en regelgeving
Nationaal vormen onder andere de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb) en het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) kaders voor de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen. Aanvullend geldt dat andere overheden (provincies, waterschappen en gemeenten) regels kunnen opstellen die als kader dienen voor de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen. Ook op Europees niveau zijn er aanvullende verordeningen en richtlijnen die kaders scheppen (zoals de Kaderrichtlijn Water[9], de Habitatrichtlijn[10] en de Machinerichtlijn[11]).

[7] Kamerbrief Geactualiseerd Nationaal Actieplan Duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (2022-2025).
[8] Zie: COM 2022/305.
[9] Richtlijn 2000/60/EG tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid.
[10] Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.
[11] Richtlijn 2006/42/EG betreffende machines en tot wijziging van Richtlijn 95/16/EG (herschikking).

Beleid

In 2004 is de eerste *Nota Duurzame Gewasbescherming – Beleid voor gewasbescherming tot 2010* verschenen, waarin het beleid voor gewasbescherming tot 2010 staat beschreven.[12] In 2013 is de tweede *Nota Duurzame Gewasbescherming periode 2013-2023* gepubliceerd.[13]

Het document waar het NAP het meest naar verwijst is het in 2020 opgestelde Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 (UP).[14] Het UP vormt de invulling van de in 2019 opgestelde Toekomstvisie Gewasbescherming 2030.[15] Deze Toekomstvisie was weer een uitwerking van een eerdere visie Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol en Verbonden van de toenmalige minister van LNV.[16] Het UP is een publiekprivaat samenwerkingsprogramma dat ondertekend is door twaalf partijen[17]. Het UP bevat gezamenlijke ambities, (tussen)doelen en een uitvoerige set aan acties, onderverdeeld in verschillende bouwstenen: de maatregelen, methoden, systemen en technieken die met elkaar een integraal geheel vormen voor een weerbare teelt.

Ook verwijst het NAP naar het Delta Plan Agrarisch Waterbeheer (DAW)[18], het Hoofdlijnenakkoord Waterzuivering in de Glastuinbouw[19] en het Pakket van Maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten[20]. Het Pakket van Maatregelen en het Hoofdlijnenakkoord zijn al ouder dan het UP, en zijn dan ook overgenomen in zowel het NAP als het UP. Het DAW wordt alleen in het UP genoemd.

Naast het NAP, het UP en andere beleidsdocumenten waarnaar het NAP verwijst bestaan nog aanvullende beleidsprogramma's, zoals de Delta-aanpak Waterkwaliteit en het Impulsprogramma KRW (sinds 2023). Op Europees niveau geldt daarnaast bijvoorbeeld ook de 'Farm to Fork' strategie.

Tot slot geldt dat ook in de sector en tussen stakeholders allerlei sectorale afspraken en ambities zijn geformuleerd. Bijvoorbeeld het Deltaplan Biodiversiteitsherstel.

2.3 Sturing op het NAP

Voor de governance van het UP bestond al een governancestructuur, voordat het NAP in 2022 werd geactualiseerd. Het ministerie van LVVN wilde voorkomen dat voor het NAP een parallelle sturingssystematiek zou ontstaan (met bijvoorbeeld een stuurgroep en werkgroepen). De sturing op de maatregelen heeft daarom met name plaatsgevonden vanuit de governancestructuur van het UP. LVVN heeft toegelicht dat dit er in de praktijk in heeft geresulteerd dat de sturing gedurende de looptijd van het NAP met name gericht was op de acties en maatregelen in het UP, en niet op de aanvullende acties die in het NAP zijn opgenomen.

Verder heeft LVVN toegelicht dat in de periode 2022-2024 veel aandacht vanuit LVVN is uitgegaan naar de (uiteindelijk niet ingevoerde) SUR. Daardoor heeft de sturing op, en uitvoering van het NAP verhoudingsgewijs minder aandacht gekregen.

---

[12] Zie: Nota: Duurzame Gewasbescherming - Beleid voor gewasbescherming tot 2010.
[13] Zie: Gezonde Groei, Duurzame Oogst - Tweede nota duurzame gewasbescherming periode 2013 tot 2023.
[14] Zie: Uitvoeringsprogramma toekomstvisie gewasbescherming 2030.pdf.
[15] Zie: Toekomstvisie gewasbescherming 2030, naar weerbare planten en teeltsystemen.
[16] Zie: Visie Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol en Verbonden.
[17] Agrodis, Artemis Natuurlijk, Ctgb, Cumela, Fedecom, LTO, Natuur & Milieu, Nefyto, Plantum, Rijksoverheid, Unie van Waterschappen en Vewin.
[18] Zie website van Deltaplan Agrarisch Waterbeheer: Deltaplan Agrarisch Waterbeheer - Samen werken aan schoon en voldoende water en een gezonde bodem.
[19] Zie: Hoofdlijnenakkoord waterzuivering in de Glastuinbouw 2025.pdf.
[20] Zie: Pakket van Maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten.pdf.

Zoals hiervoor al aangegeven heeft de sturing op (een deel van) de uitvoering van het NAP plaatsgevonden vanuit de governancestructuur van het UP. In 2024 heeft een evaluatie plaatsgevonden van de sturing en organisatie van het UP. Aanleiding daarvoor was dat ondanks een stevig UP met heldere inhoud en geformuleerde acties, de realisatie van de opgaven van het programma maar moeilijk tot stand kwam. Dit is relevant voor de evaluatie van het NAP, aangezien het NAP voor veel maatregelen verwijst naar het UP. Daarom geven we hierna kort de conclusies uit de evaluatie van de sturing en organisatie van het UP weer. Het rapport van die evaluatie is openbaar te raadplegen.[21]

- De strategische doelen van het UP worden nog steeds onderschreven.
- De motivatie voor het UP is gedurende de looptijd van het programma afgebrokkeld en er is geen gevoel van samen optrekken. Er is wel potentie om deze motivatie en een gevoel van gezamenlijkheid terug te krijgen.
- De programmaorganisatie is onvoldoende bezet en onvoldoende professioneel ingericht om voortgang te boeken en de doelen te halen.
- Er geen is zicht op waar het UP nu staat ten opzichte van zijn doelen door het gebrek aan indicatoren en monitoring.
- Sturing van het programma is daardoor niet mogelijk.
- De onderlinge samenwerking is niet optimaal. Een stroperige werkwijze en het uit de weg gaan van het inhoudelijke schurende gesprek leiden tot uitstel van lastige keuzes.

Naar aanleiding van de evaluatie is in de zomer van 2024 een nieuwe governancestructuur voor het UP ingericht. Verschillende gesprekspartners hebben tijdens de gesprekken in het kader van de evaluatie van het NAP de conclusies van de evaluatie van de sturing en organisatie van het UP onderschreven. Verschillende gesprekspartners hebben verder aangegeven positief te zijn over de herinrichting van de governancestructuur van het UP.

[21] Zie: VanWaarde (2024), Evaluatie van sturing & organisatie van het UP Toekomstvisie gewasbescherming 2030.

3. Geïntegreerde gewasbescherming

3.1. Achtergrond en context

Principe van geïntegreerde gewasbescherming en weerbare teeltsystemen
Artikel 14 van de SUD gaat over geïntegreerde gewasbescherming. Geïntegreerde gewasbescherming is een aanpak die gebruik maakt van diverse methoden om ziekten, plagen en onkruiden te beheersen en te bestrijden. Daarbij wordt de inzet van gewasbeschermingsmiddelen zo veel mogelijk voorkomen door het toepassen van preventie, niet-chemische maatregelen, biologische bestrijders en teelttechnische maatregelen. Waar gewasbeschermingsmiddelen nodig zijn, hebben laag-risicomiddelen de voorkeur en worden emissiebeperkende technieken ingezet om de emissie naar de omgeving te verminderen.[22] PBL heeft in 2019 de hoofdstappen van geïntegreerde gewasbescherming schematisch weergegeven in onderstaande figuur:

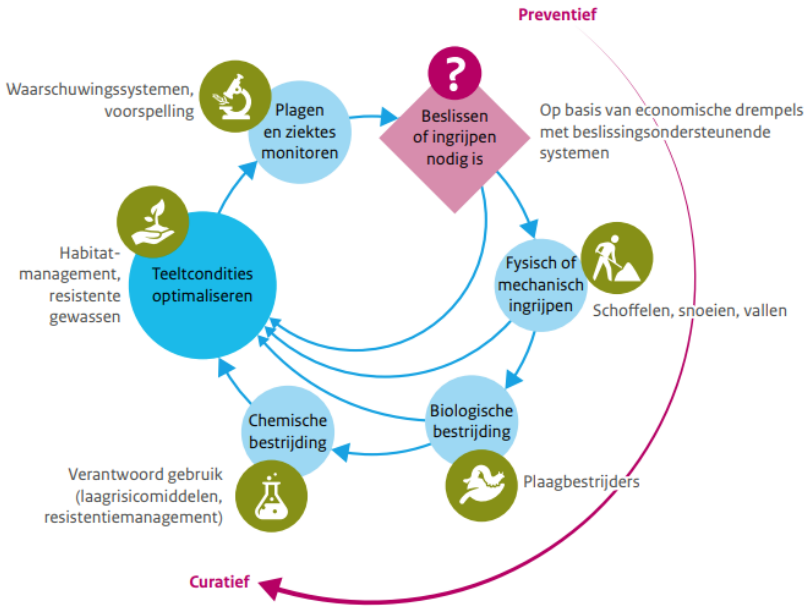

Figuur 2. Hoofdstappen geïntegreerde gewasbescherming (bron: PBL (2019), Geïntegreerde gewasbescherming nader beschouwd).

Er is niet één uniforme geïntegreerde gewasbeschermingsaanpak. De concrete uitwerking van een geïntegreerde aanpak verschilt per teelt, regio en bedrijf. Verschillen in de schadelijke organismen die zich manifesteren, gewassen, grondsoorten, de afzetmarkt en de daarbij behorende productkwaliteit maken dat de geïntegreerde aanpak steeds anders is.[23] Ook geldt dat de IPM-stappen niet één op één de inzet van gewasbeschermingsmiddelen kunnen vervangen. Geïntegreerd werken als teler vergt dus dat de teler het gehele productieproces van een teelt herziet. Zodoende wordt gesproken van een transitie naar geïntegreerde gewasbescherming.

Geïntegreerde gewasbescherming wordt vaak aangeduid met de Engelse term IPM (Integrated Pest Management). Geïntegreerde gewasbescherming is geen nieuw principe: IPM als begrip werd in de jaren 50 ontwikkeld en vanaf de jaren 80-90 in de Nederlandse landbouw geïntroduceerd.

[22] Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030, p. 6.
[23] Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030, p. 19.

Er worden verschillende termen en definities gehanteerd wanneer het gaat om geïntegreerde gewasbescherming. Zo spreekt het UP over 'weerbare teeltsystemen', waar geïntegreerde gewasbescherming volgens de opstellers een onderdeel van is: "Het principe van geïntegreerde gewasbescherming (IPM) biedt in de transitie belangrijke handvatten, maar het creëren van weerbare teeltsystemen gaat uiteindelijk verder". Hierbij wordt de nadruk meer gelegd op het telen van sterke planten in een weerbare omgeving dan denken en handelen vanuit gewasbescherming.[24]

Daarnaast is (inmiddels) ook de term geïntegreerd gewasbeheer of ICM (Integrated Crop Management) geïntroduceerd. Bij ICM wordt gekeken naar verschillende factoren die bijdragen aan een gezond gewas. De geïntegreerde gewasbeschermingsprincipes blijven hierbij gehandhaafd, maar de ICM-aanpak is breder dan IPM.[25] Onderdeel van ICM is bijvoorbeeld aandacht hebben voor gewasdiversiteit en duurzaam bodembeheer.

Wetgeving en beleidsinstrumentarium geïntegreerde gewasbescherming
In paragraaf 3.3 geven we weer wat in het NAP staat over geïntegreerde gewasbescherming. Zoals beschreven in paragraaf 2.2. is het belangrijk om het NAP te beschouwen in de bredere context van de bestaande relevante wetgeving en beleidsinstrumenten in Nederland. Waar het gaat over geïntegreerde gewasbescherming is bijvoorbeeld relevant dat het Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Bgb) de verplichting voor telers bevat om een gewasbeschermingsmonitor bij te houden, waarin ook vermeld dient te worden hoe invulling is gegeven aan de beginselen van goede gewasbeschermingspraktijken en geïntegreerde gewasbescherming. Ook is in het Bgb opgenomen dat de minister (op verzoek van een beroepsinstantie) gidsen voor goede gewasbeschermingspraktijken kan vaststellen. [26] Verder heeft het ministerie van LVVN toegelicht dat geïntegreerde gewasbescherming op verschillende manieren financieel wordt gestimuleerd. Zo vindt er bijvoorbeeld financiering plaats van onderzoek naar alternatieve gewasbeschermingspraktijken en zijn er subsidies om geïntegreerde gewasbescherming en onafhankelijk advies te stimuleren.[27] Ook is er voedselbeleid en zijn er keurmerken die (indirect) kaders scheppen voor de uitvoering van acties en maatregelen binnen het NAP.

Ook geldt dat er binnen de sector verschillende initiatieven zijn die zien op de transitie naar geïntegreerde gewasbescherming. Bijvoorbeeld het Actieplan Plantgezondheid opgesteld door BO-Akkerbouw en haar leden. Hierin staan acties opgenomen waar de akkerbouwketen mee aan de slag gaat om de omslag naar weerbare teeltsystemen te maken.[28] Een ander voorbeeld is het benchmarkingsysteem voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen dat nu op initiatief van de sector wordt ingericht.

3.2. Geïntegreerde gewasbescherming in de SUD (plan)

Zoals benoemd in hoofdstuk 2 heeft de SUD als doel om tot een duurzaam gebruik van pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red.*) te komen, uitgaande van een op voorzorg en preventie gebaseerde

[24] Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030, p. 17.
[25] Zie: https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/dossiers/dossier/integrated-crop-management-icm.htm (geraadpleegd op 25 februari 2025).
[26] Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden, art. 26.2. Te raadplegen via: wetten.nl - Regeling - Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden - BWBR0022530.
[27] Zie bijvoorbeeld: www.rvo.nl/onderwerpen/glb-kennisvouchers.
[28] BO Akkerbouw (2018). Actieplan Plantgezondheid.

benadering. Daartoe zouden lidstaten de ontwikkeling en invoering van geïntegreerde plaagbestrijding en alternatieve benaderingswijzen of technieken moeten aanmoedigen.[29]

Artikel 14 van de SUD gaat expliciet over geïntegreerde gewasbescherming. Daarin zijn (samengevat) de volgende verplichtingen voor lidstaten opgenomen:

- De lidstaten nemen alle nodige maatregelen om bestrijding met lage gewasbeschermingsmiddeleninzet te bevorderen, waarbij zij waar mogelijk voorrang geven aan niet-chemische methoden, zodat professionele gebruikers van pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red*.) overschakelen op praktijken en producten die binnen het gehele voor de bestrijding van een bepaald schadelijk organisme ter beschikking staande aanbod het laagste risico voor de gezondheid van de mens en het milieu opleveren.
- De lidstaten scheppen de noodzakelijke voorwaarden, of verlenen steun daartoe, voor het in de praktijk brengen van geïntegreerde gewasbescherming.
- Uiterlijk op 30 juni 2013 brengen de lidstaten bij de Commissie verslag uit over de uitvoering van het bepaalde in de leden 1 en 2, en met name over de vraag of de noodzakelijke voorwaarden voor het in praktijk brengen van geïntegreerde gewasbescherming zijn vervuld.
- De lidstaten beschrijven in hun nationale actieplan hoe zij ervoor zorgen dat de algemene beginselen van geïntegreerde gewasbescherming als omschreven in Bijlage III uiterlijk op 1 januari 2014 door alle professionele gebruikers van pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red*.) zullen worden toegepast.
- De lidstaten voorzien in passende stimulansen om professionele gebruikers aan te sporen tot het vrijwillig toepassen van gewas- of sectorspecifieke richtsnoeren inzake geïntegreerde gewasbescherming.

De SUD bevat ook een uitwerking van acht algemene beginselen voor geïntegreerde gewasbescherming. In Bijlage III van de SUD zijn de algemene beginselen van geïntegreerde gewasbescherming beschreven. Samengevat zijn de acht algemene beginselen:

1. Preventieve maatregelen, zoals gewasrotatie, resistente rassen, en het bevorderen van nuttige organismen.
2. Monitoring van schadelijke organismen, met veldobservaties en adviezen van experts.
3. Datagedreven beslissingen, gebaseerd op drempelwaarden en monitoringresultaten.
4. Voorkeur voor niet-chemische methoden, zoals biologische en fysische bestrijding.
5. Gericht gebruik van pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red*.), met minimale neveneffecten.
6. Beperking tot noodzakelijk gebruik, met aandacht voor lage doses en frequenties.
7. Resistentiemanagement, door strategieën en het afwisselen van middelen.
8. Evaluatie en optimalisatie, op basis van ervaringen en geregistreerde gegevens.

[29] Richtlijn (EG) 2009/128, overweging 5.

3.3. Geïntegreerde gewasbescherming in het NAP en UP (papier)

3.3.1. Geïntegreerde gewasbescherming in het NAP

Acties en maatregelen in het NAP

In hoofdstuk 12 van het NAP is geïntegreerde gewasbescherming uitgewerkt. Het NAP verwijst wat betreft het thema geïntegreerde gewasbescherming met name naar de acties die zijn opgenomen in het UP: in het NAP is aangegeven dat het versterken van de toepassing van IPM een belangrijk onderdeel is van het UP, onder meer de acties beschreven in de paragrafen 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.2.

In het NAP is op dit onderwerp vooral beschrijvende informatie opgenomen, naast enkele expliciete acties en maatregelen. De meeste daarvan komen ook terug in het UP. Voor de volgende acties uit het NAP geldt dat ze niet of niet zo expliciet in het UP terugkomen:

1. Er zal worden bekeken of de personele capaciteit van het Ctgb kan worden versterkt ten behoeve van een snellere beoordeling van laag-risicomiddelen.
2. In de looptijd van dit herziene actieplan zal de toezichts-instructie om te komen tot een deugdelijke beoordeling van de (nieuwe) gewasbeschermingsmonitor nader worden ingevuld. Indien nodig zullen daarvoor beleidsregels worden vastgesteld.
3. Het ministerie van LNV ondersteunt de ontwikkeling en inzet van precisietechnieken met financiering van de Nationale Proeftuin Precisie Landbouw (niet in het UP, maar al wel lopend beleid op het moment dat het NAP is geactualiseerd).
4. Het ministerie van LNV introduceert een stimuleringsregeling in het kader van Innovaties op het boerenerf waarbij een agrarische ondernemer een voucher kan krijgen voor een één-op-één advies van een onafhankelijke bedrijfsadviseur.
5. In de loop van dit actieplan zal nader uitwerking worden gegeven aan het voornemen uit het coalitieakkoord om advies over geïntegreerde gewasbescherming los te koppelen van de verkoop van gewasbeschermingsmiddelen.
6. Door het ministerie van LNV wordt in 2022 een nationale strategie voor biologische landbouw opgesteld.

3.3.2. Geïntegreerde gewasbescherming in het Uitvoeringsprogramma

Zoals hiervoor beschreven verwijst het NAP voor het onderwerp geïntegreerde gewasbescherming voornamelijk naar het UP, specifiek de paragrafen 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.2. Gezamenlijk bevatten deze paragrafen 125 acties, op verschillende onderwerpen. De (125) acties die in deze paragrafen zijn opgenomen, vormen dus grotendeels de Nederlandse invulling van de SUD-maatregel. Gedurende de looptijd van het UP zijn bovendien nog veel aanvullende acties toegevoegd. Aangezien deze evaluatie zich in eerste instantie richt op het NAP, is besloten om de aanvullende acties binnen het UP buiten de scope van de evaluatie te laten.

De paragrafen waar in het NAP naar verwezen wordt beslaan verschillende (sub)thema's:

Paragraaf nummer Uitvoerings-programma	Paragraafthema	Subparagrafen en thema's
4.1	Monitoring en geïntegreerde aanpak (4.1)	4.1.1. Staat van de Nederlandse plantgezondheid 4.1.2. Geïntegreerde aanpak
4.2	Preventie (4.2)	4.2.1. Weerbare bodem en andere groeimedia 4.2.2. Bemesting en weerbaarheid 4.2.3. Weerbare rassen 4.2.4 Uitgangsmateriaal 4.2.5. Weerbare teeltconcepten 4.2.6. Verbinden land- en tuinbouw en natuur
4.3	Toepassen van technische en biologische maatregelen (4.3)	4.3.1. Inzet nuttige organismen 4.3.2. Microbioom 4.3.3. Geïnduceerde weerbaarheid 4.3.3. Technische maatregelen
4.4	Gewasbeschermingsmiddelen (4.4)	4.4.1. Beschikbaarheid van gewasbeschermingsmiddelen in de breedte 4.4.2. Actuele vraagstukken 4.4.3 'Specialty crops' en kleine toepassingen 4.4.5. Arbeidsomstandigheden
4.5	Emissie reducerende maatregelen (4.5)	4.5.1. Huidige afspraken komen tot nagenoeg geen emissies
5.2	Weerbare teeltsystemen (5.2)	5.2.1. Het (door)ontwikkelen van weerbare teeltsystemen 5.2.2. Het implementeren van teeltsystemen in de praktijk 5.2.3. Adopteren van weerbare teeltsystemen

Er is dus één subparagraaf die expliciet ziet op de geïntegreerde aanpak. Verder zijn er veel paragrafen die (indirecter) een bijdrage moeten leveren aan versterken van de geïntegreerde aanpak. In zijn totaliteit bekeken zijn (het overgrote deel van) de acties in te delen in drie categorieën:

- Een groot deel van de acties richt zich op **onderzoek en innovatie** ten behoeve van kennisontwikkeling: acties zoals het uitvoeren van studies, inventarisaties en pilots om nieuwe methoden of technieken te ontwikkelen. Uiteenlopend van fundamenteel onderzoek tot het ontwikkelen van praktijkgerichte innovaties.
- Een ander deel van de acties richt zich op **het opstellen of aanpassen van beleid en regelgeving**. Bijvoorbeeld het wijzigen van Europese of nationale wet- en regelgeving, het opstellen van "position papers".
- Een deel van de acties richt zich op **stimuleren en ondersteunen**. Bijvoorbeeld het opzetten van pilotprojecten en demonstratiebedrijven, het vormen van kennisnetwerken en het geven van voorlichting of financiële ondersteuning.

Bij ieder van de 125 acties in het UP is een actiehouder vermeld. Dit zijn de verschillende ondertekenaars van het UP.

3.4. Uitvoering door stakeholders (praktijk)

Uitvoering acties en maatregelen NAP en UP

Aangezien het NAP voor de invulling van de SUD-maatregel verwijst naar het UP, gaan we in op de uitvoering van de 125 acties uit het UP die gericht zijn op geïntegreerde gewasbescherming. In de separate Bijlage I hebben we een overzicht van deze acties opgenomen en de stand van zaken daarvan (deze informatie is aangeleverd door de ministeries van LVVN en IenW). Overkoepelend zien we het volgende beeld:

Status acties	Aantal acties
Afgerond	29 (23%)
Aan actie wordt gewerkt (prioriteit)	13 (10 %)
Actie staat nog open (geen prioriteit in 2025)	34 (27%)
Actie is 'geparkeerd'	1 (1%)
Actie is samengevoegd met andere actie of vervallen, veelal naar aanleiding van de evaluatie van het UP	47 (38%)
Geen stand van zaken gedeeld	1 (1%)

Dat betekent dus dat circa een kwart van de acties (23%) uit het UP na 5 jaar zijn uitgevoerd. Aan circa 10% van de acties wordt momenteel gewerkt. Circa een kwart van de acties (27%) staat nog open. Ruim een derde (38%) van de acties is komen te vervallen of is samengevoegd met andere acties.

Hierbij past wel de kanttekening dat de acties verschillen in omvang, complexiteit en het effect dat deze acties kunnen bewerkstelligen. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat de 29 acties die wél zijn uitgevoerd meer effect hebben bewerkstelligd dan het effect dat de 34 acties die nog open staan hadden kunnen bewerkstelligen (of vice versa). We zijn niet gevraagd het effect van individuele uitgevoerde acties te onderzoeken.

Voor de zes hiervoor beschreven acties uit het NAP die *niet* expliciet terugkomen in het UP geldt dat vijf hiervan zijn afgerond. Actie twee is nog lopend (het opstellen van een toezichts-instructie voor het beoordelen van de gewasbeschermingsmonitor). Zie separate Bijlage I voor een beschrijving van de stand van zaken per actie.

3.5. Resultaten en effecten

In deze paragraaf beschrijven we de resultaten en effecten van de beleidsinspanningen op het gebied van geïntegreerde gewasbescherming. We maken hierin expliciet onderscheid tussen feiten en cijfers (dat wat onomstotelijk vaststaat) en percepties van stakeholders. De (tussen)conclusies van de onderzoekers volgen in paragraaf 3.6.

3.5.1. Feiten en cijfers

Mate van toepassing geïntegreerde gewasbescherming

Er is geen eenduidige en recente feitelijke informatie beschikbaar over de mate waarin geïntegreerde gewasbescherming door telers wordt toegepast. Telers moeten op grond van de Bgb wel een gewasbeschermingsmonitor bijhouden waarin zij ook moeten administreren hoe "*uitvoering is gegeven aan de beginselen van goede gewasbeschermingspraktijken en geïntegreerde gewasbescherming, zoals opgenomen in de bijlage III bij richtlijn 2009/128/EG*" (de Richtlijn Duurzaam Gebruik van Pesticiden, red.).[30] De manier waarop telers dit administreren is echter vormvrij en de registratie wordt niet centraal ontsloten. Omdat het gaat om een open norm, wordt er bij inspecties door de NVWA op naleving in principe alleen gecontroleerd op de aanwezigheid van de gewasbeschermingsmonitor en niet op de kwalitatieve invulling van de beginselen van geïntegreerde gewasbescherming.

Er bestaat dus geen overkoepelend beeld van hoe telers kwalitatief invulling geven aan de beginselen van geïntegreerde gewasbescherming en hoe dit per individueel bedrijf resulteert in verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, het terugdringen van emissies en normoverschrijdingen.

[30] Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden, artikel 26, tweede lid.

Het laatste onderzoek dat inzicht geeft in de mate waarin telers op hun bedrijven geïntegreerd werken is in 2019 uitgevoerd door PBL.[31] In dit onderzoek is geconstateerd dat er vooruitgang is geboekt in de toepassing van geïntegreerde gewasbescherming, maar dat ondanks verbeteringen de tussendoelen voor geïntegreerde gewasbescherming niet gehaald zijn. Geconcludeerd is dat telers in de meeste agrarische sectoren vooral chemische gewasbeschermingsmiddelen gebruiken om plagen en ziekten te bestrijden.[32]

Sindsdien heeft geen vergelijkbaar onderzoek meer plaatsgevonden. Wel zijn er studies en rapporten die indicaties bevatten over de stand van zaken (op bedrijfsniveau en / of landelijk niveau):

- **Oktober 2021: Europese Commissie: Study supporting the evaluation of directive 2009/128/ec on the sustainable use of pesticides and impact assessment of its possible revision.**[33] In 2021 heeft de Europese Commissie een evaluatie uitgevoerd van de SUD. Hiervoor hebben vertegenwoordigers van de Europese Commissie met vertegenwoordigers van de ministeries van LVVN en IenW de Nederlandse implementatie van de Richtlijn getoetst. De Europese commissie concludeert dat er weinig controle en handhaving is in lidstaten op de toepassing van geïntegreerde gewasbescherming. Door het ontbreken van duidelijke definities en criteria is het bovendien moeilijk om het werkelijke niveau van implementatie te meten.
- **December 2023: Wageningen University & Research – Staat van de plantgezondheid 2023.**[34] De WUR heeft in 2023 een onderzoek uitgevoerd: de Staat van Plantgezondheid 2023. Hierin bouwt de WUR voort op de conclusies van de tussenevaluatie van de nota Gezonde Groei Duurzame Oogst van PBL. De WUR stelt dat de verduurzaming van de gewasbescherming en toepassing van IPM kan worden bevorderd. De wijze waarop dat nu gebeurt is te vrijblijvend. Er mag enerzijds meer druk komen, en anderzijds meer aandacht voor beloning van goed presterende bedrijven.
- **Oktober 2024/juni 2025: Royal Haskoning DHV en CLM Onderzoek & Advies: Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 – rapportagejaren 2020-2023 / rapportagejaren 2020-2024.**[35] In oktober 2024 is de eerste rapportage Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 gepubliceerd, over de rapportagejaren 2020-2023. In juni 2025 is een update van deze rapportage gepubliceerd, over de rapportagejaren 2020-2024. In de rapportages zijn zestien indicatoren opgenomen, die zijn geïdentificeerd om te kunnen zien of de land- en tuinbouwsector op weg is om de doelen in het UP te halen. De mate waarin telers geïntegreerd werken is geen indicator in de monitoring, maar verschillende indicatoren kunnen wel indicaties vormen over de mate waarin telers geïntegreerd. Indicaties zijn bijvoorbeeld de hoeveelheid gebruikte gewasbeschermingsmiddelen, het gebruik van biologische bestrijders, het aandeel areaal onder beheerschema's, gebruik van resistente en rustgewassen. Een overkoepelende conclusie uit de rapportages is echter dat 'het te vroeg is om conclusies uit de rapportage te trekken over de voortgang van het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030', aangezien er nog onvoldoende datapunten beschikbaar zijn. Interessante bevindingen zijn wel dat:

---

[31] PBL (2019). Geïntegreerde gewasbescherming nader beschouwd - Tussenevaluatie van de nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst.
[32] PBL (2019). Geïntegreerde gewasbescherming nader beschouwd - Tussenevaluatie van de nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst, p. 10 (2019).
[33] Europese Commissie (2021), Study supporting the evaluation of directive 2009/128/ec on the sustainable use of pesticides and impact assessment of its possible revision. Te raadplegen via: pesticides_sud_eval_2022_eval_report.pdf.
[34] Wageningen University en Research (2021). Staat van Plangezondheid 2023. Te raadplegen via: https://open.overheid.nl/documenten/25755712-67c7-4817-9dfc-e42bedda1abd/file.
[35] CLM, Royal HaskoningDHV (2025). Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030. Te raadplegen via: Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 | Rapportagejaren 2020-2024.

- Er geen trend te zien is bij het aantal resistente rassen, het areaal rust- en rooigewassen en de winterbedekking.
- Er wel een toename is in het areaal biologisch, On the way to Planet Proof en voedselbossen. Daarbij wordt opgemerkt dat het aandeel van deze arealen beperkt is in het totale areaal gewassen.
- In de periode 2020-2023 een daling te zien is in de afzet van gewasbeschermingsmiddelen.
- Er een sterk waarneembare stijgende trend te zien is in de verkoop van stoffen met een laag risicoprofiel, de zogenoemde 'groene stoffen'. De stijging heeft te maken met een stijging in het aantal toelatingen van deze stoffen en de verkoop daarvan. Procentueel is de stijging daardoor zeer groot, maar de absolute verkoopcijfers bedragen slechts 4,1% van de totale afzet.

- **April 2024: Van Waarde: Evaluatie van sturing & organisatie van het UP Toekomstvisie gewasbescherming 2030.**[36] Zoals reeds beschreven in paragraaf 2.3 heeft in 2024 een evaluatie plaatsgevonden van de sturing en de organisatie van het UP. Eén van de conclusies hieruit is dat er geen zicht is op waar het UP nu staat ten opzichte van zijn doelen door het gebrek aan indicatoren en monitoring.
- **Maart 2025: AgriDirect: onderzoek Actieplan Plantgezondheid (rapportage voor BO Akkerbouw).**[37] Een laatste bron die inzicht kan verschaffen in de mate waarin telers geïntegreerd werken, is de monitoring die BO-akkerbouw (een brancheorganisatie) laat uitvoeren van het Actieplan Plantgezondheid. In een enquête in het kader van deze monitor zijn akkerbouwers gevraagd naar hun bekendheid met geïntegreerde gewasbescherming (ICM) en de mate waarin zij dat toepassen. Let op: het gaat hier dus over akkerbouwers en niet alle telers. In totaal zijn 337 akkerbouwers bevraagd. Uit de monitoring van 2025 komt naar voren dat:
  - 50% van de akkerbouwers bekend is met het begrip ICM (of geïntegreerd telen) en 44% aangeeft niet bekend te zijn met ICM (5% van de akkerbouwers hebben weet niet/geen antwoord ingevuld).
  - 26% van de akkerbouwers ICM momenteel toepast.
  - Akkerbouwers met een relatief groot areaal (50+ ha) vaker ICM toepassen dan met een relatief klein perceel (10-30 ha): respectievelijk 34% en 20%.
  - Hoewel veel akkerbouwers (74%) dus niet expliciet aangeven dat ze ICM toepassen, blijkt uit de monitoringsresultaten wel dat veel meer dan 26% van de akkerbouwers maatregelen toepassen die onder geïntegreerde gewasbescherming vallen. Zo heeft bijvoorbeeld 93% aangegeven in te zetten op het verbeteren van de organische stofbalans en past 84% bodembedekking toe om de biodiversiteit te verbeteren.

3.5.2. Percepties

Mate waarin geïntegreerd wordt gewerkt

We hebben in gesprekken percepties opgehaald over de mate waarin geïntegreerd wordt gewerkt. Veel partijen hebben aangeven dat er bij Nederlandse telers grofweg sprake is van een kopgroep (telers die zeer gemotiveerd zijn en experimenteren met het toepassen van geïntegreerde gewasbescherming), een middengroep (telers die wet- en regelgeving volgen en stappen hebben gezet richting meer geïntegreerd werken) en een groep achterblijvers (die pas stappen zullen zetten bij strengere handhaving of het verder verdwijnen van middelen). Ook blijkt uit de gesprekken dat er een breed

[36] VanWaarde (2024), Evaluatie van sturing & organisatie van het UP Toekomstvisie gewasbescherming 2030.
[37] AgriDirect (2025). Actieplan Plantgezondheid Status voorjaar 2025.

gedeeld besef is dat de sector zich in een langdurende en complexe transitie naar geïntegreerde gewasbescherming bevindt, waarbij nog veel stappen gezet moeten worden.

Over de grootte van de groep telers die geïntegreerd werken en over de motivatie die er in de sector is om meer stappen te zetten zijn de meningen verdeeld. De sector zelf en een aantal partijen daaromheen benadrukken dat er flinke stappen zijn gezet richting geïntegreerd werken, dat er heel veel motivatie is bij telers om te vernieuwen, dat niemand voor zijn plezier 'gif op zijn of haar land spuit' en dat er wilskracht is om te veranderen. Er is toegelicht dat (inmiddels) diverse technieken in de sector worden toegepast – van precisielandbouw en biologische bestrijders tot resistent uitgangsmateriaal en beslissingsondersteunende systemen – en dat daarmee op veel plekken een aanzienlijke reductie van het gebruik van chemische middelen is gereduceerd. Deze gesprekspartners geven hierbij wel aan dat de mate van toepassing per teler en per sector verschilt. Een andere groep gesprekspartners herkent dat een kleinere groep telers zeer gemotiveerd is en stappen zet, maar noemt ook dat een groot gedeelte van de sector behoudend en afwachtend is.

Als prikkel/driver om meer geïntegreerd te gaan telen is veelvuldig genoemd dat telers geen keuze hebben, aangezien het toegestane middelenpakket steeds kleiner wordt. Andere veelgenoemde redenen zijn intrinsieke motivatie van telers en meer maatschappelijke aandacht voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Reflectie bijdrage NAP en UP

We hebben met gesprekspartners ook stilgestaan bij de bijdrage van het NAP aan de stappen die al gezet zijn richting een geïntegreerd teeltsysteem. Weinig gesprekspartners zijn bekend met het NAP, of gesprekspartners benoemen dat het NAP beleidsneutraal is opgesteld, en dat het UP relevanter is. Gesprekspartners zijn wel bekend met het UP, en hebben met name reflecties gedeeld over de bijdrage van het UP aan de stappen die gezet zijn op het gebied van geïntegreerd werken. Overkoepelend komen daar de volgende beelden uit:

- Een deel van de gesprekspartners is positief over de bijdrage van het UP. Zij vinden het positief dat partijen elkaar door het UP weten te vinden, en wijzen er op dat de concrete projecten en pilots die vanuit het UP zijn gestart een positieve bijdrage hebben geleverd.
- Veel gesprekspartners zijn (ook) kritisch op het UP en de uitvoering daarvan. Vaak is genoemd dat de ambities en doelen in het UP te breed zijn en dat er onvoldoende keuzes zijn gemaakt. Ook is vaak genoemd dat er gedurende de looptijd veel acties bijgekomen zijn, maar dat de uitvoering van de acties niet gebeurt of te langzaam gaat. Ook benoemen gesprekspartners dat er te veel vrijblijvendheid is binnen het UP.
- Enkele gesprekspartners zijn positief over de recente wijzigingen die zijn doorgevoerd naar aanleiding van de evaluatie van de sturing en organisatie van het UP.

Knelpunten / uitdagingen in transitie naar geïntegreerd werken

In de gesprekken zijn door bijna alle partijen uitdagingen en knelpunten genoemd die maken dat de transitie naar geïntegreerd werken in de gehele sector nog niet op korte termijn zal worden voltooid. De genoemde knelpunten en uitdagingen zijn veelal niet nieuw, en zijn bijvoorbeeld ook al genoemd in het UP en in de onderzoeken die we in paragraaf 3.5.1 hebben beschreven. We sommen de door partijen genoemde knelpunten hierna daarom beknopt op:

- Er is geen gedeeld beeld van wat geïntegreerd werken precies inhoudt. In de SUD zijn wel de 8 principes van geïntegreerde gewasbescherming uitgewerkt, maar op basis daarvan is niet vast te stellen door telers en bijvoorbeeld toezichthouders of (voldoende) geïntegreerd wordt gewerkt.[38]
- Het toegestane middelenpakket neemt sneller af dan dat volwaardige (mechanische of groene) alternatieven beschikbaar komen. Hierdoor voelen telers zich soms gedwongen om terug te grijpen op generieke of oudere middelen, wat leidt tot een hogere milieu-impact en aantasting van geïntegreerde teeltsystemen. Ook is in de gesprekken aangegeven dat hierdoor illegaal gebruik van middelen in de hand wordt gewerkt. Voor kleine toepassingen[39] geldt volgens gesprekspartners specifiek dat de grens dermate laag is vastgesteld, dat in de praktijk vaak uitgeweken moet worden naar een generiek middel, met onwenselijke gevolgen.
- Voor sommige innovaties zit de wet- en regelgeving in de weg. Telers mogen bijvoorbeeld niet meer dan het aantal toegestane bespuitingen toepassen, ook niet als ze pleksgewijs spuiten (en dus in totaal minder van een middel spuiten) of vaker met een verdunde verhouding (waarmee emissie ingeperkt zou kunnen worden).
- De doorlooptijd voor erkenning van innovatieve technieken, zoals precisiebespuiting of robotica, loopt achter op de technologische ontwikkeling. Hierdoor ontstaat vertraging in de implementatie van zulke technieken. Vanwege de lange doorlooptijd voor erkenning, komt het ook voor dat technieken al toegepast worden zonder dat bekend is of met die technieken aan de wettelijke eisen wordt voldaan.
- Geïntegreerd werken vraagt een transitie, die complex en kennisintensief is. Hoe geïntegreerd werken er uit kan zien is bovendien afhankelijk van de regio, type gewassen en andere omgevingsfactoren. Er is dus niet één blauwdruk om geïntegreerd te gaan werken. De huidige beschikbare kennis en kennissystemen zijn onvoldoende en kennis die er wel is, wordt nog niet genoeg gedeeld. Hier komt bij dat er veel stappen nodig zijn om van onderzoek naar de praktijk te komen. Dit zorgt ervoor dat telers 'koudwatervrees' kunnen hebben.
- Door geïntegreerd te gaan werken ontstaan voor telers economische risico's. Geïntegreerd werken is over het algemeen arbeidsintensiever en vergroot het risico op een oogst die mislukt of die voor afnemers niet voldoet aan de geldende kwaliteitseisen (bijvoorbeeld voor de verkoop in de supermarkt of voor export). Deze economische risico's worden niet afgedekt door bijvoorbeeld afnemers of consumenten. Vaak genoemd is dat er voor afnemers onvoldoende prikkels bestaan om een reductie in het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te stimuleren.[40]
- Subsidies die telers stimuleren om geïntegreerd te werken zijn vaak tijdelijk en projectmatig, en bieden dus volgens de sector onvoldoende zekerheid.
- Veredeling van gewassen (om zo te komen tot resistente gewassen) kost veel tijd. Daarnaast wordt resistentie eerder doorbroken als geen ondersteuning met (chemische) bestrijding van ziekten plaatsvindt, waardoor dus weer eerder een nieuw resistent ras nodig is.
- Exportproducten (zoals bloemen en uitgangsmateriaal) moeten voldoen aan strikte fytosanitaire eisen. Deze eisen staan soms minder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de weg, omdat de kans dan groter is dat niet aan de fytosanitaire eisen is voldaan. Bijvoorbeeld omdat bij

[38] Een van de acties van het NAP zag op het ontwikkelen van een toezichts-instructie om te komen tot een deugdelijke beoordeling van de (nieuwe) gewasbeschermingsmonitor. In de gewasbeschermingsmonitor moeten telers bijhouden hoe ze invulling hebben gegeven aan de 8 principes van geïntegreerde gewasbescherming. Deze actie is ten tijde van deze evaluatie (nog) niet uitgevoerd.
[39] Er is sprake van een kleine teelt als er 5.000 hectare of minder van het gewas wordt geteeld. Bij bedekte teelt gaat het om 1.000 hectare of minder. Kleine teelten in Nederland staan in de Lijst Kleine Toepassingen.
[40] We hebben CBL, de belangenbehartiger van supermarkten en foodservicebedrijven, benaderd voor een interview om hoor en weder hoor te plegen op dit punt. CBL heeft aangegeven niet deel te willen nemen aan het onderzoek.

exportproducten niet wordt gedoogd dat er restanten van biologische bestrijding in het product aanwezig zijn.

Rollen en verantwoordelijkheden
Los van de specifieke ideeën is in gesprekken overkoepelend ingegaan op de rollen en verantwoordelijkheden. Veel gesprekspartners hebben benadrukt dat voor de transitie naar een geïntegreerd teeltsysteem de hele keten van belang is: van producenten van zaden en gewasbeschermingsmiddelen tot veredelaars, telers, verwerkers, distributeurs, retailers en consumenten. Vaak genoemd door uiteenlopende gesprekspartners is dat momenteel te veel druk ligt bij telers, en dat met name partijen verderop in de voedselketen (verwerkende industrie, retail en consumenten) te weinig betrokken zijn en te weinig belang hechten aan de vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Op 14 mei 2025 heeft een rondetafelgesprek plaatsgevonden in de Tweede Kamercommissie voor Landbouw, Visserij Voedselzekerheid en Natuur over het onderwerp gewasbeschermingsmiddelen. Daar waren verschillende partijen uit de voedselketen te gast (Lidl, Albert Heijn, Unilever en FrieslandCampina). Deze partijen geven unaniem aan dat zij een rol en verantwoordelijkheid voor zichzelf zien in het verduurzamen van de voedselketen (en in sommige gevallen ook specifiek in het reduceren van gewasbeschermingsmiddelen). Tegelijkertijd benadrukken de deelnemers aan het rondetafelgesprek het belang van een gelijk speelveld ("level playing field") om duurzame initiatieven, zoals het verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, effectief te implementeren. Vooral partijen die proactief stappen zetten richting duurzaamheid op basis van eigen motivatie ervaren dat hun inspanningen niet altijd worden weerspiegeld in de bredere markt, wat invloed kan hebben op hun concurrentiepositie.[41]

Wat verder opvalt is dat gesprekspartners voor het wegnemen van de belemmeringen veel verwachtingen hebben van het Rijk, specifiek van het ministerie van LVVN. Het gaat dan bijvoorbeeld om het maken van beleidskeuzes, sturen door middel van wetgeving en faciliteren middels financiering.

Over de rol van het NAP in de toekomst volgt uit de gesprekken overwegend het beeld dat momenteel al op heel veel bestuurlijke tafels en in actieplannen gewerkt wordt aan een transitie naar een geïntegreerd teeltsysteem. Er lijkt weinig behoefte te zijn aan een nieuw (of aanvullend) beleidsdocument vanuit waar ook (weer) sturing plaats moet vinden. Wel hebben gesprekspartners – zoals hierboven benoemd – de behoefte geuit dat het Rijk met een langetermijnvisie komt. Het NAP zou daar volgens verschillende gesprekspartners een geschikte plek voor kunnen zijn.

3.6. Conclusies en richtingen voor de toekomst

Verplichtingen uit de SUD
Artikel 14 van de SUD gaat over geïntegreerde gewasbescherming. In dit artikel zijn verschillende verplichtingen voor lidstaten opgenomen. Een daarvan is de verplichting om in het nationale actieplan te beschrijven hoe de lidstaat ervoor zorgt dat de acht algemene beginselen voor gewasbescherming (ook beschreven in de SUD) uiterlijk op 1 januari 2014 door alle professionele gebruikers van pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red.*) zullen worden toegepast.

In hoofdstuk 12 van het NAP is geïntegreerde gewasbescherming uitgewerkt. Het NAP verwijst op dit thema met name naar acties die zijn opgenomen in het UP, en bevat daarnaast enkele acties die niet (expliciet) in het UP terugkomen.

[41] Rondetafelgesprek commissie Landbouw, Visserij Voedselzekerheid en Natuur van 14 mei 2025.

Resultaten en effecten

We constateren dat er op verschillende manieren invulling is gegeven aan de verplichtingen uit de SUD op het thema geïntegreerde gewasbescherming. Zo zijn verplichtingen rondom de monitoring van geïntegreerde gewasbescherming opgenomen in het Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Bgb), is er financiering voor onderzoek naar alternatieve gewasbeschermingspraktijken en zijn er subsidies om geïntegreerde gewasbescherming te stimuleren. Verder zijn in het NAP enkele acties opgenomen en verwijst het NAP naar een groot aantal acties in het UP.

Er is onvoldoende cijfermatige informatie beschikbaar om uitspraken te doen over de mate waarin momenteel geïntegreerd gewerkt wordt. Dit komt ten eerste doordat er geen centraal register is waarin digitale gegevens worden verzameld over geïntegreerd werken door telers. Telers moeten op grond van de Bgb wel een gewasbeschermingsmonitor bijhouden waarin ze ook moeten administreren hoe uitvoering is gegeven aan de beginselen van goede gewasbeschermingspraktijken en geïntegreerde gewasbescherming, maar de manier waarop ze dit doen is vormvrij. Ook speelt mee dat er geen uniforme uitwerking of invulling is van geïntegreerd werken, waardoor ook niet is vast te stellen of telers voldoende geïntegreerd werken. De actie in het NAP om te komen tot een toezichts-instructie voor een deugdelijke beoordeling van de (nieuwe) gewasbeschermingsmonitor is bovendien niet uitgevoerd. Hierdoor heeft de NVWA geen kader of handvatten om te kunnen beoordelen of telers juist en voldoende geïntegreerde gewasbescherming toepassen en of zij daar op een correcte manier in de monitor over rapporteren. Tevens is er geen centraal ontsloten systeem waarmee de NVWA de gewasbeschermingsmonitor die telers bijhouden kan inzien. De NVWA is dus afhankelijk van bedrijfsbezoeken om de gewasbeschermingsmonitor in te kunnen zien.

Tegelijkertijd zijn er voldoende indicaties om te concluderen dat de afhankelijkheid van telers van gewasbeschermingsmiddelen nog hoog is en dat nog stappen nodig zijn in de transitie naar weerbare teeltsystemen. We baseren ons hierbij op de feiten, cijfers en percepties die we in de paragrafen hiervoor hebben beschreven:

- De eerste indicatie is dat uit verschillende onderzoeken blijkt dat er nog stappen gezet kunnen worden op het gebied van geïntegreerde gewasbescherming. Zo concludeert de Europese Commissie in 2021 dat er weinig controle en handhaving is in lidstaten op de toepassing van geïntegreerde gewasbescherming. Door het ontbreken van duidelijke definities en criteria is het bovendien moeilijk om het werkelijke niveau van implementatie te meten.[42] Ook stelt de WUR in 2023 dat de wijze waarop de toepassing van IPM wordt bevorderd te vrijblijvend is.[43]
- De tweede indicatie hiervoor is dat de in het UP beschreven acties (op het terrein van geïntegreerde gewasbescherming) regelmatig niet zijn uitgevoerd. Ook in de evaluatie van de organisatie en sturing van het UP in 2024 is benoemd dat de realisatie van de opgaven van het UP moeilijk tot stand kwam. Het is mogelijk dat met de wel ondernomen acties effecten zijn gesorteerd. Echter, er is geen informatie beschikbaar om daar uitspraken over te doen. Zo is in de meest recente monitoringsrapportage van het UP (juni 2025) geconstateerd dat het (vanwege een gebrek aan datapunten) nog te vroeg is om conclusies te trekken over de voortgang van het UP.
- De derde indicatie is dat in de interviews die we in het kader van deze evaluatie afnamen, alle partijen het erover eens waren dat de afhankelijkheid van telers van chemische bestrijdingsmiddelen nog hoog is. Dat wordt bijvoorbeeld onderschreven door de stevige

[42] Europese Commissie (2021), Study supporting the evaluation of directive 2009/128/ec on the sustainable use of pesticides and impact assessment of its possible revision. Te raadplegen via: pesticides_sud_eval_2022_eval_report.pdf.
[43] Wageningen University en Research (2021). Staat van Plangezondheid 2023. Te raadplegen via: https://open.overheid.nl/documenten/25755712-67c7-4817-9dfc-e42bedda1abd/file.

discussies die worden gevoerd over het al dan niet verlenen van vrijstellingen en de intrekking van de toelating van middelen. Veel stakeholders hebben zorgen geuit dat hierdoor de teelten in gevaar komen (want er zijn nog te weinig alternatieven beschikbaar). Ook hebben stakeholders onderschreven dat vaak het afnemende middelenpakket de voornaamste aanleiding is om op zoek te gaan naar alternatieve middelen.

Richtingen voor de toekomst

In de evaluatie zijn veel mogelijke (nieuwe) maatregelen, doelen en instrumenten gedeeld die geïntegreerde gewasbescherming verder kunnen brengen. Hieronder sommen we de suggesties op, waarbij we beginnen met omvangrijke suggesties voor de lange termijn, en daarna concretere suggesties voor kortere termijn noemen.

- Inzetten op doelsturing voor geïntegreerde gewasbescherming. Waarbij verschillende varianten zijn genoemd. Ten eerste kwantitatieve doelen op gebiedsniveau bepalen en aan (groepen van) telers zelf overlaten welke maatregelen zij nemen teneinde deze doelen te bereiken. Hierbij is genoemd dat doelsturing niet vrijblijvend dient te zijn, en gepaard dient te gaan met toezicht en handhaving. Hiervoor is goede monitoring van doelbereik randvoorwaardelijk. Ten tweede is doelsturing genoemd die niet plaatsvindt op gebiedsniveau, maar door doelen of indicatoren op te stellen voor het gebruik van middelen of voor milieubelasting.
- Financiële prikkels introduceren voor geïntegreerde gewasbescherming. Het (verder) invullen van de principes van geïntegreerde gewasbescherming kost geld, en brengt financiële risico's met zich mee voor telers. Daarom zijn financiële prikkels van belang. Besproken sturingsmechanismen zijn een heffing op chemische bestrijdingsmiddelen en een subsidie op biologische bestrijdingsmiddelen of andere alternatieve maatregelen. Ook gedeelde onderzoekskosten zijn een manier om een financiële prikkel te geven aan de ontwikkeling van duurzame technieken. Partijen geven aan dat er hier ook mogelijk een rol ligt voor de retail.
- Innovatieve technieken voor geïntegreerde gewasbescherming (door)ontwikkelen en vaker toepassen. Het verder ontwikkelen en innoveren van technieken (zoals precisietechnieken en drift reducerende technieken) én het vaker toepassen van de technieken/innovaties die reeds beschikbaar zijn. Genoemd is dat innovaties die gebruikt worden om de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen, lang niet altijd bekend zijn bij alle telers voor wie dit ook relevant kan zijn. Hiervoor is het delen van successen en kennis van belang. Ook is als optie genoemd om machines te delen, in plaats van dat alle telers een machine in eigendom hoeven te hebben.
- Sturen op weerbare rassen en aandacht voor raskeuze/vruchtwisseling. De ontwikkeling van nieuwe, resistente(re) rassen is van belang om geïntegreerd te kunnen werken.
- Meer zelfregulering vanuit de sector, bijvoorbeeld door het aanscherpen van teeltvoorschriften.
- Versnellen van de toelatingen en certificering van nieuwe groene(re) middelen en van nieuwe technieken. Als nieuwe middelen en technieken sneller (kunnen) worden toegelaten, dan kunnen deze oude en minder geschikte
- Basiskennis verhogen en meer kennisdeling over geïntegreerde gewasbescherming. De basiskennis over geïntegreerde gewasbescherming in verschillende teelten kan nog worden verhoogd en er zou (meer) kennisdeling over wat (goed en minder goed) werkt kunnen plaatsvinden. Bijvoorbeeld middels benchmarking en andere manieren van kennisuitwisseling van maatregelen die succesvol worden toegepast.
- De toezichts-instructie uitwerken voor het beoordelen van de gewasbeschermingsmonitor (zoals ook al een actie was in het NAP). Dat geeft telers en toezichthouders meer duidelijkheid.

4. Bescherming van aquatisch milieu en drinkwater

4.1. Achtergrond en context

Definitie aquatisch milieu
Het aquatisch milieu gaat over het geheel van waterlichamen, zoals rivieren, meren, sloten, moerassen en zeeën, inclusief de daarin levende organismen en de fysieke, chemische en biologische omstandigheden. In de SUD wordt beschreven dat het aquatisch milieu kwetsbaar is voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en dat het noodzakelijk is bijzondere aandacht te besteden aan het vermijden van verontreiniging van het oppervlakte- en grondwater.

Bij de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen in de kas of in het open veld kunnen restanten van deze middelen namelijk terechtkomen in het oppervlaktewater en/of grondwater, bijvoorbeeld via afspoeling. Dit kan gebeuren wanneer regen of beregening het middel van het gewas en de bodem spoelt naar sloten of beken. Daarnaast kunnen gewasbeschermingsmiddelen via uitspoeling door de bodem in het grondwater terecht komen. Ook het onjuist reinigen van spuitapparatuur kan bijdragen aan verontreiniging.

Kaderrichtlijn Water en Europese Drinkwaterrichtlijn
De doelen en eisen voor de bescherming en verbetering van het aquatisch milieu en drinkwater zijn vastgelegd in de Kaderrichtlijn Water (KRW, Richtlijn 2000/60/EG) en de Drinkwaterrichtlijn (Richtlijn (EU) 2020/2184):

- De KRW is een Europese richtlijn met daarin afgesproken doelen voor de waterkwaliteit voor 2027.[44] Deze richtlijn stelt dat alle waterlichamen uiterlijk in 2027 moeten voldoen aan ecologische en chemische kwaliteitsnormen, waaronder grenswaarden voor verontreinigende stoffen zoals gewasbeschermingsmiddelen.
- De Europese Drinkwaterrichtlijn stelt eisen aan de bescherming van drinkwaterbronnen, met een nadruk op bronaanpak en preventie. Lidstaten zijn verplicht om onttrekkingsgebieden voor drinkwater expliciet te onderscheiden en te analyseren op risico's, zoals het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Drinkwaterwinning in Nederland
In Nederland wordt drinkwater gewonnen uit zowel grond- als oppervlaktewater. De kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater bepaalt de zuiveringsinspanning die nodig is om veilig drinkwater te kunnen produceren. Aangezien het NAP – in lijn met de verplichtingen van de SUD – alleen maatregelen en acties bevat die gericht zijn op de bescherming van het aquatisch milieu en niet specifiek op de drinkwaterkwaliteit (drinkwaterkwaliteit is namelijk onderdeel van de Drinkwaterrichtlijn), richt dit onderzoek zich uitsluitend op de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater en niet op de zuivering.

Drinkwater uit grondwater wordt in Nederland onttrokken uit waterwingebieden. In overeenstemming met de Europese Drinkwaterrichtlijn zijn rondom deze waterwingebieden grondwaterbeschermingsgebieden aangewezen. Dit zijn gebieden die provincies aanwijzen om de kwaliteit van het grondwater, dat wordt gebruikt voor drinkwaterwinning, te beschermen tegen

[44] Europees Parlement (2000). Kaderrichtlijn Water. Zie: EUR-Lex - 32000L0060 - NL.

verontreiniging.[45] Naast landelijk geldende regels over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen kunnen provincies aanvullend regels stellen voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Voorbeelden hiervan zijn de provincie Drenthe waar spuitvrije zones zijn aangewezen in grondwaterbeschermingsgebied(en) rondom de Drentsche Aa[46] en de provincie Gelderland waar recentelijk een verbod op niet-biologische bloembollenteelt in specifieke gebieden opgenomen is in de provinciale Omgevingsverordening.[47]

Naast grondwater wordt in Nederland ook op verschillende locaties water voor drinkwaterproductie gewonnen uit oppervlaktewater, zoals uit de Maas, de Lek en het IJsselmeer. Rond oppervlaktewaterlichamen zijn eveneens aanvullende beperkingen en regels van kracht voor activiteiten die risico's vormen voor de waterkwaliteit, zoals het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Deze regels zijn opgenomen in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) en gaan bijvoorbeeld over het hanteren van een teeltvrije zone nabij oppervlaktewater en de verplichte toepassing van de best beschikbare technieken.[48] Naast de regels uit het Bal kunnen door het Ctgb aan gewasbeschermingsmiddelen op grond van de Wgb wettelijke gebruiksvoorschriften worden verbonden die strenger zijn dan de regels uit het Bal, zoals een hogere driftreductie of een bredere teeltvrije zone.

Beleidsinstrumentarium bescherming van het aquatisch milieu en drinkwater
In paragraaf 4.3 beschrijven we hoe de bescherming van het aquatisch milieu en drinkwater invulling heeft gekregen in het NAP. De bescherming van het aquatisch milieu en drinkwater in het NAP (en het UP) moet worden beschouwd binnen de bredere Nederlandse implementatie van de SUD en de KRW. Naast de in het NAP beschreven acties golden reeds wettelijke verplichtingen, zoals de regels in het Bal (en voor invoering van de Omgevingswet in het Activiteitenbesluit leefomgeving) over teeltvrije zones en best beschikbare technieken, wettelijke gebruiksvoorschriften en aanvullende regels die provincies kunnen vaststellen ter bescherming van grond- en oppervlaktewaterlichamen.

Daarnaast geldt dat er verschillende inspanningen zijn verricht om het aquatisch milieu te beschermen die niet expliciet in het NAP zijn benoemd, omdat ze parallel aan of later dan het NAP zijn opgestart. Voorbeelden hiervan zijn het KRW-impulsprogramma om de implementatie van de KRW-doelen te versnellen[49], de gemeenschappelijk landbouw beleid-pilot: gebiedsgerichte aanpak[50], de impactanalyse stoppen van gebruik van bestrijdingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden[51], het Project Schoon Water voor Brabant[52] en initiatieven vanuit de sector, zoals 'Waterdichte Kaders'.[53]

---

[45] In 2022 is bijvoorbeeld de motie van Kamerlid De Groot aangenomen waarin de regering wordt verzocht om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden te stoppen. Motie 27 858, nr. 587, zie: Motie van het lid Tjeerd de Groot over het gebruik van bestrijdingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden stoppen.
[46] Omgevingsverordening provincie Drenthe, zie: Omgevingsverordening provincie drenthe | Lokale wet- en regelgeving.
[47] Omgevingsverordening provincie Gelderland, zie: Provinciaal blad 2024, 9506 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen.
[48] Besluit activiteiten leefomgeving, zie: wetten.nl - Regeling - Besluit activiteiten leefomgeving - BWBR0041330.
[49] Beslisnota KRW-Impulsprogramma (2024). Zie: Beslisnota bij Kamerbrief Antwoord op vragen van de leden Van der Lee en Stultiens over de voortgang van kabinetsdoelstellingen voor 2030.
[50] GLB-pilot gebiedsgerichte aanpak, zie: GLB-pilot Gebiedsgerichte aanpak - Deltaplan Agrarisch Waterbeheer.
[51] WUR (2024, Impactanalyse stoppen van gebruik van bestrijdingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden, zie: Impactanalyse stoppen van gebruik van bestrijdingsmiddelen in grondwater- beschermingsgebieden.
[52] Provincie Noord-Brabant, Project Schoon Water voor Brabant, zie: Project Schoon Water voor Brabant.
[53] DAW (2025) 'Waterdichte Kaders', zie: Boeren in Drenthe nemen voortouw in waterkwaliteitsverbetering - Deltaplan Agrarisch Waterbeheer.

4.2. Bescherming van aquatisch milieu en drinkwater in de SUD (plan)

Artikel 11 van de SUD gaat in op de bescherming van het aquatisch milieu en drinkwater. In dit artikel is de verplichting opgenomen dat de lidstaten zorgdragen voor de vaststelling van passende maatregelen ter bescherming van het aquatische milieu en drinkwater tegen het effect van gewasbeschermingsmiddelen. Deze maatregelen ondersteunen, en zijn in overeenstemming met de bepalingen van de KRW en de Verordening (EG) nr. 1107/2009.[54] De SUD benoemt de volgende maatregelen om het aquatisch milieu te beschermen:

1. Geef de voorkeur aan pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red.*) die niet als gevaarlijk voor het aquatische milieu zijn geclassificeerd en geen prioritaire gevaarlijke stoffen bevatten.
2. Geef de voorkeur aan de meest doeltreffende toepassingstechnieken.
3. Hanteer risico-reducerende maatregelen om het risico op vervuiling buiten het terrein tot een minimum te beperken.
4. Gebruik zo min mogelijk of geen pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red.*) op en langs (spoor)wegen, zeer doorlaatbare oppervlakken en andere infrastructuur in de nabijheid van oppervlaktewater of grondwater, alsook op verharde oppervlakken waar een groot risico van afspoeling naar oppervlaktewateren of rioleringssystemen bestaat.

4.3. Bescherming van aquatisch milieu en drinkwater in het NAP en UP (papier)

4.3.1. Doelen in het NAP

In het NAP wordt een aantal (tussen)doelstellingen genoemd voor het aquatisch milieu, waaronder het behalen van de KRW-doelen. Hiermee worden in het NAP voornamelijk doelstellingen uit andere richtlijnen en beleidsnota's herhaald. Deze doelstellingen zijn opgenomen in Bijlage I van het NAP:

- Doelen voor 2023:
  - Een afname van 90% van het aantal overschrijdingen van de milieukwaliteitsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater ten opzichte van 2013;
  - Een afname van 95% van het aantal overschrijdingen van de drinkwaternorm in oppervlaktewater dat bestemd is voor drinkwaterbereiding, ten opzichte van 2013.
- Doelen voor 2027:
  - Nagenoeg geen emissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf het erf en vanuit gebouwen, bij het vullen en uitwendig reinigen van spuitapparatuur en vanuit de glastuinbouw;
  - Geen normoverschrijdingen meer van de milieukwaliteitsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater;
  - Het uitgangspunt vanuit het UP is dat de KRW-doelen voor waterkwaliteit in 2027 gehaald worden.

[54] Verordening (EG) Nr. 1107/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en tot intrekking van de Richtlijnen 79/117/EEG en 91/414/EEG van de Raad (2009), zie: Verordening (EG) nr. 1107/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en tot intrekking van de Richtlijnen 79/117/EEG en 91/414/EEG van de Raad.

- Doel voor 2030:
  - Nagenoeg geen emissies meer van gewasbeschermingsmiddelen vanuit de open teelten.

4.3.2. Maatregelen in het NAP en UP

In verschillende hoofdstukken van het NAP worden maatregelen beschreven die gaan over de bescherming van het aquatisch milieu. Het NAP bevat daarnaast regelmatig verwijzingen naar (maatregelen in) andere beleidsdocumenten. In deze paragraaf staan we voor elk van deze hoofdstukken en aangehaalde beleidsdocumenten stil bij de voorgeschreven maatregelen ten aanzien van de bescherming van het aquatisch milieu.

NAP hoofdstuk 2
Het hoofdstuk 2 *Doelen en indicatoren – artikel 4* in het NAP beschrijft dat er een uitgebreid monitoringmeetnet is voor gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater. De gegevens worden vastgelegd en gepubliceerd op de openbare website www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl. Het monitoringmeetnet wordt gebruikt om te kunnen beoordelen of wordt voldaan aan de waterkwaliteitseisen in het kader van de Kaderrichtlijn water (KRW) en Drinkwaterrichtlijn. De monitoring geeft informatie over stoffen die aanleiding geven tot extra bezorgdheid in geval van veel voorkomende en herhaalde normoverschrijdingen.[55] Vervolgens formuleert het NAP voor deze stoffen twee concrete maatregelen:

- **Het opstellen van emissiereductieplannen.** Emissiereductieplannen zijn plannen die het ministerie van LVVN en het ministerie van IenW samen met de brancheorganisaties van producenten van gewasbeschermingsmiddelen opstellen voor één specifiek middel. Het doel is hierbij om het normoverschrijdende gewasbeschermingsmiddel op te sporen en gericht aan te pakken.[56]
- **Voorschrijven van een maximale dosering per hectare per jaar voor gewasbeschermingsmiddelen die een van volgende vier stoffen bevatten: abamectine, esfenvaleraat, chlorantraniliprole, deltamethrin.** Voor deze stoffen is het aannemelijk dat er normoverschrijdingen worden veroorzaakt door gestapeld gebruik: het gebruik van verschillende gewasbeschermingsmiddelen met dezelfde werkzame stof op hetzelfde perceel met als effect dat er te veel van die stof in het milieu terecht komt. Het NAP beschrijft dat het Ctgb het gebruiksvoorschrift heeft aangepast voor gewasbeschermingsmiddelen met één of meer van deze stoffen, zodat gestapeld gebruik niet meer is toegestaan zodra de maximumdosering is bereikt.

NAP hoofdstuk 9
Hoofdstuk 9 uit het NAP gaat over de *Bescherming aquatisch milieu en drinkwater – artikel 11* en begint met de constatering dat Nederland nog niet op koers ligt om de gewenste doelen op het gebied van waterkwaliteit te halen.

Dit hoofdstuk van het NAP bevat één concrete actie: "*in de loop van dit actieplan zal verder invulling worden gegeven aan het voornemen uit het coalitieakkoord om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen beter af te stemmen op de normen uit de Kaderrichtlijn Water*." Ter toelichting: de KRW-normen zijn over het algemeen strenger dan de toelatingsnormen die het Ctgb hanteert bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen. Hierdoor kan het voorkomen dat een toegelaten gewasbeschermingsmiddel dat volgens de gebruiksvoorschriften wordt toegepast, toch leidt tot overschrijding van de KRW-normen in het oppervlaktewater.

Verder bevat het NAP in hoofdstuk 9 een overzicht van aangrenzende beleidsdocumenten en programma's met maatregelen die al waren ingesteld ter verbetering van de waterkwaliteit (en

[55] Bestrijdingsmiddelenatlas. Zie: Atlas Bestrijdingsmiddelen in oppervlaktewater.
[56] Uitvoering Emissiereductieplannen gewasbeschermingsmiddelen. Zie: link.

waarmee dus aan de SUD-verplichtingen wordt voldaan volgens het NAP). Het NAP verwijst naar de volgende beleidsdocumenten en programma's:

- **Hoofdlijnenakkoord waterzuivering in de Glastuinbouw uit 2015**. Dit document is opgesteld door LTO Glaskracht Nederland, Nederlandse Stichting voor Fytofarmacie (Nefyto), Unie van Waterschappen (UvW), Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb), en de voormalige ministeries van Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu (de beleidsverantwoordelijkheid ligt tegenwoordig respectievelijk bij het ministerie van LVVN en IenW). Het doel van dit akkoord is om de belasting van het oppervlaktewater als gevolg van het lozen van afvalwater met gewasbeschermingsmiddelen door de glastuinbouw sterk terug te dringen. Hiervoor zijn in het Hoofdlijnenakkoord twintig concrete actiepunten opgenomen.
- **Pakket van maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten uit 2019.**[57] Dit pakket heeft als doel om emissies van gewasbeschermingsmiddelen naar de leefomgeving door de landbouw- en tuinbouwbedrijven met open teelten terug te dringen tot nagenoeg nul op 1 januari 2030. De volgende partijen hebben zich verbonden aan dit pakket van maatregelen: Agrodis, Ctgb, Cumela Nederland, Fedecom, IenW, KAVB, LNV, LTO Nederland, Nefyto, NFO en UvW. Dit pakket bevat elf concrete acties.[58]
- **Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)**. Dit programma is in 2013 opgezet op initiatief van LTO Nederland en samen met de waterschappen, en heeft als doel om agrarische ondernemers te stimuleren en faciliteren op het gebied van water- en bodemprojecten. Het DAW is geen beleidsdocument met concrete acties of verplichtingen, maar is een programma waarin projecten worden uitgevoerd op basis van vrijwillige samenwerking tussen de overheid en agrarische ondernemers.

NAP Hoofdstuk 10

Verder beschrijft het NAP in hoofdstuk 10 *Vermindering van gebruik of van risico's in specifieke gebieden – artikel 12* verschillende acties voor een aantal specifieke gebieden, waaronder beschermde gebieden zoals omschreven in de KRW.[59]Het NAP beschrijft dat er ter uitvoering van de KRW stroomgebiedbeheerplannen worden uitgevoerd. Deze stroomgebiedbeheerplannen hebben een looptijd van 6 jaar en zijn gericht op het verbeteren van de chemische en ecologische waterkwaliteit en het behalen van daarvoor vastgestelde KRW-doelen. Deze plannen worden gezamenlijk opgesteld door het Rijk, provincies en waterschappen. Verder schrijft het NAP voor dat er voor nader op de kaart aangewezen oppervlaktelichamen een teeltvrije zone van vijf meter in acht dient te worden genomen (conform art. 3.81 Activiteitenbesluit milieubeheer).[60]

UP

In het NAP wordt verwezen naar één themaparagraaf uit het UP met maatregelen specifiek ter bescherming van het aquatisch milieu, paragraaf 4.5. In deze paragraaf van het UP zijn negen maatregelen opgenomen met als doel om te komen tot nagenoeg geen emissies. Deze maatregelen dragen ook bij aan de stimulering van geïntegreerde gewasbescherming en noemt het NAP ook in het hoofdstuk over geïntegreerde gewasbescherming, zoals reeds aangestipt in paragraaf 3.3.2.

---

[57] Ministerie van LVVN (2019). Pakket van maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten. Te raadplegen via: 475621.
[58] Het ministerie van IenW heeft aangegeven dat inmiddels gewerkt wordt op basis van een Pakket van maatregelen 2.0.
[59] Zoals gebieden die zijn aan aangewezen voor de onttrekking van water bestemd voor menselijke consumptie.
[60] Het Activiteitenbesluit milieubeheer is met de introductie van de Omgevingswet komen te vervallen en grotendeels opgegaan in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal).

4.4. Uitvoering door stakeholders (praktijk)

Uitvoering acties en maatregelen NAP
De twee concrete acties (het opstellen van emissiereductieplannen en het voorschrijven van een maximale dosering per hectare per jaar voor een aantal specifieke gewasbeschermingsmiddelen) zoals beschreven in hoofdstuk 2 van het NAP zijn inmiddels uitgevoerd. Op het moment van deze evaluatie zijn er zeventien actieve emissiereductieplannen in werking en zijn er zes emissiereductieplannen gearchiveerd.[61] Daarnaast is ook een maximale jaarlijkse dosering per hectare opgesteld voor gewasbeschermingsmiddelen met de vier eerdergenoemde stoffen. Deze maatregel is gepubliceerd door het Ctgb in 2021.[62]

Verder heeft het ministerie van IenW toegelicht dat de actie uit hoofdstuk 9 van het NAP om de toelating van gewasbeschermingsmiddelen beter af te stemmen op de normen uit de Kaderrichtlijn Water, nog lopend is (zie separate Bijlage III). In mei 2024 is een motie ingediend, die de regering verzoekt ervoor zorg te dragen dat de toelating van gewasbeschermingsmiddelen door het Ctgb en de toepassing van deze middelen in overeenstemming worden gebracht met de normering van de KRW.[63] De minister van LVVN heeft in een kamerbrief eind 2024 aangegeven in beraad te gaan met de minister van IenW over de uitvoering van deze motie. [64] Op 13 mei 2025 heeft de minister van LVVN de kamer geïnformeerd dat er in overleg met de minister van IenW verschillende stappen worden gezet om de toelatingsnormen af te stemmen op de KRW-normen. Zij geeft aan bezig te zijn met de ontwikkeling van een selectie- en beoordelingsmethodiek en het aanpassen van wet- en regelgeving. De minister van LVVN gaf aan dat er rekening gehouden dient te worden met een doorlooptijd van circa twee jaar.[65]

Uitvoering acties en maatregelen UP
De maatregelen ter bescherming van het aquatisch milieu van het UP zijn grotendeels opgenomen in regulier beleid naar aanleiding van de evaluatie van het UP. Ten tijde van deze evaluatie zijn zeven maatregelen opgenomen in regulier beleid en twee maatregelen zijn afgerond. Voor een compleet overzicht van de uitvoering van de acties verwijzen we naar de separate Bijlage III.

Hoofdlijnenakkoord waterzuivering in de Glastuinbouw
Het is op basis van de beschikbare informatie niet duidelijk of en welke acties vanuit het Hoofdlijnenakkoord waterzuivering in de Glastuinbouw uit 2015 zijn uitgevoerd. Hierin speelt mee dat de acties afkomstig zijn uit een beleidsdocument van meer dan tien jaar geleden. Voor de meeste acties geldt dat het voornemen was om deze uiterlijk begin 2017 uit te voeren. De uitvoering van de meeste maatregelen zijn lastig vast te stellen, mede doordat de formulering in het hoofdlijnenakkoord weinig concreet is. In de separate Bijlage III vindt u een overzicht van deze acties en maatregelen.

Pakket van Maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten
Wat betreft de acties en maatregelen uit het Pakket van Maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten zijn van de elf acties twee acties reeds afgerond, hebben vijf acties vorm gekregen in nieuw beleid en is van vier acties de stand van zaken onbekend (zie separate Bijlage III).

De uitvoering van de acties uit het Pakket van Maatregelen heeft onder andere geleid tot de ontwikkeling van de volgende instrumenten:

---

[61] Toolbox Water. Zie: link.
[62] Ctgb (2021). Maatregelen tegen stapelen met gewasbeschermingsmiddelen, zie: link.
[63] Kamerstuk 27 858 nr. 663, zie: Kamerstuk 27858, nr. 663 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen.
[64] Kamerstuk 27 858 nr. 17617, zie: kst-27858-617.pdf.
[65] Minister van LVVN (2025). Kamerbrief: stand van zaken moties en toezeggingen van waterkwaliteit gerelateerde onderwerpen, zie: link.

- **Toolbox Water.**[66] De Toolbox water is een digitaal instrument dat agrariërs, adviseurs en beleidsmakers helpt bij het selecteren en toepassen van maatregelen die emissies van gewasbeschermingsmiddelen naar water kunnen verminderen. De toolbox biedt praktische informatie over technieken, randvoorwaarden en uitvoeringsstappen, en wordt ook gebruikt voor het opstellen van emissiereductieplannen binnen de open teelten.
- **Handreiking Gebiedsgerichte Terugkoppeling.** Deze handreiking ondersteunt waterschappen, andere overheden en de georganiseerde land- en tuinbouw bij het sneller en gericht terugkoppelen van monitoringgegevens over waterkwaliteit aan agrariërs en andere gebiedspartners zodat agrariërs en loonwerkers een relatie kunnen leggen tussen hun eigen handelen en normoverschrijdingen. Doel is om bewustwording te vergroten en gezamenlijk gerichte maatregelen te nemen op basis van lokale meetgegevens, zoals normoverschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen. Inmiddels heeft IenW CLM de opdracht gegeven om de handreiking te testen in de praktijk en de toepasbaarheid ervan te verkennen.[67]
- **Handreiking aanleg agrarische wasplaatsen**. Deze handreiking biedt het bevoegd gezag praktische en juridische informatie over de aanleg van voorzieningen voor het reinigen van landbouwvoertuigen en -werktuigen. Goed ingerichte wasplaatsen kunnen emissies naar het oppervlaktewater beperken door opvang en verwerking van reststoffen te regelen volgens de geldende milieueisen.[68]

Relevant om te noemen is dat de werkgroep van het Pakket van maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten ten tijde van deze evaluatie bezig is met het opstellen van het Pakket van Maatregelen 2.0.

Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
Binnen het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer worden projecten uitgevoerd ten behoeve van de waterkwaliteit. Sinds 2013 zijn meer dan 500 DAW-projecten uitgevoerd. De Brede monitoring DAW-projecten (2024) biedt inzicht in de uitkomsten van DAW-projecten. Uit deze monitoring blijkt dat deelnemers overwegend positief zijn over hun deelname aan DAW-projecten.[69] Vrijwel alle geïnterviewden zouden opnieuw deelnemen en 95% beveelt deelname aan anderen aan. De monitor biedt daarnaast inzicht in succesfactoren, verbeterpunten, impact en de bijdrage van DAW-projecten aan de transitie naar duurzamer waterbeheer. Voor de monitor zijn 76 interviews gehouden binnen 8 projecten. De onderzochte projecten omvatten uiteenlopende typen initiatieven, variërend van kennisdeling en bewustwording tot investeringsregelingen.

Aanvullend is in 2025 een bundel verschenen waarin betrokken stakeholders reflecteren op de aanpak en effecten van het DAW-kennisprogramma.[70] De geïnterviewde stakeholders onderstrepen het belang van gerichte kennisverspreiding voor de toepassing van duurzaam bodembeheer en bemesting, en bieden aanknopingspunten om de kennisdeling over gewasbescherming verder te versterken.

---

[66] Toolbox water, zie: Toolbox – Toolbox Emissiebeperking.
[67] Hiermee wordt onder andere invulling gegeven aan de motie Grinwis kamerstuk 32 627 (2022), die de regering verzoekt om monitoringsgegevens van waterschappen sneller en beter te delen met agrarische ondernemers om daarmee doelgericht maatregelen te kunnen treffen voor betere waterkwaliteit. Zie motie Grinwis, zie: (Glas)tuinbouw | Tweede Kamer der Staten-Generaal.
[68] Zie: Handreiking aanleg agrarische wasplaatsen.
[69] Eaquator (2024) Brede monitoring DAW-projecten , zie: rapport-brede-monitoring-DIGITALE-VERSIE-met-bijlage.pdf.
[70] Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (2025), De verbindende schakel tussen onderzoek, beleid en praktijk, zie: DAW-interview_def_juni-2025.pdf.

4.5. Resultaten en effecten

We maken in deze paragraaf expliciet onderscheid tussen feiten en cijfers en percepties van stakeholders. De (tussen)conclusies van de onderzoekers volgen in paragraaf 4.6.

4.5.1. Feiten en cijfers

Afgelopen jaren zijn er verschillende rapporten gepubliceerd die iets zeggen over de kwaliteit van het aquatisch milieu in Nederland en over de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in het grond- en oppervlaktewater. Een van de meeste recente rapporten is het koepelrapport tussenevaluatie KRW uit december 2024.[71] Dit rapport geeft een beeld van de voortgang in Nederland op de doelen uit de KRW. De tussenevaluatie beoordeelt grond- en oppervlaktewaterlichamen op verschillende deeltesten. Voldoet het waterlichaam op één deeltest niet, dan voldoet het hele lichaam niet. Dit wordt ook wel het '*one out-all out*'-principe van de KRW-beoordelingssystematiek genoemd.

Oppervlaktewaterlichamen
De tussenevaluatie van de KRW (2024) schetst een algemeen beeld van de oppervlaktewaterkwaliteit in Nederland. Ten tijde van de evaluatie verkeert geen van de 745 oppervlaktewaterlichamen in Nederland in een 'goede toestand'. Uit de meetgegevens blijkt dat 80% van de gestelde normen wordt behaald. De niet-naleving van de resterende 20% zorgt (vanwege het *one out-all out principe*) ervoor dat geen enkel oppervlaktewaterlichaam voldoet aan de criteria voor een goede toestand.

Binnen de KRW wordt op 132 stoffen getoetst. In totaal zijn er 26 gewasbeschermingsmiddelen, biociden en diergeneesmiddelen aangetroffen in ten minste één waterlichaam. Voor 8 van deze stoffen is de verwachting dat de huidige maatregelen effectief genoeg zijn, zodat er in 2027 geen normoverschrijding meer is. Voor één middel, trichloorfon, is er sprake van een incidentele overschrijding bij één waterbeheerder. Zodoende zijn er dus 17 stoffen[72] die in gewasbeschermingsmiddelen zitten als probleemstof aangemerkt.[73]

Voor deze 17 stoffen die als probleemstof zijn aangemerkt, is in de tussenevaluatie bekeken hoeveel KRW-waterlichamen het predicaat 'Voldoet', 'Voldoet niet', 'Niet toetsbaar' of 'Geen oordeel' hebben. Het oordeel 'niet toetsbaar' wordt toegekend wanneer de gemeten concentratie onder de rapportagegrens van de analysemethode ligt, terwijl die rapportagegrens hoger is dan de vastgestelde norm. In zo'n situatie is het niet mogelijk om te bepalen of er wel of geen normoverschrijding heeft plaatsgevonden. Wanneer er geen gegevens beschikbaar zijn voor een bepaald waterlichaam, krijgt dat de aanduiding 'geen oordeel'.

De resultaten verschillen sterk per stof. Circa de helft van de stoffen voldoen in de meeste oppervlaktewaterlichamen aan de norm. Voor de andere stoffen geldt dat deze in grote mate niet toetsbaar zijn. Er is één stof (heptachloor en -epoxide) waarvoor geldt dat de concentratie in het grootste deel van de oppervlaktewaterlichamen niet voldoet.[74]

Op basis van deze informatie zijn prognoses opgesteld over het behalen van de milieukwaliteitsnormen voor deze stoffen in 2027. Voor een groot deel van de stoffen is het onzeker of deze normen tijdig gehaald worden, mede doordat onvoldoende trendgegevens aanwezig zijn. Voor een klein aantal

---

[71] AT Osborne, Witteveen + Bos, FLO Legal (2024), zie: Koepelrapport Tussenevaluatie KRW.
[72] Het gaat om de volgende stoffen: Heptachloor en -epoxide, Abametine, Esfenvaleraat, Cypermethrin, Lambda-cyhalothin, deltamethrin, Tributyltin, Pyridaben, Methylpirimifos, Bifenox, Imidacloprid, Dimethenamid-P, Carbendazim, Aclonifen, Metazachloor, Metolachloor, Pirimicarb.
[73] Zie Memo stoffenlijst KRW Impuls.
[74] Zie afbeelding 2-7 op pagina 19 van het Koepelrapport Tussenevaluatie KRW voor een precies overzicht.

stoffen wordt verwacht dat de norm wél op tijd gehaald wordt, terwijl voor enkele stoffen nu al duidelijk is dat de normen naar verwachting niet behaald zullen worden.

Eerder toonde het Compendium voor de Leefomgeving al aan dat de gestelde doelen uit het NAP ten aanzien van de oppervlaktewaterkwaliteit voor 2023 (overgenomen uit de Tweede nota duurzame gewasbescherming 'Gezonde groei, duurzame oogst') niet zijn gehaald.[75] Het aantal gemeten overschrijdingen van de waterkwaliteitsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater is afgenomen tussen 2013 en 2023, maar vanaf 2018 lijkt sprake te zijn van een stagnatie van de afname.

Deze ontwikkeling wordt bevestigd in de monitor Toekomstvisie Gewasbescherming 2030, die voortbouwt op de eerder gebruikte indicator uit het Compendium voor de Leefomgeving.[76] In de monitor wordt onderscheid gemaakt tussen chronische blootstelling, getoetst aan de jaargemiddelde milieukwaliteitsnorm, en acute blootstelling, beoordeeld op piekconcentraties volgens de maximaal aanvaardbare concentratie. Voor zowel chronische als acute blootstelling in het oppervlaktewater geldt dat deze is afgenomen vanaf 2016, maar dat afname is gestagneerd vanaf 2020. Op basis van de gegevens uit de monitor constateren we dat de doelen voor 2023 niet zijn behaald en dat de doelstellingen op het gebied van oppervlaktewater uit de toekomstvisie voor 2027 (die herhaald worden in het NAP) met enige zekerheid buiten bereik zijn geraakt.

Ook in een recent rapport van de Europese Commissie (2025) wordt gesteld dat er meer moet gebeuren om de KRW-doelen te bereiken. In dit rapport roept de Europese Commissie Nederland op om meer ambitie te tonen en maatregelen te nemen om de kloof naar de KRW-doelen voor 2027 te dichten.[77]

Kortom, als we de feitelijke informatie overzien, ontstaat een vrij duidelijk beeld. Eerdere doelen voor 2023 zijn niet gehaald, de afname van normoverschrijdingen stagneert, en zowel nationale als Europese analyses benadrukken dat extra maatregelen nodig zijn om de KRW-doelen dichterbij te brengen.

Grondwaterlichamen

Wat betreft de grondwaterlichamen laat de tussenevaluatie KRW zien dat slechts 4 van de 23 grondwaterlichamen in Nederland in een 'goede toestand' verkeren. Hierbij dient te worden vermeld dat de kwaliteit van grondwaterlichamen elke drie jaar wordt getest en dat de resultaten uit deze tussenevaluatie zijn gebaseerd op de grondwaterfactsheets uit 2022. Hoewel de tussenevaluatie uitgaat van een licht positievere prognose van de kwaliteit van grondwater, is ook voor grondwaterlichamen de prognose dat de KRW-doelen voor 2027 niet gehaald gaan worden.[78]

Wanneer we specifiek kijken naar de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterlichamen, biedt een rapportage van Arcadis (2023) relevante inzichten. Hieruit blijkt dat in bijna 70% van de ondiepe filters (monsters die zijn afgenomen op een relatief kleine afstand onder het maaiveld) en in 58% van de diepe filters (monsters die zijn afgenomen op een relatief grote afstand onder de oppervlakte) bestrijdingsmiddelen (gewasbeschermingsmiddelen en biociden) worden aangetroffen.[79] In bijna de helft van de meetpunten zijn meerdere bestrijdingsmiddelen aanwezig, en in 15% van de gevallen zelfs meer dan tien.

---

[75] Compendium voor de Leefomgeving (2024), zie: Gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater, 2013-2023 | Compendium voor de Leefomgeving.
[76] Monitor Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 (2025), zie: Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 | Rapportagejaren 2020-2024.
[77] Europese Commissie (2025), zie: eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025SC0032.
[78] Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de KRW-evaluatie niet specifiek ingaat op gewasbeschermingsmiddelen en de bijdrage daarvan aan de toestand van oppervlakte- en grondwaterlichamen.
[79] Arcadis (2023), zie: Grondwaterkwaliteit Nederland 2021-2022.

Hetzelfde onderzoek gaat ook in op de gemeten normoverschrijdingen van de aanwezige bestrijdingsmiddelen (gewasbeschermingsmiddelen en biociden). In ca. 36% van de ondiepe filters en in ca. 34% van de diepe filters zijn één of meer normoverschrijdingen aangetroffen. De meeste normoverschrijdingen komen voor in Limburg en de Bollenstreek, terwijl Gelderland, Utrecht en Noord-Holland relatief minder overschrijdingen kennen.[80]

Op basis van de beschikbare informatie constateren we dat ook de kwaliteit van de grondwaterlichamen onder druk staat. Slechts een klein deel verkeert in een "goede toestand" en in een aanzienlijk aantal meetpunten worden normoverschrijdingen vastgesteld, waardoor ook hier de KRW-doelen voor 2027 buiten bereik lijken.

4.5.2. Percepties

Doelbereik
We hebben in de verdiepende gespreksronde met verschillende gesprekspartners stilgestaan bij de doelen ten aanzien van de bescherming van het aquatisch milieu. Gesprekspartners zijn (al langere tijd) goed bekend met de KRW-doelen voor 2027: geen overschrijdingen van de grenswaarden voor prioritaire stoffen in oppervlakte- en grondwater. Vrijwel alle gesprekspartners geven aan te verwachten dat deze doelen niet gehaald zullen worden.

Inspanningen ter bescherming van het aquatisch milieu
Verschillende gesprekspartners uit de sector en de vertegenwoordiging van waterschappen en drinkwaterbedrijven geven aan dat er verschillende inspanningen zijn verricht de afgelopen jaren die een positieve bijdrage hebben geleverd aan het beschermen van het aquatisch milieu. Genoemde voorbeelden zijn het ontwikkelen van nieuwe technieken met hogere driftreductie en het opzetten van betere monitoringsinformatie over aanwezige stoffen in het oppervlaktewater met de Bestrijdingsmiddelenatlas. Hiermee biedt het mogelijkheden om te leren van de aangetroffen stoffen in het oppervlaktewater.

Toch benoemen ook verschillende gesprekspartners vanuit de watersector en de agrarische sector dat er nog een groep telers bestaat die onvoldoende inspanning pleegt om het aquatisch milieu te beschermen. De naleving onder deze groep telers zou omhoog moeten. De NVWA constateerde dat in 2024 slechts 67% van de geïnspecteerde telers gewasbeschermingsmiddelen juist toepasten. Gesprekspartners benoemen dat telers die (tegen beter weten in) onzorgvuldig met gewasbeschermingsmiddelen omgaan keihard aangepakt moeten worden.

Complicerende factoren
Gesprekspartners geven aan dat het beschermen van het aquatisch milieu en drinkwater geen eenvoudige opgave is. Gesprekspartners noemen verschillende complicerende factoren:

- Het is lastig om oorzaak en gevolg aan elkaar te koppelen in de bescherming van het aquatisch milieu en drinkwater, omdat het een "end-of-pipe" opgave is. Daarmee wordt bedoeld dat het effect van alle inspanningen in de keten pas zichtbaar wordt aan het einde van de keten, bijvoorbeeld in de vorm van (een afname van) normoverschrijdingen in het oppervlaktewater. Daardoor is het moeilijk vast te stellen wat het effect is van specifieke beleidsmaatregelen of van acties van afzonderlijke partijen.
- De huidige monitoringssystematiek stelt telers (en toezichthouders) nog niet in staat om effectief bij te sturen op basis van aangetroffen normoverschrijdingen. Hoewel belangrijke stappen zijn

[80] Arcadis (2023), zie: Grondwaterkwaliteit Nederland 2021-2022.

gezet op het gebied van monitoring, vindt er nog onvoldoende tijdige terugkoppeling naar telers plaats.
    - Specifiek voor grondwater geldt dat aangetroffen normoverschrijdingen in grondwatermetingen het resultaat zijn van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen van vaak wel tientallen jaren geleden. Dat maakt het lastig om te bepalen welk gebruik van welk middel heeft geleid tot welke normoverschrijdingen. Daarnaast kunnen aangetroffen normoverschrijdingen het gevolg zijn van gebruik van middelen die nu al niet meer (op eenzelfde manier) worden toegepast.
    - Specifiek voor oppervlaktewater geldt dat normoverschrijdingen wel het gevolg zijn van recent gebruik, maar lastig zijn toe te schrijven aan een specifieke locatie of teler, vanwege drift door stromingen in het oppervlaktewater of wind.
- Het beschermen van aquatisch milieu kan ingewikkeld zijn voor telers door de complexiteit aan regels en gebruiksvoorschriften. Dit kan leiden tot onbedoeld niet naleven van wet- en regelgeving en gebruiksvoorschriften.
- Het aquatisch milieu is kwetsbaar door het risicogevoelige karakter van het systeem van toelating en toepassing van gewasbeschermingsmiddelen. Hiermee wordt bedoeld dat de huidige voorschriften en maatregelen op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen zo zijn opgesteld dat een volledige naleving van de wettelijke gebruiksvoorschriften en perfecte toepassing van complexe technieken vereist is om het aquatisch milieu voldoende te beschermen. Genoemde voorbeelden zijn het toelatingsbeleid waarmee door kleine fouten in het gebruik of door stapeling van verschillende middelen al snel sprake is van normoverschrijdingen in het water of de nauwkeurige toepassing die vereist is om de hoge driftreducties van technisch hoogstaande spuittechnieken in de praktijk te bereiken.

4.6. Conclusies en richtingen voor de toekomst

Verplichtingen uit de SUD
Artikel 11 van de SUD verplicht lidstaten om zorg te dragen voor de vaststelling van passende maatregelen ter bescherming van het aquatische milieu en drinkwater tegen het effect van gewasbeschermingsmiddelen. Deze maatregelen dienen in overeenstemming met en ondersteunend aan de bepalingen uit de KRW en de Verordening (EG) nr. 1107/2009 te zijn.

Resultaten en effecten
We constateren dat er vanuit veel verschillende plannen en programma's inspanningen zijn gepleegd om de gestelde doelen ten aanzien van de bescherming van het aquatisch milieu te bereiken. Hoofdstuk 9 van het NAP bevat een beschrijving van een groot deel hiervan, zoals het Hoofdlijnenakkoord waterzuivering in de glastuinbouw[81], het Pakket van maatregelen emissiereductie open teelten[82] en het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer[83]. Daarnaast zijn er zowel parallel aan, als na de publicatie van het NAP, verschillende aanvullende inspanningen gepleegd door verschillende partijen (zowel vanuit de sector als de overheid) gericht op de bescherming van het aquatisch milieu. Ook op

[81] Zie: Hoofdlijnenakkoord waterzuivering in de Glastuinbouw 2025.pdf.
[82] Ministerie van LVVN (2019). Pakket van maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten. Te raadplegen via: 475621.
[83] Zie website van Deltaplan Agrarisch Waterbeheer: Deltaplan Agrarisch Waterbeheer - Samen werken aan schoon en voldoende water en een gezonde bodem.

moment van deze evaluatie worden er nieuwe stappen gezet, zoals benoemd in de Kamerbrief van de minister van LVVN van 13 mei 2025.[84]

Het is het lastig om de precieze bijdrage van de genomen maatregelen aan de bescherming van het aquatisch milieu vast te stellen. Dit hangt onder meer samen met de 'end-of-pipe' aard van de opgave, de vertraagde effecten in grondwater en de moeilijk toerekenbare normoverschrijdingen in oppervlaktewater.

Wel constateren we op basis van recente rapporten, zoals de tussenevaluatie van de KRW[85] en de monitoringsrapportage van het UP [86], dat er een urgente opgave ligt in het beschermen van het aquatisch milieu. Voor oppervlaktewater geldt dat eerdere tussendoelen voor 2023 niet zijn gehaald en de afname van normoverschrijdingen sinds 2020 stagneert. Voor grondwaterlichamen geldt dat ook slechts een beperkt deel in 'goede toestand' verkeert en dat bij verschillende meetpunten normoverschrijdingen worden gemeten. Ook geldt dat de breed gedeelde verwachting is dat de doelen voor 2027 voor zowel voor grond- als oppervlaktewater buiten bereik liggen. Zodoende concluderen we dat de uitvoering van de SUD-maatregel niet effectief genoeg is geweest om het aquatisch milieu afdoende te beschermen tegen de effecten van gewasbeschermingsmiddelen.

Richtingen voor de toekomst
Om de gestelde doelen te bereiken zal een samenhangende combinatie van maatregelen nodig zijn. We bevelen daarom aan om de volgende oplossingsrichtingen die tijdens het onderzoek zijn voorgesteld, waarvoor vanuit verschillende perspectieven draagvlak lijkt te bestaan, verder te onderzoeken en uit te werken:

- Verhogen van naleving bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Er is nog een te grote groep telers die onzorgvuldig met gewasbeschermingsmiddelen omgaat. Het verhogen van de naleving van de gebruiksvoorschriften binnen de sector is een belangrijke verbeterstap, mede vanwege de gevoelige aard van het aquatisch milieu voor de negatieve effecten van onzorgvuldige naleving.
- Versnellen en uitbreiden van de monitoring van gewasbeschermingsmiddelen in het aquatisch milieu. Hoewel er goede stappen zijn gezet met de monitoring van gewasbeschermingsmiddelen in het aquatisch milieu (zoals via de bestrijdingsmiddelenatlas), is het van belang dat normoverschrijdingen sneller worden teruggekoppeld aan de bron van de overschrijding. Hierdoor kunnen telers leren over de effecten van het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen en kunnen zij sneller bijsturen wanneer negatieve effecten optreden.
- Vereenvoudigen van wet- en regelgeving voor de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen. De complexiteit van de huidige regels en gebruiksvoorschriften kan het voor telers lastig maken om deze juist toe te passen. Tijdens dit onderzoek hebben we meermaals de behoefte gehoord om regels te vereenvoudigen en uniformeren, zodat het juist toepassen van gewasbeschermingsmiddelen eenvoudiger wordt.
- In overeenstemming brengen van toelating van gewasbeschermingsmiddelen met de KRW. In het NAP is opgenomen om de toelating van gewasbeschermingsmiddelen beter af te stemmen op de normen uit de Kaderrichtlijn Water. Ten tijde van deze evaluatie heeft de minister van LVVN aangegeven vervolg te hebben gegeven aan dit voornemen uit het NAP. We onderschrijven het

[84] Minister van LVVN (2025). Kamerbrief: stand van zaken moties en toezeggingen van waterkwaliteit gerelateerde onderwerpen, zie: https://open.overheid.nl/documenten/d1bbf40e-31a9-4e7f-ae2e-966e65cbd25c/file.
[85] AT Osborne, Witteveen + Bos, FLO Legal (2024), zie: Koepelrapport Tussenevaluatie KRW.pdf.
[86] Monitor Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 (2025), zie: Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 | Rapportagejaren 2020-2024.

belang van deze maatregel, omdat hiermee de toelatingspraktijk effectiever bijdraagt aan het behalen van de KRW-doelen. Om de gestelde doelen te behalen bevelen wij aan deze maatregel spoedig te implementeren.

5. Beperken van gebruik in kwetsbare gebieden

In dit hoofdstuk beschouwen we de Nederlandse invulling van de SUD ten aanzien van de bescherming van kwetsbare gebieden. Aangezien het hier gaat over een aantal verschillende specifieke gebieden, kiezen we ervoor om in dit hoofdstuk af te wijken van de indeling plan, papier, praktijk. In plaats daarvan, zullen we per specifiek gebied stilstaan bij de achtergrond en context, de beleidsvoornemens in het NAP, en de uitvoering en effecten.

5.1. Afbakening kwetsbare gebieden

Artikel 12 van de SUD schrijft voor dat lidstaten zorg dragen voor het minimaliseren van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen of risico's in een aantal specifieke gebieden. Het gaat hier om de volgende specifieke gebieden:

- Gebieden die door het brede publiek of kwetsbare groepen worden gebruikt, zoals parken, openbare tuinen, sport- en recreatieterreinen, schoolterreinen en speelplaatsen, en gebieden in de nabijheid van zorginstellingen, zie paragraaf 5.2.
- Beschermde gebieden zoals omschreven in de KRW en N2000-gebieden overeenkomstig de Richtlijn 79/409/EEG (hierna: Vogelrichtlijn) en Richtlijn 92/43/EEG (hierna: Habitatrichtlijn), zie paragraaf 5.3
- Recent behandelde gebieden die door werknemers in de landbouw worden gebruikt of voor hen toegankelijk zijn, zie paragraaf 5.4
- Beschermde gebieden zoals omschreven in de KRW, zoals grondwaterbeschermingsgebieden. Deze gebieden zijn reeds besproken in hoofdstuk 4 van deze evaluatie en behandelen we in dit hoofdstuk daarom niet nogmaals.

Artikel 12 bevat de verplichting voor lidstaten om er zorg voor te dragen dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in deze gebieden wordt geminimaliseerd of verboden. Ook moeten lidstaten passende risicobeheersmaatregelen nemen. Zo is opgenomen dat bij de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen in eerste instantie het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen met een laag risico, zoals omschreven in Verordening (EG) nr. 1107/2009, en biologische gewasbeschermingsmiddelen dient te worden overwogen.

5.2. Gebieden gebruikt door het brede publiek of kwetsbare groepen

Als we het hebben over gebieden die gebruikt wordt door het brede publiek of kwetsbare groepen[87] gaat het bijvoorbeeld over parken, openbare tuinen, sport- en recreatieterreinen, schoolterreinen en speelplaatsen, en gebieden in de nabijheid van zorginstellingen. Er zijn twee typen gebruik van

[87] Kwetsbare groepen zijn in de Verordening (EG) 1107/2009 gedefinieerd als: mensen die specifieke aandacht behoeven als het gaat om de beoordeling van acute en chronische gevolgen van gewasbeschermingsmiddelen voor de gezondheid. Hiertoe behoren zwangere vrouwen, vrouwen die borstvoeding geven, ongeboren kinderen, zuigelingen en kinderen en ouderen, alsmede werknemers en bewoners die gedurende langere tijd blootstaan aan hoge doses pesticiden.

gewasbeschermingsmiddelen die voor dit soort gebieden relevant zijn: niet-landbouwkundig gebruik (bijvoorbeeld in deze gebieden zelf) en landbouwkundig gebruik (vaak nabij dit soort gebieden).

5.3.1. Niet-landbouwkundig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in gebieden gebruikt door het brede publiek of kwetsbare groepen

Achtergrond en context

In Nederland geldt een algemeen verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw (artikel 27b Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden).[88] Sinds 2016 is het verboden om gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw te gebruiken op verharde oppervlakken[89] (zoals stoepen en bestrating) en sinds 2017 geldt het verbod ook voor niet-verhardingen.[90] Deze maatregelen zijn ingevoerd om blootstelling van kwetsbare groepen en het risico op afspoeling naar het oppervlaktewater te beperken.

Uitzonderingen op dit verbod zijn alleen mogelijk bij wettelijk voorschrift. Deze uitzonderingen worden vastgelegd in de Regeling gewasbeschermingsmiddelen en biociden en gelden uitsluitend wanneer er geen haalbaar alternatief beschikbaar is.[91] Voorbeelden hiervan zijn landingsbanen van vliegvelden, spoorbanen en in specifieke gevallen sportvelden.

NAP

Het NAP beschrijft dat chemische onkruidbestrijding op verhardingen vaak leidt tot afspoeling naar oppervlaktewater, wat de waterkwaliteit en drinkwaternormen kan aantasten. Daarom is in het NAP beschreven dat gebruik buiten de landbouw ongewenst is, behalve in uitzonderlijke gevallen. Om die reden schrijft het NAP voor dat de uitzonderingen voor professioneel gebruik buiten de landbouw 'de komende jaren' geleidelijk zullen worden beëindigd.[92]

Als we kijken naar de uitvoering van deze actie, zien we dat nog niet alle uitzonderingen voor toegestaan gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zijn beëindigd. Wel worden de uitzonderingen periodiek heroverwogen. Zo is de lijst met uitzonderingen in 2024 nog herzien en zijn de uitzonderingen voor gebruik op sportvelden verder ingeperkt.[93] De gehele lijst met uitzonderingen is te vinden in de bijlage van de Regeling gewasbeschermingsmiddelen en biociden.[94]

Effecten

Over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw *in* gebieden die door het brede publiek of kwetsbare groepen worden gebruikt zijn weinig recente bronnen beschikbaar. De meest recente bron is uit 2012 en beschrijft dat er dat jaar naar schatting 139.740 kilogram werkzame stof is gebruikt op verharde oppervlakken buiten de landbouw (zoals infrastructuur) en 81.336 kilogram op

---

[88] Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden, zie: wetten.nl - Regeling - Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden - BWBR0022530.

[89] Regeling van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, van 3 maart 2016, nr. IENM/BSK-2015/238900, zie: Staatscourant 2016, 12110 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen.

[90] Regeling van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, van 29 september 2017, nr. IENM/BSK-2017/229053, zie: Staatscourant 2017, 55089 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen.

[91] Regeling van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat en de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, van 11 april 2024, nr. IENW/BSK-2024/97273, zie: Staatscourant 2024, 10202 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen.

[92] NAP, zie Geactualiseerd nationaal actieplan duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen 2022-2025.

[93] Regeling van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat en de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, van 11 april 2024, nr. IENW/BSK-2024/97273, zie: Staatscourant 2024, 10202 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen.

[94] Regeling gewasbeschermingsmiddelen en biociden, zie: wetten.nl - Regeling - Regeling gewasbeschermingsmiddelen en biociden - BWBR0022545.

onverharde oppervlakken buiten de landbouw (zoals parken).[95] Samen komt dit neer op ruim 220.000 kilogram, wat gelijk staat aan ongeveer 2,2% van de totale jaarlijkse afzet van chemische gewasbeschermingsmiddelen in Nederland (circa 10.000.000 kilogram werkzame stof per jaar in 2012). Deze cijfers illustreren dat het gebruik buiten de landbouw ook voorafgaand aan het verbod op verharde en niet-verharde oppervlakken slechts een beperkt aandeel vormde van de totale afzet.

Er is wel recentere informatie over het niet-landbouwkundig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door overheidsinstellingen. Sinds de invoering van het verbod op professioneel gebruik buiten de landbouw (verhard in 2016, onverhard in 2017) is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door overheidsinstellingen – zoals verwacht – verder afgenomen tot vrijwel nul.[96] Tegelijkertijd nam het gebruik van alternatieve methoden zoals branden, borstelen en heet water juist toe onder de overheidsinstellingen.[97]

De minister van IenW heeft in maart 2025 nader onderzoek naar landbouwkundig en niet-landbouwkundig gebruik van het onkruidbestrijdingsmiddel glyfosaat toegezegd.[98] In dit kader worden nieuwe modelberekeningen uitgevoerd en inventariseert het CBS het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in het jaar 2024, waarvan de resultaten eind 2025 beschikbaar komen. Mogelijk draagt dit onderzoek bij aan een beter overzicht van niet-landbouwkundig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

5.3.2. Landbouwkundig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen *nabij* gebieden gebruikt door het brede publiek of kwetsbare groepen

Achtergrond en context

In Nederland bestaat naast het verbod op gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw geen expliciet verbod op landbouwkundig gebruik van deze middelen in de nabijheid van locaties die door het brede publiek of kwetsbare groepen worden gebruikt. In de praktijk wordt vaak bij nieuwbouw of nieuwe situaties een spuitvrije bufferzone van circa 50 meter gehanteerd tussen landbouwgrond waar gespoten wordt en ‘gevoelige bestemmingen’ zoals woningen, scholen, kinderopvangcentra en zorginstellingen.[99] Deze vuistregel van 50 meter als voorzorgsafstand om blootstelling van kwetsbare groepen te voorkomen is niet wettelijk vastgelegd, maar vindt haar grondslag in jurisprudentie van de Raad van State. De Raad van State geeft namelijk aan dat afwijking van de gebruikelijke spuitvrije zone van 50 m slechts is toegestaan indien sprake is van een deugdelijk onderbouwd rapport dat aantoonbaar maakt dat de risico’s op blootstelling voldoende zijn verhinderd.[100]

NAP

In het NAP staat over deze specifieke gebieden beschreven dat gemeenten in bestemmingsplannen

---

[95] Besluit van 9 maart 2016 tot wijziging van het Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden in verband met het niet toestaan van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw, zie: Staatsblad 2016, 112 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen.

[96] CBS, Chemische bestrijding door overheidsinstellingen, 1992-2018, ze: StatLine - Chemische bestrijding door overheidsinstellingen, 1992-2018.

[97] De minister van IenW heeft in maart 2025 toegezegd nader onderzoek te doen naar landbouwkundig én niet-landbouwkundig gebruik van het onkruidbestrijdingsmiddel glyfosaat (Kamerstuk 27625, nr. 701 (2025), zie; Stand van zaken en recente ontwikkelingen binnen het waterdomein. In dit kader worden nieuwe modelberekeningen uitgevoerd en inventariseert het CBS het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in 2024, waarvan de resultaten eind 2025 beschikbaar komen. Mogelijk draagt dit bij aan een beter overzicht van niet-landbouwkundig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door particulieren.

[98] Kamerstuk 27625, nr. 701 (2025), zie; Stand van zaken en recente ontwikkelingen binnen het waterdomein.

[99] Omgevingsdienst Rivierenland, zie: Gewassen en spuitzones | Omgevingsdienst Rivierenland.

[100] Uitspraak Raad van State (2024), zie: ECLI:NL:RVS:2024:1599, Raad van State, 202104367/2/R3.

(sinds invoering van de Omgevingswet is dit het omgevingsplan geworden) aanvullende maatregelen kunnen opnemen die bijdragen aan het verminderen van risico op blootstelling, zoals een bufferzone tussen agrarische bestemmingen en woonbestemmingen.[101] In het NAP is als actie voor het ministerie van LVVN opgenomen om een onderzoek uit te voeren naar aanvullende maatregelen die gemeenten kunnen nemen. Dit onderzoek is inmiddels uitgevoerd. Dit heeft geresulteerd in een handreiking, waarin wordt stilgestaan bij veel voorkomende vragen vanuit inwoners, telers, en bestuurders.[102]

Daarnaast heeft de minister van LVVN eind 2024 aan de Tweede Kamer medegedeeld dat er een haalbaarheidsonderzoek wordt gedaan naar een rekenmodel om de breedte van spuitzones te kunnen onderbouwen.[103] De minister van LVVN heeft in dat kader recent een verkennend onderzoek uitgezet bij RIVM en WUR om te komen tot een objectieve onderbouwing van spuitzonering in de nabijheid van bebouwing. Hiermee wordt invulling gegeven aan een motie van Kamerlid Vedder, waarin wordt opgeroepen tot ontwikkeling van een wetenschappelijk onderbouwd kader.[104]

In dit licht is ook relevant te noemen dat gemeenten (vertegenwoordigd door de VNG, K80 en P10) samen met de UvW in juni 2025 de ministers van LVVN, VRO, VWS en IenW hebben opgeroepen om te komen tot een landelijk beleidsmatig kader voor het gebruik van (chemische) gewasbeschermingsmiddelen en het al dan niet toestaan van bepaalde teelten in gebieden met opgaven op het gebied van natuur, water, bodem en in gebieden rondom kwetsbare functies (zoals wonen, scholen, ziekenhuizen) in verband met de volksgezondheid. Onderdeel van deze oproep is om de bufferzone van 50 meter die uit jurisprudentie blijkt te verankeren in landelijk beleid en gemeenten te ondersteunen bij de sturing op grondgebruik, teelten en gewasbeschermingsmiddelen in eerdergenoemde gebieden.[105]

Effecten

Over de omvang van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen binnen de landbouw *nabij* gebieden die worden gebruikt door het brede publiek of kwetsbare groepen zijn geen precieze cijfers beschikbaar. Er is ook geen overkoepelend beeld over de mate waarin gemeenten van de mogelijkheid gebruik maken om in hun omgevingsplan maatregelen op te nemen om het risico op blootstelling (zoals bufferzones) te beperken.

Wat we wel zien is dat de maatschappelijke en bestuurlijke aandacht voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nabij gevoelige locaties is toegenomen. In verschillende regio's hebben omwonenden juridische procedures aangespannen over het gebruik van bepaalde teelten, zoals lelies, in de nabijheid van scholen en woonwijken.[106] In dit kader zijn recent verschillende handreikingen verschenen, onder andere van LTO Nederland en Natuur & Milieu, die lokale overheden ondersteunen bij het zorgvuldig afwegen van lokale regelgeving over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.[107]

Een belangrijke uitspraak met mogelijk grote gevolgen is de uitspraak die het Gerechtshof 's-Hertogenbosch in juli 2025 deed over het verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de

---

[101] Sinds de invoering van de Omgevingswet spreekt men niet meer over bestemmingsplannen, maar over omgevingsplannen.
[102] Arcadis, handreiking 'Nabuurschap' bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, zie: 'Nabuurschap' bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.
[103] Kamerstuk 27 858, nr. 683, zie: Moties en toezeggingen op het gebied van gewasbescherming en aanbieden rapporten - november 2024.
[104] Motie Vedder (2024), zie: kst-27858-659.pdf.
[105] VNG (2025). Veranderend grondgebruik vraagt om gezamenlijke aanpak.
[106] Rechtspraak (2025), zie: Tijdelijk verbod op gebruik gewasbeschermingsmiddelen bij lelieteelt.
[107] Stichting Natuur en Milieu (2024) Gemeentelijke handleiding regulering bestrijdingsmiddelen, zie: Gemeentelijk-handleiding-Regulering-Bestrijdingsmiddelen en LTO (2025) Leidraad agrarisch gebruik gewasbeschermingsmiddelen voor gemeenten, zie: Def_leidraad_inc_voorblad_versie_21-03-2025.pdf.

nabijheid van bewoners.[108] In deze zaak oordeelde het hof dat vanwege ontbrekend onderzoek naar gezondheidsrisico's, en gelet op de aanwezigheid van kwetsbare groepen, een verhoogde zorgvuldigheidsnorm geldt voor de teler. Verschillende gesprekspartners hebben in dit onderzoek aangekaart dat deze (en mogelijk andere) uitspraken grote impact kunnen gaan hebben op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Hierbij moet wel worden vermeld dat er nog een cassatieberoep in deze zaak loopt.

Om meer inzicht te verkrijgen in mogelijke blootstellingsroutes bij omwonenden heeft het RIVM in 2019 het onderzoeksprogramma Bestrijdingsmiddelen en omwonenden (OBO-1) uitgevoerd.[109] Dit onderzoek richtte zich op het verkennen van blootstelling en monitoringstrategieën in de woonomgeving. In vervolg hierop is eind 2023 het onderzoek Bestrijdingsmiddelen en omwonenden 2 (OBO-2) gestart, dat zich richt op het beter inzichtelijk maken van de mogelijke gezondheidseffecten van blootstelling en het adresseren van vragen en zorgen van omwonenden.[110] Dit onderzoek loopt naar verwachting tot 2031, waarbij tussentijds (voorlopige) resultaten zullen worden gepubliceerd.

5.3 N2000-gebieden

Achtergrond

De N2000-gebieden vormen een Europees netwerk van beschermde gebieden. In deze gebieden is bescherming nodig om te voldoen aan de verplichtingen vanuit de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn.[111] Nederland kent in totaal 162 N2000-gebieden.[112] In een deel van die gebieden vindt landbouw plaats. 19% van het totale N2000 oppervlakte wordt gebruikt voor landbouw (grasland en bouwland). [113]

Elk N2000-gebied heeft een eigen beheerplan. Dat plan bevat maatregelen om het gebied te beschermen en wie daarvoor verantwoordelijk is. De provincie is verantwoordelijk voor het opstellen van het beheerplan, in samenwerking met terreinbeheerders en andere belanghebbenden, zoals bewoners, recreanten en pachters, en andere overheden zoals gemeenten en waterschappen.[114] In sommige gevallen ligt de regie bij Rijkswaterstaat, afhankelijk van de aard en ligging van het gebied. Deze beheerplannen zijn openbaar inzichtelijk op de website van Bij12.[115]

Nederland kent geen generiek verbod voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in N2000-gebieden.[116] Wel geldt in Nederland een vergunningplicht voor activiteiten die mogelijk significante gevolgen kunnen hebben voor deze gebieden. Die verplichting bestond onder de Wet natuurbescherming (artikel 2.7, lid 2 Wnb)[117] en is sinds 1 januari 2024 opgenomen in de Omgevingswet (Ow). Voor het professionele gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bestaat dus niet automatisch een vergunningplicht. Of een natuurvergunning nodig is, hangt af van de concrete omstandigheden,

---

[108] Gerechtshof 's-Hertogenbosch (2025), zie: ECLI:NL:GHSHE:2025:2043, Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 200.342.357_01.
[109] RIVM (2019) Bestrijdingsmiddelen en omwonenden, zie: Bestrijdingsmiddelen en omwonenden.
[110] RIVM (2025) Aankondiging Bestrijdingsmiddelen en omwonenden 2, zie: Onderzoek Bestrijdingsmiddelen en Omwonenden | RIVM.
[111] Bescherming natuurgebieden | Informatiepunt Leefomgeving.
[112] N2000-gebieden | N2000.
[113] Natuur en Milieu (2024). Bestrijdingsmiddelen in Nederlandse natuur en water. Zie: Bestrijdingsmiddelen-in-Nederlandse-natuur-en-water-versie-7-PDF.pdf.
[114] Beheerplannen voor N2000-gebieden | N2000.
[115] Website van Bij12, zie: N2000-beheerplannen - BIJ12.
[116] Op grond van artikel 80a van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden zou dit wel mogelijk zijn.
[117] Zie: wetten.nl - Regeling - Wet natuurbescherming - BWBR0037552.

zoals de locatie, afstand tot het gebied, aard van de middelen en de gevoeligheid van de betrokken natuur.

Recent heeft de Raad van State (april 2025) een uitspraak gedaan over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de lelieteelt nabij het N2000-gebied Holtingerveld.[118] In die zaak werd geoordeeld dat toch een vergunning vereist was, omdat niet met zekerheid kon worden uitgesloten dat het gebruik significante effecten had op de natuurwaarden. De afstand tot het gebied, de toelating van het middel en algemeen gebruik golden daarbij niet als voldoende onderbouwing.

Hoewel het een uitspraak in een specifieke situatie betreft, geven verschillende gesprekspartners aan dat deze zaak mogelijk precedentwerking kan hebben, en dat dit in de toekomst bredere gevolgen zou kunnen hebben voor agrarisch gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nabij andere N2000-gebieden. Wat de exacte reikwijdte en impact zal zijn, is op dit moment nog niet duidelijk.

Invulling in het NAP

Zoals eerder beschreven, was het gebruik in of rondom kwetsbare natuurgebieden in Nederland ook voor de publicatie van het NAP al (grotendeels) vastgelegd in wet- of regelgeving. Dit zien we terug in de transponeringstabel (Bijlage III NAP) van het NAP: namelijk dat onderdeel B (dat ziet op de verplichtingen vanuit de KRW, Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn) is vastgelegd in de Waterwet, Activiteitenbesluit milieubeheer en Wnb. Deze wetgeving is tegenwoordig voor een groot deel opgenomen in de Ow.[119]

Verder beschrijft het NAP dat de Europese doelstellingen worden gerealiseerd in (natuur)beheerplannen. Het NAP schrijft voor dat 'indien specifieke gebiedsgerichte maatregelen nodig zijn met betrekking tot het duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen om die kwaliteitseis- en instandhoudingsdoelen te realiseren, dienen deze in die (beheer)plannen te worden opgenomen.'[120]

In de praktijk worden er niet in alle beheerplannen aanvullende gebiedsgerichte maatregelen over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen opgenomen. Soms is dat ook niet logisch, bijvoorbeeld als het N2000 gebied uitsluitend uit water bestaat. Stichting Natuur en Milieu heeft in 2024 een rapport gepubliceerd waarin onder andere onderzoek is gedaan naar 42 beheerplannen van N2000-gebieden met minimaal 1 hectare bouwland (land waarop een gewas geteeld wordt).[121] Hierbij is gekeken naar de mate waarin invulling wordt gegeven aan gebiedsgerichte maatregelen ter bescherming tegen effecten van gewasbeschermingsmiddelen. Uit dit onderzoek komt naar voren dat in het merendeel van de bekeken beheerplannen (voor gebieden waar dus landbouwactiviteiten plaatsvinden) geen aanvullende beperkingen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen worden opgelegd. Volgens dit onderzoek worden in slechts 6 van deze 42 beheerplannen wel "substantiële beperkingen" opgelegd. De mogelijkheid die provincies hebben om, waar nodig in hun beheerplannen specifieke maatregelen op te nemen ter ondersteuning van de instandhoudings- en kwaliteitsdoelen, blijkt in de praktijk dus slechts in beperkte mate te worden toegepast.

Een deel van de gesprekspartners geeft aan dat een mogelijk obstakel om aanvullende maatregelen in beheerplannen op te nemen, is dat provincies het lastig vinden om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te koppelen aan natuurdoelen. Zo kan bijvoorbeeld het effect van gewasbeschermingsmiddelen op grond- of oppervlaktewater pas decennia later zichtbaar zijn. Dit maakt dat aanvullende maatregelen lastig te onderbouwen zijn. Daarnaast komt in de gesprekken naar

---

[118] Uitspraak Raad van State (2025), zie: Uitspraak 202104808/1/R2 - Raad van State.
[119] Omgevingswet (2025), zie: wetten.nl - Regeling - Omgevingswet - BWBR0037885.
[120] NAP. Zie: Geactualiseerd nationaal actieplan duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen 2022-2025.
[121] Natuur en Milieu (2024). Bestrijdingsmiddelen in Nederlandse natuur en water, zie: Bestrijdingsmiddelen-in-Nederlandse-natuur-en-water-versie-7-PDF.pdf.

voren dat sommige provincies ervan uitgaan dat met de regelgeving over toelating en landelijke gebruiksvoorschriften het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voldoende is gereguleerd.

De enige concrete aanvullende actie ter bescherming van N2000-gebieden uit het NAP is dat er een verkenning plaats zou gaan vinden naar de toxiciteitsdruk op kwetsbare gebieden.[122] Het doel van deze verkenning was om meer duidelijkheid te geven of nadere maatregelen in natuurgebieden of aangrenzende gebieden nodig zijn. Deze actie is inmiddels uitgevoerd. Het RIVM heeft in 2023 een eerste opzet gemaakt van een aanpak om te kunnen bepalen wat de aanwezigheid van chemische stoffen in gewasbeschermingsmiddelen betekent voor kwetsbare (natuur)gebieden.[123]

Effecten

Het is lastig om te duiden wat voor effect de Nederlandse invulling van de SUD heeft op de bescherming van N2000-gebieden. In het geheel is er weinig inzicht in het precieze gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in en nabij N2000-gebieden en de effecten daarvan op de natuurgebieden. Wel weten we dat binnen een beperkt deel van de N2000-gebieden landbouw plaatsvindt. Volgens onderzoek van Stichting Natuur en Milieu (2024) wordt circa 1,3% van het totale oppervlak van de N2000-gebieden gebruikt als landbouwgrond waarop gewassen (anders dan grassen) worden geteeld. Voor 0,3% van het oppervlak gaat het om teelten die behoren tot de twintig gemiddeld meest bespoten gewassen.[124] Het onderzoek bevat geen data over het exacte gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op de landbouwgronden in N2000-gebieden.

Om de blootstelling van N2000-gebieden aan gewasbeschermingsmiddelen verder te onderzoeken heeft Natuur en Milieu gekeken naar de aanwezigheid van normoverschrijdingen in het oppervlaktewater in N2000-gebieden. In 39 van de 158[125] onderzochte N2000-gebieden waren voldoende gegevens beschikbaar om over de periode 2020-2022 te kunnen berekenen of sprake was van een Som Normoverschrijding (SNO). De SNO is een maat voor milieukwaliteitsmaat, waarin de mate van overschrijdingen worden gesommeerd over alle gemeten stoffen met een norm op één meetmoment op één meetpunt.[126] In 14 van deze 39 N2000-gebieden werd een SNO aangetroffen. Het onderzoek maakt verder niet expliciet welke middelen hier zijn aangetroffen en welke teelten plaatsvinden in deze gebieden.

Verder heeft vereniging Meten = Weten in 2020 vier N2000-gebieden in Drenthe onderzocht. In deze gebieden is niet gekeken naar de aanwezigheid van een SNO in water, maar zijn verschillende vegetatiemonsters afgenomen. Voor elk van deze monsters is onderzocht wat de aanwezigheid is van een groot aantal bestrijdingsmiddelen. Dit onderzoek laat zien dat in alle afgenomen monsters, verspreid over de vier N2000-gebieden, bestrijdingsmiddelen werden aangetroffen.[127] De toenmalige minister van LNV heeft in 2020 het RIVM en Ctgb gevraagd te reageren op het onderzoek van

---

[122] De toxiciteitsdruk verwijst naar de mate waarin chemische verontreinigingen, zoals gewasbeschermingsmiddelen, een belasting vormen voor het milieu.
[123] RIVM (2023), zie: Characterisation of toxic pressure of chemical pollutants in vulnerable areas Methods and guidance for operational characterisation.
[124] Natuur en Milieu (2024). Bestrijdingsmiddelen in Nederlandse natuur en water, zie: Bestrijdingsmiddelen-in-Nederlandse-natuur-en-water-versie-7-PDF.pdf.
[125] In dit onderzoek van Natuur en Milieu zijn vier N2000-gebieden niet meegenomen, namelijk de grote wateren Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer en Markermeer.
[126] Zie de bestrijdingsmiddelenatlas voor een uitgebreidere toelichting op de Som Normoverschrijdingen (SNO). Te raadplegen via: https://www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl/toelichtingen/berekeningensno.
[127] Meten = Weten (2020). Onderzoek naar de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen in vier N2000-gebieden in Drenthe en de mogelijke invloed van de afstand van natuurgebieden tot landbouwgebieden op de belasting met bestrijdingsmiddelen, zie: Onderzoek-naar-de-aanwezigheid-van-bestrijdingsmiddelen-in-vier-N2000-gebieden-in-Drenthe.pdf.

Meten=Weten.[128] Het Ctgb stelde dat de gemeten gehalten onder de ecotoxicologische drempelwaarden lagen en zag geen reden om toelatingen aan te passen. Verder wees het Ctgb op methodologische beperkingen van het onderzoek en het ontbreken van een aantoonbaar verband tussen gemeten stoffen en nabijgelegen landbouwpercelen. Het RIVM concludeerde dat de aangetroffen stoffen uit verschillende bronnen kunnen komen, waaronder landbouw, industrie en consumentengebruik, en dat sprake lijkt van een diffuse belasting via de lucht. Beide adviezen benadrukten dat de herkomst van de stoffen niet eenduidig kon worden vastgesteld. Desondanks onderkende de minister de zorgen en kondigde een verkenning aan naar toxiciteitsdruk in kwetsbare natuur. Zoals eerder besproken, is dit voornemen later ook opgenomen in het NAP (en uitgevoerd door het RIVM).

5.4. Recent behandelde gebieden

Achtergrond

Als derde categorie specifieke gebieden noemt artikel 12 van de SUD zogeheten *recent behandelde gebieden* die door werknemers in de landbouw worden gebruikt of waar zij toegang tot hebben. Het NAP expliciteert niet om wat voor percelen dit precies gaat (bijvoorbeeld open of bedekte teelten). In tegenstelling tot de eerder besproken gebiedstypen betreft dit geen geografisch afgebakend gebied, maar gaat het hier om tijdelijke situaties waarin percelen recent zijn behandeld met gewasbeschermingsmiddelen.

Er gelden verschillende regels om blootstelling van werknemers aan gewasbeschermingsmiddelen te beperken. Zo worden herbetredingstermijnen en eventuele beschermingsmaatregelen per middel opgenomen in het wettelijk gebruiksvoorschrift bij toelating door het Ctgb (op grond van Wgb artikel 29 lid 3).[129] Daarnaast hebben werkgevers de plicht passende beschermingsmaatregelen te treffen ter bescherming van hun werknemers (op grond van de Arbeidsomstandighedenwet artikel 6 lid 1).

Invulling in het NAP

Het NAP beschrijft in hoofdstuk 10 *Vermindering gebruik of van risico's in specifieke gebieden – artikel 12* een aantal verplichtingen ten aanzien van het gebruik in recent behandelde gebieden met oog op de arbeidsomstandigheden van de werknemers van het bedrijf. Zo schrijft het NAP voor dat de toepasser (degene die gewasbeschermingsmiddelen toepast) werknemers dient te attenderen op de wachttermijn voor herbetreding van het land totdat het gewas is opgedroogd. Mocht het nodig zijn om langer te wachten dan totdat het gewas is opgedroogd, dan dient dit te worden opgenomen in het wettelijk gebruiksvoorschrift van het beschermingsmiddel. Er is ten tijde van deze evaluatie geen bestaand overzicht van het aantal middelen waarbij in het gebruiksvoorschrift is opgenomen dat langer gewacht dient te worden dan totdat het gewas is opgedroogd.

Voor verdere verbetering van de arbeidsomstandigheden verwijst het NAP ook nog naar zes acties opgenomen in paragraaf 4.4.5 van het UP (zie separate Bijlage III). Deze maatregelen uit het UP, waarvan LVVN actiehouder was, worden uitgevoerd en zijn opgenomen in regulier beleid. Aan één actie, het toegankelijk maken van de beschikbare informatie over risico's en bijbehorende

[128] Kamerstuk 27858, nr. 532, zie: Advies over het "Onderzoek naar de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen in vier N2000-gebieden in Drenthe en de mogelijke invloed van de afstand van natuurgebieden tot landbouwgebieden op de belasting m.pdf.

[129] Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Te raadplegen via: wetten.nl - Regeling - Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden - BWBR0021670.

preventiemaatregelen van gewasbeschermingsmiddelen door LTO Nederland, is nog geen prioriteit gegeven ten tijde van deze evaluatie.

Effecten
Onderzoek van de Nederlandse Arbeidsinspectie (2022) toont aan dat 87% van de werkgevers op de hoogte is van de herbetredingstermijnen, maar slechts 63% bekend is met de maatregelen na gebruik van gemengde middelen.[130] Op 38% van de bedrijven worden geen persoonlijke beschermingsmiddelen gebruikt bij herbetreding, terwijl dit wel vereist is.[131] Het rapport bevat geen informatie over mogelijke achterliggende verklaringen. Het was geen onderdeel van de evaluatie om gesprekken te voeren met de Nederlandse arbeidsinspectie over de achterliggende verklaringen, de huidige stand van zaken en mogelijke verbetermaatregelen.

5.5. Conclusies en richtingen voor de toekomst

Verplichting uit de SUD
Artikel 12 van de SUD schrijft voor dat lidstaten zorg dragen voor het minimaliseren van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen of risico's in gebieden die door het brede publiek of kwetsbare groepen worden gebruikt, beschermde gebieden zoals N2000-gebieden overeenkomstig de Richtlijn 79/409/EEG (hierna: Vogelrichtlijn) en Richtlijn 92/43/EEG (hierna: Habitatrichtlijn), en recent behandelde gebieden die door werknemers in de landbouw worden gebruikt of voor hen toegankelijk zijn.

Resultaten en effecten
Het NAP bevat in hoofdstuk 10 een beschrijving van de manier waarop Nederland invulling geeft aan het verbieden of minimaliseren van gebruik en risico's van gewasbeschermingsmiddelen in elk van de drie specifieke gebieden, zoals beschreven in artikel 12 van de SUD. We lopen de verschillende type specifieke gebieden hierna langs:

- Niet-landbouwkundig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in gebieden gebruikt door het brede publiek of kwetsbare groepen: niet-landbouwkundig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is in de basis verboden, wel zijn er uitzonderingen. Er is niet bekend hoeveel gewasbeschermingsmiddelen nog buiten de landbouw worden gebruikt. Wel weten we dat er voordat het verbod van gebruik buiten de landbouw inging, al slechts een klein percentage (2,2% van de totale jaarlijkse afzet van chemische gewasbeschermingsmiddelen in Nederland in 2012) van de gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw werden gebruikt.
- Landbouwkundig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nabij gebieden gebruikt door het brede publiek of kwetsbare groepen: Hoewel er in Nederland geen wettelijk vastgelegde afstandsnorm bestaat voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nabij kwetsbare gebieden, is in de praktijk voor nieuwbouw / nieuwe situaties een spuitvrije zone van circa 50 meter ontstaan op basis van jurisprudentie van de Raad van State. Gemeenten hebben onder de Omgevingswet de mogelijkheid om via hun omgevingsplan aanvullende maatregelen, zoals bufferzones, vast te leggen. Gemeenten en UvW hebben halverwege 2025 nog opgeroepen tot het verankeren van de bufferzone van 50 meter in landelijk beleid en gemeenten te ondersteunen bij de sturing op grondgebruik, teelten en gewasbeschermingsmiddelen in gebieden met opgaven op het gebied van natuur, water, bodem en in gebieden rondom kwetsbare functies (zoals wonen, scholen, ziekenhuizen) in verband met de volksgezondheid.

[130] Arbeidsinspectie (2022). Gewasbeschermingsmiddelen in de agrarische sector. Te raadplegen via: Gewasbeschermingsmiddelen in de agrarische sector | Publicatie | Nederlandse Arbeidsinspectie.
[131] Arbeidsomstandighedenwet. Te raadplegen via: wetten.nl - Regeling - Arbeidsomstandighedenwet - BWBR0010346.

Inmiddels heeft de minister van LVVN een verkennend onderzoek is uitgezet bij RIVM en WUR om te komen tot een objectieve onderbouwing van spuitzonering in de nabijheid van bebouwing en natuurgebieden.

- Beschermde gebieden (zoals N2000-gebieden): Het NAP beschrijft dat provincies maatregelen kunnen opnemen in (natuur)beheerplannen wanneer gebiedsgerichte maatregelen nodig zijn met betrekking tot het duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen om doelen voor deze gebieden te realiseren. Er is in beperkte mate zicht is op de mate waarin provincies aanvullende maatregelen treffen. Het onderzoek van Stichting Natuur en Milieu uit 2024 geeft wel een indicatie dat aanvullende maatregelen in beheerplannen van N2000-gebieden beperkt voorkomen.[132]
- Recent behandelde gebieden: Het NAP bevat hoofdzakelijk een algemene beschrijving van bestaande verplichtingen gericht op het beschermen van werknemers tegen de blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen. Op basis van het rapport van de Arbeidsinspectie uit 2022 constateren we dat regelgeving en voorschriften over herbetredingstermijnen na behandeling met chemische bestrijdingsmiddelen over het algemeen bekend zijn onder werkgevers, maar dat bij een aanzienlijke groep bedrijven (38%) in de praktijk geen persoonlijke beschermingsmiddelen worden gebruikt bij herbetreding, terwijl dit wel vereist is.[133] Het was geen onderdeel van de opdracht om met de Arbeidsinspectie in gesprek te gaan over dit rapport.

Richtingen voor de toekomst

Op grond van het onderzoek signaleren we de volgende richtingen voor de toekomst:

- Nagaan of de onderbouwing van spuitzonering in de nabijheid van bebouwing waaraan reeds gewerkt wordt, voldoende helderheid en kaders biedt voor gemeenten, Momenteel heeft de minister van LVVN een verkennend onderzoek uitgezet bij RIVM en WUR om te komen tot een objectieve onderbouwing van spuitzonering in de nabijheid van bebouwing. De VNG heeft opgeroepen om de afstandsnorm van 50 meter die nu uit jurisprudentie blijkt, te verankeren in landelijk beleid. We bevelen aan om na te gaan of de uitkomsten van dit verkennend onderzoek voldoende kaders bieden voor gemeenten, of dat aanvullend bijvoorbeeld ook een verankering in landelijk beleid nodig is (zoals door de VNG verzocht).
- Ga na welke behoeften er bij gemeenten en waterschappen is aan ondersteuning vanuit het Rijk. Ga als LVVN in gesprek met gemeenten en waterschappen om na te gaan welke behoeften er zijn in de ondersteuning, zoals opgenomen in de oproep van onder andere de VNG en UvW. Het gaat bijvoorbeeld om het komen tot een integrale aanpak van de opgaven rondom veranderend grondgebruik (met onder andere aandacht voor de rolverdeling tussen gemeenten, provincies, waterschappen en het Rijk), een landelijk kader voor het al dan niet toestaan van bepaalde teelten in gebieden met opgaven en juridische ondersteuning van gemeenten bij de sturing op grondgebruik/teelten.
- Inzichtelijk maken in welke mate provincies maatregelen voor de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen in N2000-gebieden treffen en wat daarvan de effecten zijn. Voor N2000-gebieden geldt dat de informatiepositie momenteel beperkt is, waardoor niet vast te stellen is welke mate provincies maatregelen hebben getroffen en wat daar het effect van is. Voor een goede beoordeling van de effectiviteit bevelen we daarom aan beter inzichtelijk te

[132] Natuur en Milieu (2024). Bestrijdingsmiddelen in Nederlandse natuur en water. Zie: Bestrijdingsmiddelen-in-Nederlandse-natuur-en-water-versie-7-PDF.pdf.

[133] Arbeidsinspectie (2022). Gewasbeschermingsmiddelen in de agrarische sector. Te raadplegen via: Gewasbeschermingsmiddelen in de agrarische sector | Publicatie | Nederlandse Arbeidsinspectie.

maken in welke mate provincies in beheerplannen maatregelen treffen en wat de effecten daarvan zijn op deze gebieden. Op basis daarvan kan vervolgens worden nagegaan of het nodig is om aanvullende inspanningen te plegen.

Hierbij merken we op dat ten tijde van deze evaluatie verschillende rechterlijke uitspraken zijn gedaan over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nabij N2000-gebieden en woningen (zie paragraaf 5.2 en 5.3). Hoewel het ten tijde van deze evaluatie nog gaat om enkele uitspraken in specifieke gevallen, kan de jurisprudentie in de toekomst een (aanvullend) kader vormen voor de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen. Wat de exacte reikwijdte en impact van deze uitspraken zal zijn, is op het moment van deze evaluatie nog niet duidelijk.

6. Voorlichting bij verkoop

6.1. Achtergrond en context

Voorlichting/advies bij de verkoop van gewasbeschermingsmiddelen
We richten ons in dit hoofdstuk op de plicht van een distributeur van gewasbeschermingsmiddelen om bij de *verkoop* van gewasbeschermingsmiddelen voldoende gekwalificeerde adviseurs beschikbaar te hebben die voorlichting geven over gewasbeschermingsmiddelen.[134] We richten ons daarbij op de verkoop van gewasbeschermingsmiddelen voor professioneel gebruik.

Op de volgende vormen van voorlichting bij verkoop gaat dit rapport, zoals eerder afgestemd met de begeleidingscommissie, niet verder in. Voor de volledigheid benoemen we deze vormen van voorlichting hieronder:

- **Voorlichting door de producent.** In sommige gevallen, zoals bij de handel in middelen voor niet-professioneel gebruik, bestaan ook voorlichtingsverplichtingen voor de *producent* van gewasbeschermingsmiddelen.[135]
- **Voorlichting aan particulieren.** Voorlichting kan zich ook richten op het (terugdringen van) vermijdbaar gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door particulieren zelf.[136] Dit rapport gaat niet dieper in op de voorlichting aan particulieren, omdat maar een beperkt aantal gewasbeschermingsmiddelen voor particulier gebruik zijn goedgekeurd.[137]

Andere vormen van voorlichting en advies
Naast de voorlichting bij verkoop, wordt ook via andere vormen van voorlichting en advies ingezet op het bereiken van de SUD-doelstellingen. Voorbeelden hiervan zijn:

- **Het CDG-certificatieschema** is een private certificering die voorschrijft hoe distributeurs van gewasbeschermingsmiddelen hun producten op een verantwoorde manier moeten verhandelen. Het CDG-schema is algemeen verbindend verklaard door het ministerie van LNV voor alle distributeurs van professionele gewasbeschermingsmiddelen. Dat betekent dat elke distributeur van gewasbeschermingsmiddelen in Nederland moet zijn aangesloten bij het CDG-certificatieschema. Het CDG-certificatieschema vult de voorlichtingsverplichtingen verder in.[138] Adviseurs van distributeurs moeten op grond van het CDG-certificatieschema proactief advies geven en geïntegreerd teeltmanagement meenemen in de voorlichting aan klanten.[139] Het CDG-certificatieschema schrijft ook voor dat CDG-deelnemers jaarlijks alle adviezen moeten evalueren, met als doel de advisering te verbeteren.[140] Controle op het CDG-certificatieschema vindt plaats door Stichting CDG en bij niet-naleving van de certificatievereisten kan de Stichting de certificering intrekken. De NVWA houdt toezicht op de bepalingen in het CDG-schema, voor zover die betrekking hebben op wettelijk vastgelegde eisen. De NVWA houdt geen toezicht op de

---

[134] Artikel 73 van de Wgb. Deze verplichting geldt niet voor distributeurs die uitsluitend middelen voor niet-professioneel gebruik verhandelen (dan is de producent van het gewasbeschermingsmiddel verantwoordelijk voor het informeren van de gebruiker).
[135] Zie paragraaf 4 (pagina 11) van het NAP.
[136] Artikel 7 van de SUD richt zich op voorlichting aan het brede publiek, en ook het NAP noemt in paragraaf 5 de voorlichting gericht op het terugdringen van vermijdbaar gebruik door particulieren.
[137] Een overzicht van toegelaten middelen voor niet-professioneel gebruik zijn te vinden via de databank van het Ctgb: toelatingen.ctg.b.nl (filteren op: 'Gebruik: Niet Professioneel').
[138] Zie artikel 6.1 van het CDG-certificatieschema.
[139] Artikel 6.1 sub e en g van het CDG-certificatieschema.
[140] Artikel 6.1 sub h van het CDG-certificatieschema.

bovenwettelijke eisen uit het CDG-schema, maar toetst wel bij vernieuwing van het CDG-certificatieschema (maximaal elke vijf jaar) of de eisen niet in strijd zijn met wet- en regelgeving.[141]

- **Opleidingsvereisten**. In Nederland heeft iedereen die professioneel gewasbeschermingsmiddelen in opslag heeft, gebruikt, verkoopt of in bezit heeft, een bewijs van vakbekwaamheid ('licentie') nodig.[142] Sinds 2019 geldt deze verplichting ook voor adviseurs die professioneel advies geven over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, zelfs als ze de middelen niet zelf verkopen (zij hebben dan een Bewijs van vakbekwaamheid 'Adviseren' nodig). Ook alle professionals die met gewasbeschermingsmiddelen werken, moeten beschikken over een Bewijs van vakbekwaamheid (spuitlicentie). Bureau Erkenningen controleert en erkent de opleidingen over gewasbescherming en geeft vakbekwaamheidsbewijzen (spuitlicenties) uit voor professioneel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Vakbekwaamheidshouders moeten bijeenkomsten volgen om hun spuitlicentie te verlengen. Het advies bij verkoop ligt in het verlengde van wat de teler leert in de opleiding voor het behalen van de spuitlicentie.
- **Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, subsidieregeling geïntegreerde gewasbescherming.** Vanuit het gemeenschappelijk landbouwbeleid en gewasbeschermingsbeleid worden er subsidies beschikbaar gesteld om boeren te helpen met de transitie naar geïntegreerde gewasbescherming. Een agrariër kan vanuit het gemeenschappelijk landbouwbeleid een kennisvoucher aanvragen, oftewel een subsidie voor een cursus, advies, bedrijfsplan of opleiding of voor het inschakelen van een onafhankelijke adviseur.[143] De subsidie kan door agrariërs worden aangevraagd via de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).
- **Register bedrijfsadviseringssysteem (BAS-register).** Erkende, onafhankelijke agrarische bedrijfsadviseurs en hun expertises/aandachtsgebieden zijn opgenomen in het BAS-register, dat wordt bijgehouden door de Vereniging Agrarische Bedrijfsadviseurs (de VAB). Om in aanmerking te komen voor GLB-kennisvouchers, dienen boeren gebruik te maken van de adviezen van BAS-geregistreerde adviseurs.[144]

Loskoppelen advies en verkoop gewasbeschermingsmiddelen

Afgelopen jaren heeft een discussie plaatsgevonden over het loskoppelen van advies en de verkoop van gewasbeschermingsmiddelen. Hoewel er onafhankelijke adviseurs bestaan, is het grootste deel van de adviseurs over gewasbescherming commercieel verbonden aan distributeurs van gewasbeschermingsmiddelen. De zorg was daarom dat er een financiële prikkel zou kunnen bestaan om te adviseren vóór de inzet van gewasbeschermingsmiddelen, terwijl het juist de wens is om de stap te maken naar meer geïntegreerde vormen van gewasbescherming en de inzet van niet-chemische maatregelen.

In het regeerakkoord van het kabinet Rutte IV was het voornemen opgenomen om het advies en de verkoop van gewasbeschermingsmiddelen los te koppelen.[145] De toenmalige minister van LNV wilde uitvoering geven aan deze afspraak door aan te sluiten bij het voorstel voor de SUR. Daarin zou namelijk een verplichting voor telers worden opgenomen om periodiek onafhankelijk advies in te winnen.[146] Het opnemen van deze verplichting in de SUR, werd dan ook door de toenmalige minister van LNV in Europees verband gesteund.[147] Tegelijkertijd werd op nationaal niveau ingezet op een verhoging van het aantal onafhankelijke adviseurs en verbetering van de kwaliteit van adviezen over

[141] Artikel 112 lid 3 Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden.
[142] Zie ook paragraaf 3 (pagina 10) van het NAP.
[143] 'GLB-kennisvouchers: subsidie voor omschakeling naar duurzame landbouw', rvo.nl.
[144] Zie ook: 'Erkende agrarische bedrijfsadviseurs', rvo.nl.
[145] Zie Kamerstuk 35788 nr. 77, 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst', p. 16.
[146] Kamerstuk 27 858, nr. 609.
[147] Kamerstuk 27 858, nr. 609.

geïntegreerde gewasbescherming. Inmiddels is het Europese voorstel voor de SUR ingetrokken (zie voor meer informatie hierover paragraaf 2.1). Wegens de wens van de huidige coalitie om geen nationale koppen bovenop Europese wet- en regelgeving te introduceren, is daarmee ook geen vervolg gegeven aan het voornemen om advies en verkoop van gewasbeschermingsmiddelen los te koppelen. Wel wordt nog ingezet op het verbeteren van de kwaliteit van adviezen over geïntegreerde gewasbescherming, onder andere door het versterken van het scholingsaanbod voor telers op het terrein van geïntegreerde gewasbescherming.[148]

6.2. Voorlichting bij verkoop in de SUD (plan)

Artikel 6 van de SUD bevat bepalingen over de verkoop van pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red.*). Deze bepaling stelt dat de lidstaten ervoor moeten zorgen dat distributeurs van gewasbeschermingsmiddelen bij de *verkoop* van gewasbeschermingsmiddelen voldoende gekwalificeerde adviseurs beschikbaar hebben die voorlichting geven over gewasbeschermingsmiddelen. Deze informatie moet in ieder geval gaan over:

- Het gebruik van pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red.*);
- De risico's voor de menselijke gezondheid en het milieu; en
- De veiligheidsinstructies voor de omgang met die risico's met betrekking tot de producten in kwestie.[149]

6.3. Nederlandse invulling van voorlichting bij verkoop (papier)

Het NAP behandelt het onderwerp voorlichting/advies bij de aanschaf van gewasbeschermingsmiddelen in paragraaf 4. Daarbij valt op dat in het NAP grotendeels letterlijk de tekst is overgenomen van artikel 6 van de SUD.[150] Een vergelijkbare tekst is daarnaast te vinden in de artikelen 73 en 75 van de Wgb en artikel 24 van het Bgb.

6.4. Uitvoering door stakeholders (praktijk)

6.4.1. Uitvoering bepalingen NAP

Er bestaan momenteel geen rapporten of andere informatiebronnen die inzicht geven in de manier waarop in de praktijk door distributeurs invulling wordt gegeven aan de informatieverplichtingen bij verkoop. Wel hebben gesprekspartners ons meegenomen in de wijze waarop advies bij verkoop door distributeurs in de praktijk wordt ingevuld. Deze ervaringen behandelen we onder paragraaf 6.5.2 (percepties).

---

[148] Kamerstuk 27 858, nr. 609, p. 2.
[149] Kleine distributeurs die alleen producten voor niet-professioneel gebruik verkopen, kunnen onder omstandigheden van deze verplichting worden vrijgesteld, zie artikel 6 van de SUD.
[150] Op één specifiek punt geeft deze paragraaf uit het NAP wel een eigen invulling aan de bepaling uit de SUD, namelijk omtrent voorlichtingsverplichtingen voor producenten bij de verkoop van middelen voor niet-professioneel gebruik. Dit valt echter buiten de scope van het onderzoek.

6.5. Resultaten en effecten

6.5.1. Feiten en cijfers

Er zijn geen rapporten of bronnen beschikbaar die direct inzicht geven in de wijze waarop distributeurs in de praktijk invulling geven aan de adviesverplichting bij verkoop.

Wel blijkt uit de informatie van Stichting CDG dat in Nederland ten tijde van het schrijven van het rapport 149 bedrijven CDG-deelnemers waren.[151] In juli 2025 waren er 111 geregistreerde onafhankelijke adviseurs in het BAS-register, waarvan 18 adviseurs als aandachtsgebied 'Weerbare teeltsystemen en geïntegreerde gewasbescherming' (A3) hadden.[152]

6.5.2. Percepties

Rol adviseurs
Vanuit de sector (vertegenwoordigende organisaties van telers, distributeurs en telers zelf) horen we dat telers in de praktijk vaak en intensief contact hebben met adviseurs van distributeurs van gewasbeschermingsmiddelen (sommige telers bijvoorbeeld wekelijks). Sectorpartijen geven aan dat dit contact voor telers belangrijk is. Voor de inzet van gewasbeschermingsmiddelen gelden complexe gebruiksvoorschriften en de beoordeling wanneer welk middel in te zetten, vereist specialistische kennis. Volgens de sector beschikken de adviseurs van distributeurs over deze kennis en worden zij daarom gezien als een belangrijke partner voor de teler.

Sectorpartijen ervaren dat de adviseurs die in dienst zijn van distributeurs, de afgelopen jaren al wat meer 'holistisch' zijn gaan adviseren. Sommige adviseurs zouden zich meer zijn gaan opstellen als 'teeltadviseurs' (die in den brede adviseren over hoe gewassen gezond gehouden kunnen worden), in plaats van dat het advies beperkt blijft tot de inzet van gewasbeschermingsmiddelen. Gesprekspartners denken dat de discussie over de onafhankelijkheid van adviseurs hieraan heeft bijgedragen en bovendien past dit bij de verplichting uit het CDG-certificatieschema om geïntegreerd teeltmanagement mee te nemen in de voorlichting naar klanten.[153] Sectorpartijen benoemen bovendien dat deze adviseurs soms ook het verlenen van advies als aparte dienst aanbieden (dus losgekoppeld van de verkoop van gewasbeschermingsmiddelen). De NVWA denkt dat dit mogelijk komt doordat het aantal beschikbare middelen terugloopt, en distributeurs op zoek moeten naar andere verdienmodellen.

Meerdere adviseurs op een boerenerf
De sectorpartijen die wij hebben gesproken, benoemen dat telers in de praktijk niet alleen advies inwinnen van de adviseur van de distributeur van gewasbeschermingsmiddelen, maar ook vaak advies ontvangen van andere type adviseurs (zoals advies over meststoffen, advies over zaden en over bodemkwaliteit). Daarnaast is er een groep telers die ook regelmatig advies inwint van een onafhankelijke adviseur (dus een adviseur die niet in dienst is van een distributeur van gewasbeschermingsmiddelen). Hoewel het aantal geregistreerde onafhankelijke adviseurs nog steeds relatief klein is, geeft de Vereniging Agrarische Bedrijfsadviseurs (VAB) aan dat zij merken dat onafhankelijk advies wel wat vaker wordt ingewonnen.

Rol van adviseurs in transitie naar geïntegreerde gewasbescherming
Gesprekspartners zien de rol van adviseur (al dan niet in dienst van een distributeur) vooral als *kans* in

---

[151] Zie: 'CDG register', stichtingcdg.nl. Peildatum: 8 september 2025.
[152] Hier te raadplegen.
[153] Zie artikel 6.1 sub g van het CDG-Certificatieschema versie 5.0 januari 2024.

de weg naar meer geïntegreerde gewasbescherming. Om een goed advies te kunnen geven, ook over geïntegreerde gewasbescherming, is kennis nodig over de specifieke omstandigheden waaronder de teelt plaatsvindt (zoals kenmerken van het perceel, de werkwijze, beschikbare machines, et cetera). Adviseurs die al lang bij een teler op het perceel komen, hebben deze kennis en zouden dus uitermate geschikt zijn om op maat gemaakt advies te geven. Bovendien spreekt de adviseur meerdere telers, waardoor de adviseur ook een rol zou kunnen spelen in het uitwisselen van kennis over geïntegreerd werken.

Kwaliteit van het advies
In gesprekken wordt benadrukt dat advies vooral kan bijdragen aan de transitie naar geïntegreerde gewasbescherming, als het advies van goede kwaliteit is. De meeste gesprekspartners (met name belangenorganisaties van telers, distributeurs en telers zelf), denken dat het daarvoor niet noodzakelijk is om advies en verkoop van elkaar los te koppelen. Deze partijen geven aan dat iedere adviseur, ongeacht of die in dienst is van een distributeur, gebaat is bij het leveren van kwalitatief goed en betrouwbaar advies aan telers. Het behoud van de teler als klant/opdrachtgever wordt daarbij als het belangrijkste motief gezien. Daarnaast wordt genoemd dat distributeurs vaak met een breed pakket aan producten en diensten een volledige 'teeltoplossing' aanbieden, variërend van chemische gewasbeschermingsmiddelen tot mechanische alternatieven. Daarmee zou de advisering niet eenzijdig of uitsluitend op productafname van chemische bestrijdingsmiddelen zijn gericht. Deze gesprekspartners denken dat het loskoppelen van advies en verkoop, dan ook niet noodzakelijk is voor het verbeteren van de kwaliteit van de adviezen.

Aan de andere kant zijn er ook gesprekspartners die wel kritisch zijn op het systeem waar adviseurs in dienst zijn van distributeurs. Dit zijn met name partijen van 'buiten' de keten van distributeurs, handelaren en telers (zoals maatschappelijke belangenorganisaties). Zij zijn sceptisch over de vraag of een adviseur echt onafhankelijk kan zijn als het verdienmodel van het bedrijf de verkoop van gewasbeschermingsmiddelen is. Zo is benoemd dat er nog bedrijven zouden zijn die bonussen uitkeren wanneer adviseurs verkooptargets halen.

Volledige online verkoop
De verkoop van gewasbeschermingsmiddelen kan ook volledig online plaatsvinden. De door ons gesproken gesprekspartners uit de sector hebben zelf geen ervaring met een volledige online aanschaf van gewasbeschermingsmiddelen en konden daarom geen inzicht geven in de manier waarop voorlichting bij volledige online verkoop wordt ingevuld. Gesprekspartners onderstrepen wel het belang van voorlichting. Mocht het zo zijn dat telers middelen volledig online kopen, en dat de voorlichting daarbij niet of onvoldoende wordt ingevuld, dan zou dat volgens gesprekspartners zorgelijk zijn. Tegelijkertijd noemen gesprekspartners dat telers zelf baat hebben bij goede voorlichting (telers riskeren immers hun oogst wanneer zij verkeerde middelen aanschaffen of middelen onjuist toepassen), waardoor dit voor hen een prikkel is om zelf goed advies in te winnen.

6.6. Conclusies en richtingen voor de toekomst

Verplichtingen uit de SUD
Artikel 6 van de SUD schrijft voor dat lidstaten ervoor moeten zorgen dat distributeurs voldoende personeel met een vakbekwaamheidscertificaat in dienst hebben, en dat dit personeel op het tijdstip van verkoop beschikbaar is om klanten te informeren over gewasbeschermingsmiddelen. Die informatie moet in ieder geval gaan over het gebruik van pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red.*), de risico's voor de menselijke gezondheid en het milieu en de veiligheidsinstructies voor de

omgang met die risico's met betrekking tot de producten in kwestie. Het NAP is beschrijvend op dit punt en herhaalt de verplichting uit de SUD.

Resultaten en effecten

Er zijn in Nederland verschillende waarborgen voor een verantwoorde distributie van gewasbeschermingsmiddelen. Zo bestaan er (naast de verplichting uit het NAP over voorlichting door de distributeur): een CDG-certificatieschema, opleidingsvereisten voor adviseurs en gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen, subsidies voor onafhankelijk advies en een register voor onafhankelijke adviseurs (het BAS-register). Uit de informatie van Stichting CDG blijkt dat in Nederland ten tijde van het schrijven van het rapport 149 bedrijven CDG-deelnemers waren.[154] Het CDG-certificatieschema bevat aanvullende voorschriften over de voorlichting en CDG-gecertificeerde distributeurs dienen bijvoorbeeld ook geïntegreerd teeltmanagement mee te nemen in hun advisering. Een deel van de bepalingen uit het CDG-certificatieschema is ook wettelijk verankerd. De NVWA ziet toe op de wettelijke bepalingen en kan bij inspectiebezoeken de verstrekte adviezen opvragen en inzien. We hebben geen onderzoek gedaan naar de kwaliteit van het certificeringsstelsel (dit is immers een privaat stelsel en valt daarmee buiten scope van het onderzoek).

We constateren dat er geen feitelijke informatie beschikbaar is over de resultaten en effecten van voorlichting bij verkoop. Ook bestaan over het onderwerp verschillende beelden bij gesprekspartners. We kunnen daarom geen conclusies trekken over de effecten van de voorlichting bij verkoop.

Uit gesprekken met sectorpartijen blijkt dat het advies van de distributeur als belangrijk wordt gezien voor het goed kunnen toepassen van gewasbeschermingsmiddelen in de praktijk. Dat komt omdat de gebruiksvoorschriften van gewasbeschermingsmiddelen vaak erg complex zijn. De adviseur kent de gebruiksvoorschriften en de situatie van de teler goed en kan daar dus goed over adviseren. Gesprekspartners van met name maatschappelijke belangenorganisaties zijn juist kritischer op advisering door de distributeur, omdat dit volgens hen geen onafhankelijk advies kan zijn wegens financiële prikkels.

Richtingen voor de toekomst

Op grond van het onderzoek signaleren we de volgende richtingen voor de toekomst:

- Inzetten op het verder versterken van de rol van advies in de transitie naar een duurzamere gewasbescherming. De transitie naar geïntegreerde gewasbescherming kent geen "blauwdruk" en vraagt om intensieve kennisopbouw en kennisuitwisseling. Dit onderstreept het belang van hoogwaardige advisering. Adviseurs kunnen telers in deze transitie ondersteunen, omdat zij al beschikken over veel kennis, nauw samenwerken met telers en praktijkervaringen van verschillende telers kunnen ophalen, bundelen en verspreiden. Via verschillende initiatieven wordt momenteel al ingezet op versterking van de adviesfunctie, zoals kennisvouchers voor onafhankelijk advies, opleidingseisen voor adviseurs en het CDG-certificatieschema. In de toekomst kan worden ingezet op verdere professionalisering van adviseurs van distributeurs (bijvoorbeeld door in hun opleiding meer aandacht te hebben voor de systeemverandering) en het vergroten van de inzet van onafhankelijk advies.

[154] Zie: 'CDG register', stichtingcdg.nl. Peildatum: 8 september 2025.

7. Informatie, bewustmaking en voorlichting van het publiek

7.1. Achtergrond en context

Voor het thema informatie, bewustmaking en voorlichting van het publiek, maken we onderscheid tussen:

- **Informatie en bewustmaking aan het brede publiek.** Dit type voorlichting gericht aan het brede publiek heeft als doel het terugdringen van vermijdbaar gebruik door particulieren zelf, en is gericht om het publiek te informeren over nut, noodzaak en risico's van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Dit onderzoek richt zich op voorlichting over nut en noodzaak van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De voorlichting gericht op het terugdringen van vermijdbaar gebruik door particulieren zelf, valt buiten de scope van dit onderzoek.
- **Voorlichting aan personen die door verwaaiing bij toepassing met gewasbeschermingsmiddelen in aanraking kunnen komen ("omwonenden en passanten").** Bij deze groep leven vaak zorgen over mogelijke schadelijke effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Deze zorgen kunnen door middel van voorlichting en informatievoorziening worden geadresseerd.

7.2. Informatie, bewustmaking en voorlichting van het publiek in de SUD (plan)

Informatie en bewustmaking aan het brede publiek
Artikel 7 van de SUD gaat over informatie en bewustmaking. Daarin staat dat lidstaten maatregelen moeten nemen om het brede publiek te informeren over pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red.*). Lidstaten moeten ook voorlichtings- en bewustmakingsprogramma's stimuleren en ondersteunen. De beschikbaar gestelde informatie moet ingaan op de risico's van het gebruik van pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red.*) en de mogelijke acute en chronische gevolgen voor de menselijke gezondheid, niet-doelwitorganismen en het milieu. Verder moet het publiek worden geïnformeerd over alternatieven zonder chemische stoffen.

Voorlichting aan personen die door verwaaiing bij toepassing met gewasbeschermingsmiddelen in aanraking kunnen komen
In artikel 10 van de SUD staat dat lidstaten in hun nationale actieplannen bepalingen *kunnen* opnemen inzake het verstrekken van informatie aan deze doelgroep. Het betreft dus (in tegenstelling tot de verplichtingen uit artikelen 6 en 7 van de SUD) een discretionaire bevoegdheid voor de lidstaat.

7.3. Informatie, bewustmaking en voorlichting van het publiek in het NAP (papier)

Informatie en bewustmaking aan het brede publiek (artikel 7 SUD) in het NAP
Artikel 7 van de SUD wordt verder uitgewerkt in paragraaf 5 van het NAP. De uitwerking van artikel 7 van de SUD in het NAP is vooral beschrijvend van aard en bevat geen 'harde' verplichtingen of aangewezen actiehouders. Het NAP beschrijft bijvoorbeeld dat het brede publiek wordt geïnformeerd over nut,

noodzaak en risico's van gewasbeschermingsmiddelen via campagnes, media en websites. Door overheid gefinancierde organisaties, belangenorganisaties, maatschappelijke organisaties en journalistieke berichtgeving spelen daarin een rol. Deskundige instellingen zoals het Nationaal Vergiftigingen Informatie Centrum (NVIC), het Voedingscentrum en Wageningen UR bieden bijvoorbeeld onafhankelijke wetenschappelijke informatie. Voorlichting richt zich ook op het terugdringen van vermijdbaar gebruik door particulieren zelf, bijvoorbeeld via campagnes van Milieu Centraal. Dit type voorlichting valt echter buiten de scope van dit onderzoek.

Voorlichting aan personen die door verwaaiing bij toepassing met gewasbeschermingsmiddelen in aanraking kunnen komen (artikel 10 SUD) in het NAP
In het NAP wordt beschreven op welke wijze voorlichting aan omwonenden wordt ingevuld. De communicatie vindt momenteel vooral plaats door telers zelf en door instanties vanuit de overheid, en is gebaseerd op vrijwilligheid. Er zijn dus verder geen verplichtingen of voorschriften opgenomen over de communicatie aan omwonenden. Zo wordt in het NAP aangegeven dat het in eerste instantie de verantwoordelijkheid van producenten, toeleveranciers en gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen is om de communicatie tussen bedrijven en omwonenden te stimuleren. In het NAP wordt aangegeven dat de betrokken belangenorganisaties (Nefyto, Agrodis Cumela en LTO Nederland) daarvoor ook al voorlichtingsmateriaal hebben gemaakt dat online beschikbaar is. Het NAP bevat een link naar een flyer over gewasbescherming en omwonenden.[155]

Verder beschrijft het NAP dat via websites van overheidsorganisaties, zoals het RIVM, NVWA en Ctgb informatie beschikbaar is over blootstelling van omwonenden aan gewasbeschermingsmiddelen. Het NAP noemt dat omwonenden bij NVWA een melding kunnen maken van onjuist gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en dat omwonenden wordt geadviseerd om bij gezondheidsklachten contact op te nemen met de GGD.

7.4. Uitvoering door stakeholders (praktijk)

Uitvoering acties en maatregelen binnen NAP
De beschrijving van de uitvoering van acties en maatregelen in de praktijk hebben we hieronder in één paragraaf zowel voor het thema 'informatie en bewustmaking aan het brede publiek', als voor het thema 'voorlichting aan personen die door verwaaiing bij toepassing met gewasbeschermingsmiddelen in aanraking kunnen komen', opgenomen. De reden daarvoor is dat dit type voorlichting soms met elkaar overlapt.

Om inzicht te krijgen in de wijze waarop momenteel invulling wordt gegeven aan voorlichting/bewustmaking aan het brede publiek en aan specifieke doelgroepen, hebben we online gezocht op websites van brancheorganisaties uit de sector, belangenorganisaties en overheidsorganisaties naar beschikbare informatie/voorlichting die ten tijde van het uitvoeren van deze zoekslag (februari 2025) beschikbaar was. Daarbij hebben we specifiek gezocht op websites van organisaties die in het NAP worden genoemd als organisaties die voorlichting over gewasbeschermingsmiddelen verschaffen. Het resultaat van deze zoekslag is opgenomen in Bijlage II bij dit rapport.

Deze tabel overziend, valt op dat verschillende partijen uit de sector (Nefyto, Agrodis Cumela en LTO Nederland) gezamenlijk één flyer hebben opgesteld, gericht aan gebruikers (met name: landbouwers) van gewasbeschermingsmiddelen over hoe zij moeten omgaan met een (bezorgde) omgeving. De flyer is algemeen van aard en lijkt vooral als boodschap te hebben dát communicatie en contact met de

[155] De flyer is hier te raadplegen.

omgeving van belang is, maar laat open hoe dit contact het beste eruit kan zien en welke informatie het beste gedeeld kan worden met (bezorgde) omwonenden.

De meest uitgebreide handreiking is opgesteld door Arcadis in opdracht van het ministerie van LVVN.[156] De handreiking richt zich primair op de vraag: "Hoe kunnen we de zorgen bij inwoners over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, vooral in relatie tot gezondheidsaspecten, verminderen?"'

Verder valt op dat de informatie vanuit overheidsorganisaties versnipperd is, en bovendien verschillende doelgroepen heeft. De website die het meest gericht lijkt te zijn op omwonenden, is de website van de GGD.[157]

Andere vormen van informatievoorziening
Naast deze informatievoorziening door organisaties die in het NAP zijn benoemd, vindt ook andere informatievoorziening plaats. Zo is te denken aan informatievoorziening door het Informatiepunt Leefomgeving, de Unie van Waterschappen, het Compendium voor de Leefomgeving, Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en Pesticide Action Network Netherlands. In Bijlage II hebben we ook een korte opsomming opgenomen van deze informatiepunten.

Daarnaast heeft de minister van LVVN tijdens een Kamerdebat op 27 november 2024 toegezegd te verkennen of, en bij welke organisatie, een centraal informatiepunt voor omwonenden kan worden ingericht.[158] We hebben van het ministerie van LVVN begrepen dat dit informatiepunt nu wordt opgezet.

Tot slot benoemen we dat de RVO momenteel bezig is met een onderzoek naar communicatie over gewasbeschermingsmiddelen richting omwonenden. Daarin wordt onderzocht welke communicatie bij welke partijen moet komen te liggen. Dit onderzoek wordt niet in het NAP genoemd.

7.5. Resultaten en effecten

We maken in deze paragraaf expliciet onderscheid tussen feiten en cijfers (dat wat onomstotelijk vaststaat) en percepties van stakeholders. De (tussen)conclusies van de onderzoekers volgen in paragraaf 7.6.

7.5.1. Feiten en cijfers

We hebben hiervoor reeds beschreven welke feiten en cijfers beschikbaar zijn over de stand van zaken van verschillende vormen van voorlichting en bewustmaking. Bijlage II bevat een overzicht van beschikbare bronnen van voorlichting. Er is verder geen monitoringsinformatie beschikbaar over de verspreiding, het bereik, het gebruik of de effecten van informatievoorziening aan het brede publiek. Het is daarom niet feitelijk inzichtelijk wat de resultaten en effecten zijn van de inspanningen voor informatievoorziening, bewustmaking en voorlichting.

7.5.2. Percepties

Voorlichting aan het bredere publiek
Met name de sector (vertegenwoordigende organisaties van telers en telers zelf) signaleert dat bij het brede publiek nog meer bewustwording kan plaatsvinden over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Zo benoemen sectorpartijen dat consumenten belangrijk zijn in de

[156] Zie: Arcadis (2023). 'Nabuurschap' bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Hier te raadplegen.
[157] www.ggdleefomgeving.nl.
[158] Zie: Tweede Kamer, vergaderjaar 2024 – 2025, 27 858, nr. 698, p. 53.

transitie naar meer geïntegreerde gewasbescherming, omdat consumenten de vraag creëren en daarmee afnemers in beweging kunnen brengen.

Daarnaast signaleren sectorpartijen dat het brede publiek, en met name omwonenden, zich niet altijd lijkt te realiseren dat ook het gebruik van minder schadelijke gewasbeschermingsmiddelen in de praktijk kan betekenen dat de teler vaker met een spuitmachine het land opgaat. Een deel van het brede publiek ziet het spuiten van gewassen vaak direct als iets negatiefs, maar volgens de sector is de praktijk genuanceerder en zou voorlichting wellicht kunnen bijdragen aan een meer genuanceerd begrip.

Voorlichting aan personen die door verwaaiing bij toepassing met gewasbeschermingsmiddelen in aanraking kunnen komen

We hebben met verschillende gesprekspartners gesproken over communicatie aan omwonenden en passanten, waaronder met belangenorganisaties uit de agrarische sector en telers, met maatschappelijke belangenorganisaties en met overheidsorganisaties. Alle gesprekspartners erkennen het belang van objectieve informatie over de toelating en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Alle gesprekspartners herkennen ook dat er zorgen spelen bij omwonenden. De GGD noemt als voorbeeld dat zij vragen krijgt van inwoners over bijvoorbeeld bollenteelt en Parkinson, maar ook vragen van gemeenten over hoe om te gaan met de zorgen van omwonenden.

Ervaringen met communicatie aan omwonenden in de praktijk

We hebben met de sector (telers en hun vertegenwoordigende organisaties) gesproken over de wijze waarop zij communicatie aan omwonenden momenteel invullen. Zij noemen dat veel telers cursussen hebben gedaan over communicatie aan omwonenden. De sector geeft aan dat het een goed gebruik is dat bij ingebruikname van een nieuw perceel de teler kennismaakt met de buren en contactgegevens uitwisselt. Ook stellen telers hun bedrijf open tijdens open dagen. De sector (telers en hun vertegenwoordigende organisaties) benoemt dat in veel gevallen de communicatie tussen hen en hun omgeving goed verloopt. In de minderheid van de gevallen ontstaat er onrust in de buurt en dit zijn ook de gevallen waarover de media berichten.

Uitdagingen en dilemma's in de communicatie aan omwonenden

In de praktijk worden er een aantal dilemma's en uitdagingen ervaren in de communicatie aan omwonenden. Deze dilemma's laten zich als volgt samenvatten:

- De informatie vanuit overheidsorganisaties over de risico's van gewasbeschermingsmiddelen, is niet altijd eenduidig en dat zorgt in de praktijk voor verwarring. Enerzijds worden gewasbeschermingsmiddelen pas na een strenge toelatingsprocedure toegelaten, en op de website van het Ctgb is daarover informatie te vinden. Anderzijds noemt het ministerie van VWS dat er rondom sommige aspecten nog sprake is van onzekere risico's (zoals de effecten van cumulatie van gewasbeschermingsmiddelen) en adviseert de GGD vanuit het voorzorgsprincipe om, als er wordt gespoten, bijvoorbeeld de ramen en deuren dicht te doen.[159] Dit is verwarrend voor burgers die op zoek zijn naar informatie, maar is ook ingewikkeld voor telers die richting hun omgeving willen communiceren over gewasbeschermingsmiddelen.
- Alle gesprekspartners erkennen dat omwonenden recht hebben op objectieve informatie en openheid van zowel overheidsorganisaties als van telers die gewasbeschermingsmiddelen inzetten, maar hebben niet eenzelfde beeld bij hoe ver die openheid dan zou moeten reiken. Zo stelt enerzijds een maatschappelijke belangenorganisatie zich op het standpunt dat omwonenden recht hebben op inzicht in welke middelen, waar, wanneer en in welke

[159] Zie bijvoorbeeld: 'Bestrijdingsmiddelen', ggdleefomgeving.nl.

hoeveelheden worden gespoten. Belangenorganisaties vanuit de agrarische sector en telers vinden dit juist te ver gaan. Daarbij speelt mee dat het om een complex en technisch onderwerp gaat, waardoor het de vraag is of omwonenden (die – in tegenstelling tot de teler – daartoe geen opleidingen hebben gevolgd) deze informatie goed kunnen duiden.
- Maatschappelijke belangenorganisaties wijzen erop dat telers een economisch belang hebben bij het onderwerp, waardoor informatie van telers over gewasbeschermingsmiddelen soms bij voorbaat al wordt gewantrouwd. Bovendien kunnen omwonenden zich grote zorgen maken over de gevolgen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in hun leefomgeving en dit gaat soms gepaard met emoties. In sommige situaties zijn de emoties zodanig hoog opgelopen, dat het lastig is om nog het goede gesprek met elkaar te voeren.

Kansen voor verbetering van communicatie
We hebben gesprekspartners ook gevraagd hoe communicatie aan omwonenden volgens hen beter zou kunnen. Bijna alle gesprekspartners zien daarin – naast de verantwoordelijkheid die een teler zelf heeft voor het contact met de directe omgeving – een sterkere rol voor de overheid. Zij noemen dat er één informatiepunt (vanuit de overheid) zou moeten zijn, waar omwonenden terecht kunnen voor informatie over gewasbeschermingsmiddelen. Dit informatiepunt zou duidelijke, objectieve en eenduidige informatie moeten verspreiden. Eventueel kan dit op lokaal niveau nog worden aangevuld met maatwerk. Daar waar de discussie inmiddels zo hoog is opgelopen dat een informatiepunt geen soelaas meer biedt, zien sommige gesprekspartners een oplossing in de inzet van een mediator.

7.6. Conclusies en richtingen voor de toekomst

Verplichtingen uit de SUD
Artikel 7 van de SUD bepaalt dat lidstaten maatregelen moeten nemen om het brede publiek te informeren over pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red.*). Artikel 10 van de SUD bepaalt dat lidstaten in hun nationale actieplannen bepalingen *kunnen* opnemen inzake het verstrekken van informatie aan personen die aan verwaaiende sproeinevel kunnen worden blootgesteld.

Resultaten en effecten
Het NAP beschrijft hoe de communicatie aan het brede publiek en aan omwonenden momenteel wordt ingevuld. Het NAP beschrijft verder geen specifieke eisen of verplichtingen voor die communicatie en dat is op grond van de SUD ook niet verplicht. Tegelijkertijd constateren we dat de informatiebehoefte van het brede publiek en omwonenden nog niet altijd volledig wordt vervuld.

In de praktijk wordt informatie verspreid via websites van met name overheidsorganisaties. Daarbij valt op dat de informatie versnipperd is, verschillende doelen lijkt te dienen, verschillende doelgroepen heeft en niet altijd eenduidig is. Zo beschrijft de website van het Ctgb de strenge toelatingsprocedure voor gewasbeschermingsmiddelen (wat suggereert dat de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen veilig is), maar beschrijft de website van de GGD welke maatregelen omwonenden kunnen nemen als er gespoten wordt met gewasbeschermingsmiddelen (wat suggereert dat de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen niet volledig veilig is). Dit is verwarrend voor een burger die op zoek is naar informatie over het onderwerp, en is ook lastig voor een teler die de omgeving informeert over gewasbeschermingsmiddelen.

Voor de communicatie met de omgeving legt het NAP primair de verantwoordelijkheid bij de teler. Telers vullen die verantwoordelijkheid in door bijvoorbeeld kennis te maken met omwonenden, contactgegevens met hen uit te wisselen en open dagen te organiseren. In de praktijk ontstaat in de communicatie met omwonenden en passanten een aantal dilemma's, zoals de vraag hoe ver openheid

over gebruik van middelen moet gaan. Ook kan het lastig zijn om nog het open gesprek met elkaar te voeren wanneer de situatie al ver is gepolariseerd.

Richtingen voor de toekomst

Er liggen nog kansen voor wat betreft de voorlichting en de bewustmaking van het bredere publiek en omwonenden. De richtingen voor de toekomst zien zowel op de *inhoud* van de communicatie, als op de *wijze* waarop de communicatie is georganiseerd. Ten aanzien van de *inhoud* van de communicatie kan het de moeite waard zijn om de volgende richtingen te verkennen:

- In communicatie ook de rol van de afnemer en consument benadrukken in de transitie naar geïntegreerde gewasbescherming, zodat duidelijk wordt hoe zij met hun keuzes de transitie naar duurzamere gewasbescherming kracht bij kunnen zetten.
- Ook informatie verspreiden over hoe alternatieve (niet-chemische) gewasbescherming in de praktijk vorm kan hebben, zodat burgers hier een realistischer beeld van krijgen.
- De inhoud van diverse vormen van publiekscommunicatie verder met elkaar in lijn brengen, zodat tegemoet wordt gekomen aan de behoefte aan eenduidige informatie over het onderwerp.
- Ook in geval van onzekere risico's (zoals bij cumulatieve effecten van gewasbeschermingsmiddelen) duidelijk en eenduidig communiceren.

Ten aanzien van de *wijze* van verspreiding van voorlichting zijn de volgende richtingen voor de toekomst benoemd:

- Vanuit de overheid één informatiepunt inrichten waar alle algemene expertise en informatie over gewasbeschermingsmiddelen is gebundeld. Deze algemene informatie kan dan op lokaal niveau met specifiekere informatie worden aangevuld. Deze richting is in lijn met de toezegging van de minister van LVVN tijdens het Kamerdebat van 27 november 2024, waarin zij aangaf samen met gemeenten, provincies, de GGD en de NVWA te verkennen of een informatiepunt kan worden ingericht en bij welke organisatie dit kan worden ondergebracht.[160]
- Het inzetten van mediators voor situaties waarin al zodanige polarisatie is opgetreden, dat het goede gesprek onderling niet meer mogelijk is. Bijvoorbeeld voor situaties zoals beschreven onder paragraaf 5.3.2. In zulke gevallen kan de communicatie niet volledig aan de teler worden overgelaten, maar zijn de partijen gebaat bij de inzet van een onafhankelijke mediator.

[160] Zie: Tweede Kamer, vergaderjaar 2024 – 2025, 27 858, nr. 698, p. 53.

8. Monitoring

In dit hoofdstuk beschrijven we de monitoringsverplichtingen uit de SUD (plan) en de wijze waarop de monitoring van het NAP momenteel is vormgegeven.

8.1. Monitoring in de SUD (plan)

De SUD formuleert rapportage- en monitoringsverplichtingen voor lidstaten. Grofweg zijn deze rapportageverplichtingen op de volgende manier op te delen:

Monitoring op grond van de *Harmonised Risk Indicators (HRI)*
De SUD bepaalt in artikel 15 dat er geharmoniseerde risico-indicatoren worden vastgesteld. Bijlage IV bij de SUD bevat deze risico-indicatoren. Het doel hiervan is om op EU-niveau de voortgang te monitoren bij het terugdringen van de risico's en schadelijke gevolgen van het gebruik van pesticiden (gewasbeschermingsmiddelen, *red.*) voor de menselijke gezondheid en het milieu.[161] Lidstaten zijn verplicht om deze risico-indicatoren te berekenen volgens een op EU-niveau vastgestelde wijze, en daarover te rapporteren. De Europese Commissie berekent vervolgens de risico-indicatoren op EU-niveau en stelt de resultaten daarvan online beschikbaar. Daarnaast mogen lidstaten ook zelf aanvullende, passende indicatoren vaststellen.

Verder schrijft artikel 15 van de SUD voor dat lidstaten trends in het gebruik van werkzame stoffen signaleren.[162]

Meer vormvrije monitoring vastgesteld in de nationale actieplannen
Artikel 4 van de SUD bepaalt dat de lidstaten in hun nationale actieplannen onder andere streefcijfers dienen vast te stellen met het oog op het behalen van de doelstellingen van die richtlijn. De nationale actieplannen moeten indicatoren bevatten die inzicht geven in het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen met stoffen die aanleiding geven tot bijzondere bezorgdheid. De lidstaten moeten ook streefcijfers en tijdschema's vaststellen omtrent het gebruik van stoffen die aanleiding geven tot een bijzondere bezorgdheid.

Lidstaten hebben dus – anders dan bij de *Harmonised Risk Indicators (HRI)* – bij monitoring op grond van artikel 4 van de SUD, meer vrijheid om zelf de relevante indicatoren vast te stellen.

8.2. Monitoring in het NAP en het UP (papier)

8.2.1. Monitoring in het NAP

Monitoring op grond van de *Harmonised Risk Indicators (HRI)*
Artikel 15 van de SUD wordt uitgewerkt in paragraaf 13 van het NAP. Het NAP beschrijft in deze paragraaf wat HRI 1 en HRI 2 (de EU geharmoniseerde indicatoren) inhouden, en geeft een link naar de website van de Rijksoverheid waarop deze indicatoren voor Nederland zijn gepubliceerd. In het NAP wordt beschreven dat tijdens het opstellen van het NAP werd onderzocht welke aanvullende indicatoren nodig zijn om de voortgang van het UP te volgen.

---

[161] Zie overweging 20 van de SUD.
[162] Artikel 15 SUD schrijft verder voor dat lidstaten met het oog op de doelstellingen van de SUD, prioriteiten dienen te formuleren, bijvoorbeeld op het gebied van werkzame stoffen, gewassen, regio's, of praktijken. Ook dienen lidstaten 'goede praktijken' aan te wijzen die als voorbeeld kunnen dienen.

Meer vormvrije monitoring vastgesteld in de nationale actieplannen
Paragraaf 2 van het NAP, getiteld '*doelen en indicatoren*' geeft een uitwerking van artikel 4 van de SUD. Paragraaf 2 bestaat uit twee delen: een beschrijving van de doelen en maatregelen ter vermindering van risico's en effecten en bevordering van IPM. In dit deel beschrijft de paragraaf op hoofdlijnen de doelen, maatregelen en monitoring van landbouwkundig gebruik, professioneel gebruik buiten de landbouw en particulier gebruik. Het tweede deel van de paragraaf gaat in op de indicatoren voor stoffen die aanleiding geven tot bijzondere bezorgdheid.

Deel 1: doelen en maatregelen ter vermindering van risico's en effecten en bevordering IPM
In dit deel van de paragraaf verwijst het NAP voor de doelen op het gebied van landbouwkundig gebruik en de monitoring daarvan, vooral naar de Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 en het UP (in Bijlage III staan deze doelen en tussendoelen samengevat). Het NAP zelf bevat ten opzichte van de Toekomstvisie en het UP geen nieuwe of aanvullende doelen en indicatoren om gebruik en risico's van gewasbeschermingsmiddelen in de landbouw te verminderen. Voor de realisatie van de KRW-doelen noemt het NAP dat er kwantitatieve doelen zijn geformuleerd, met als einddoel nagenoeg geen emissies meer van gewasbeschermingsmiddelen in open teelten naar het milieu.

Op de punten 'professioneel gebruik buiten de landbouw' en 'particulier gebruik' is het NAP vooral beschrijvend van aard. Voor deze onderwerpen zijn alleen impliciete doelen uit de tekst af te leiden en is niet uit de tekst af te leiden hoe de monitoring is geborgd:

- Voor professioneel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw: geen gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw, behoudens tijdelijke uitzonderingen.[163]
- Voor particulier (niet-professioneel) gebruik: het gebruik van mechanische methoden heeft de voorkeur boven de inzet van gewasbeschermingsmiddelen.[164] Indien er wel gewasbeschermingsmiddelen worden ingezet, zijn laag-risico profiel middelen de eerste keuze.

Deel 2: indicatoren voor stoffen die aanleiding geven tot bijzondere bezorgdheid
Het NAP gaat in dit deel van de paragraaf in op de volgende specifieke stoffen:

- **Stoffen die waterkwaliteitsnormen overschrijden.** Het NAP beschrijft dat hiervoor reeds een uitgebreid monitoringsmeetnet voor gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater is opgezet, waarvan de cijfers inzichtelijk worden gemaakt via de bestrijdingsmiddelenatlas.[165] Middels deze monitoring kan worden beoordeeld of wordt voldaan aan de waterkwaliteitseisen uit de KRW en de Drinkwaterrichtlijn.
- **Stoffen (azolen) die mogelijk leiden tot resistentie van Aspargillus fumigates voor humane geneesmiddelen tegen schimmels.** Het NAP benoemt dat er sprake is van een resistentieontwikkeling van de schimmel Aspergillus fumigates tegen medicijnen op basis van azolen en dat daardoor de behandeling van humane infecties wordt bemoeilijkt. Het doel is om resistentieontwikkeling in bloembollenafval te voorkomen, en daartoe zijn ook maatregelen

[163] Een (tijdelijke) uitzondering kan worden gemaakt, als het gebruik van die middelen onvermijdelijk is, omdat alternatieven technisch niet beschikbaar zijn of financieel niet uitvoerbaar. De beoordeling van uitzonderingen vindt elke twee jaar plaats, zie ook paragraaf 2 van het NAP.
[164] Indien er wel gewasbeschermingsmiddelen worden ingezet, hebben middelen met een laag-risico profiel de eerste keuze. Volgens het NAP is een verbod minder geschikt, wegens het risico dat particulieren overstappen naar het gebruik van niet-toegelaten producten waarvan de risico's niet zijn beoordeeld, zie ook paragraaf 2 van het NAP.
[165] Deze rapporten worden niet expliciet in het NAP genoemd, maar voorbeelden van rapporten die inzicht geven in de grondwaterkwaliteit, zijn: dit rapport en dit rapport.

genomen.[166] Het NAP noemt dat de effectiviteit van deze maatregelen wordt gemonitord, maar beschrijft niet de wijze waarop.[167]

- **Stoffen die volgens verordening (EG) nr. 1107/2009 in aanmerking komen om te worden vervangen**.[168] Het NAP beschrijft dat het gebruik van deze stoffen wordt gevolgd via de EU geharmoniseerde risico indicator (HRI 1), en de door de Europese Commissie gehanteerde indicator in het kader van Farm-to-Fork-doelen voor reductie van gebruik van en risico's van gewasbeschermingsmiddelen. Het NAP zelf bevat geen kwantitatieve doelen.

8.2.2. Monitoring in het UP

Zoals toegelicht, verwijst het NAP voor het onderdeel landbouwkundig gebruik naar de Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 voor de strategische doelen en naar het UP voor de tussendoelen en de indicatoren/monitoring. De Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 'naar een weerbare planten en teelsystemen', bevat drie strategische doelen om het gebruik en de risico's van gewasbeschermingsmiddelen (landbouwkundig gebruik) te verminderen:

1. Plant en teelsystemen zijn weerbaar;
2. Land- en tuinbouw en natuur zijn met elkaar verbonden;
3. Nagenoeg zonder emissies naar het milieu en nagenoeg zonder residuen op producten.

Het UP geeft een verdere uitwerking van deze drie strategische doelen, door tussendoelen, een tijdspad en acties te formuleren. De tussendoelen die horen bij de drie strategische doelen, zijn in Bijlage III opgenomen.

Het UP formuleert als uitgangspunt dat de voortgang van het UP aan de hand van enkele relevante indicatoren jaarlijks wordt gemonitord en dat dit gepresenteerd dient te worden in de vorm van een 'dashboard'. Op die manier is direct inzichtelijk welke kant het op landelijk niveau opgaat. Het UP noemt dat de monitoring '*lean and mean*' moet worden vormgegeven, en formuleert relevante criteria voor het vaststellen van de indicatoren.[169]

Het UP benoemt dat er ook al projecten liepen waaraan werd gewerkt aan nieuwe indicatoren, zoals de publiek-private samenwerking (PPS) Milieu indicator gewasbescherming. Daarom zou bij het ontwikkelen van indicatoren voor het monitoringsprogramma moeten worden gekeken naar indicatoren die al beschikbaar waren, die eventueel verbeterd moeten worden, die momenteel ontwikkeld worden of die in de toekomst ontwikkeld moeten gaan worden. Doordat enkele (tussen)doelen een nadere concrete invulling zouden krijgen en/of omdat de transitie veranderingen met zich meebrengt, zouden er ook gedurende het transitieproces indicatoren ontwikkeld en toegevoegd worden. Voorbeelden van indicatoren die daarbij worden genoemd, zijn: gegevens over trends in de verschuiving van het middelenpakket, emissiecijfers, milieulast en het economisch perspectief van agrarische ondernemers.

Het UP noemt twee concrete acties omtrent monitoring en voor beide acties dient het ministerie van LVVN het initiatief te nemen:

---

[166] Zo benoemt het NAP dat het Ctgb het gebruiksvoorschrift voor azoolhoudende gewasbeschermingsmiddelen bij toepassing in de bloembollenteelt heeft aangepast, zie ook paragraaf 2 van het NAP.
[167] Zie ook de kamerbrief van 20 september 2024, betreffende 'Beleidsreactie op het advies van de Gezondheidsraad Resistentie ondermijnt de behandeling van schimmelinfecties'. Deze beleidsreactie beschrijft op hoofdlijnen waar de overheid momenteel op inzet m.b.t. azolen resistentie. Overigens is de huidige inzet breder dan enkel azolenresistentie.
[168] Het betreft de Verordening (EG) nr. 1107/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen.
[169] Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030, p. 51.

1. Actie: het ontwikkelen van een “dashboard” voor het presenteren van de resultaten van de jaarlijkse monitoring.
2. Actie: het daar waar nodig ontwikkelen van indicatoren voor het monitoren van de voortgang van het UP.

8.3. Monitoringssystematiek in de praktijk

Uitvoering acties en maatregelen in het NAP en UP

Deel 1: doelen en maatregelen ter vermindering van risico’s en effecten en bevordering IPM
Het NAP verwijst voor de doelen en monitoring van landbouwkundig gebruik, naar de monitoringssystematiek die vanuit de Toekomstvisie en het UP werd ontwikkeld. In 2024 is er een monitoringsplan opgesteld voor het monitoren van de (tussen)doelen uit het UP.[170] Daarin zijn indicatoren geformuleerd die ingaan op de drie strategische doelen van de Toekomstvisie en het UP. De meeste indicatoren zijn gebaseerd op cijfers die al verzameld worden. Voorbeelden van indicatoren zijn ‘het aantal beschikbare robuuste gewassen’ en ‘totaal areaal rust- en rooigewassen’ (voor het strategische doel ‘plant- en teelsystemen zijn weerbaar’), ‘Perceelgrootte’ en ‘diversiteit aan hoofdgewassen’ (voor het strategische doel ‘land- en tuinbouw en natuur zijn met elkaar verbonden’) en ‘normoverschrijdingen in oppervlaktewater’ (voor het strategische doel ‘nagenoeg zonder emissies naar het milieu en nagenoeg zonder residuen op producten’).

Deze opgezette monitoringssystematiek heeft tot nu toe concreet de volgende monitoringsinformatie opgeleverd:

- Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030, gepubliceerd in juni 2025, Rapportagejaren 2020 – 2024. De rapportage geeft een eerste blik op de ontwikkeling van de indicatoren ten opzichte van het referentiejaar 2020, waarbij voor een aantal indicatoren nog onvoldoende datapunten beschikbaar waren. De datapunten die wel beschikbaar zijn, geven een wisselend beeld. In het rapport wordt genoemd dat het nog te vroeg is om duidelijke conclusies te trekken over de voortgang van het UP.[171]
- Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming over de rapportagejaren 2023 - 2026, gepubliceerd in oktober 2024 en opgesteld door CLM Onderzoek & Advies en Royal HaskoningDHV.[172] De monitoringsrapportage geeft een eerste blik op de ontwikkeling van de indicatoren uit het monitoringsplan, ten opzichte van het referentiejaar 2020. Niet voor alle indicatoren waren voldoende datapunten beschikbaar, waardoor het te vroeg was om duidelijk conclusies te trekken over de voortgang van het UP.
- Monitoring Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming, gepubliceerd in juli 2024 en opgesteld door CLM Onderzoek en Advies en Royal HaskoningDHV.[173] Het rapport bevat een systematiek voor monitoring voor de doelen uit de Toekomstvisie.
- Monitoringsrapportage Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030, rapportagejaar 2022, verschenen in januari 2023 en opgesteld door Royal HaskoningDHV.[174] Het

[170] Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030, p. 51; Het rapport met het monitoringsplan is hier te raadplegen.
[171] CLM & Royal HaskoningDHV (2025). Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030, rapportagejaren 2020 – 2024, juni 2025, hier te raadplegen.
[172] CLM & Royal HaskoningDHV (2024). Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030, rapportagejaren 2020 – 2023, hier te raadplegen.
[173] CLM & Royal HaskoningDHV (2024). Monitoring Uitvoeringsplan Toekomstvisie Gewasbescherming, hier te raadplegen.
[174] Royal HaskoningDHV (2023). Monitoringsrapportage Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030, rapportagejaar 2022, hier te raadplegen.

betrof een eerste monitoringsrapportage waarbij de gehanteerde indicatoren alleen nog betrekking hadden op het derde strategische doel uit de Toekomstvisie (dit doel is: nagenoeg zonder emissies naar het milieu en nagenoeg zonder residuen op producten), waarbij het jaar 2022 als referentiejaar gold.

Verder merken we op dat het UP ook de actie voor het ministerie van LVVN formuleert om een "dashboard" te ontwikkelen voor het presenteren van de jaarlijkse monitoring. We constateren dat een dergelijk dashboard nog niet is ontwikkeld. Hierover geeft het ministerie van LVVN aan dat voor de totstandkoming van het dashboard, eerst de monitoringssystematiek moest worden vastgesteld (en dat is inmiddels gebeurd).

Voor de thema's 'professioneel gebruik buiten de landbouw' en 'particulier gebruik' is niet uit de tekst van het NAP af te leiden op welke wijze de monitoring is geborgd. Wel hebben de onderzoekers voor het thema 'particulier gebruik' een rapportage gevonden van het RIVM uit 2020[175] en een rapportage van CLM Onderzoek en Advies in opdracht van de provincies Drenthe en Overijssel over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door particulieren en wat de risico's daarvan zijn.[176] Voor het thema 'professioneel gebruik buiten de landbouw', zijn geen monitoringsrapportages aangetroffen.

Deel 2: indicatoren voor stoffen die aanleiding geven tot bijzondere bezorgdheid
Het NAP gaat in dit deel van de paragraaf in op de volgende specifieke stoffen:

- Stoffen **die waterkwaliteitsnormen overschrijden.** De monitoring van deze stoffen is geborgd, doordat (regionale) waterbeheerders het oppervlaktewater monitoren op de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen. Deze monitoringsgegevens worden vastgelegd en gepubliceerd op de openbare website van de Bestrijdingsmiddelenatlas.
- **Stoffen (azolen) die mogelijk kunnen leiden tot resistentie van Aspargillus fumigates voor humane geneesmiddelen tegen schimmels.** Het NAP benoemt dat de maatregelen die de resistentieontwikkeling in bloembollen moeten worden voorkomen, worden gemonitord. Het NAP verduidelijkt echter niet op welke manier die monitoring plaatsvindt. Wel heeft de NVWA in een gesprek aangegeven dat de aanpak van de resistentie van Aspargillus fumigates onderdeel is van de algemene aanpak en monitoring van schimmelresistentie.[177]
- **Stoffen die volgens verordening (EG) nr. 1107/2009 in aanmerking komen om te worden vervangen**. De cijfers die Nederland bijhoudt en aanlevert in het kader van de EU geharmoniseerde risico indicator (HR 1) zijn gepubliceerd op een webpagina van de Rijksoverheid.

Tot slot constateren we dat voor de overige thema's uit het NAP (de thema's die hierboven niet worden beschreven maar die wel in het NAP staan opgenomen, zoals 'gebruik buiten de landbouw', 'voorlichting bij verkoop' en 'informatie, bewustmaking en voorlichting van het brede publiek en omwonenden'), geen specifieke monitoring is ingericht. Het ministerie van LVVN geeft aan dat zij hierin een bewuste afweging heeft gemaakt. Volgens het ministerie zijn in sommige gevallen geen aanvullende indicatoren nodig, bijvoorbeeld omdat er al verplichte evaluatie plaatsvindt op grond van de Kaderwet Zelfstandige Bestuursorganen.

Andere evaluatieonderzoeken
Verder merken we op dat gedurende de looptijd van het NAP er verschillende evaluatieonderzoeken

[175] Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) (2020). Particulier gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.
[176] Zie: 'Particulier gebruik van gewasbeschermingsmiddelen onder de loep', 11 april 2023.
[177] Zie ook de kamerbrief van 20 september 2024, betreffende 'Beleidsreactie op het advies van de Gezondheidsraad Resistentie ondermijnt de behandeling van schimmelinfecties'. Deze beleidsreactie beschrijft op hoofdlijnen waar de overheid momenteel op inzet m.b.t. azolen resistentie. Overigens is de huidige inzet breder dan enkel azolenresistentie.

zijn uitgevoerd die inzicht bieden in de stand van zaken. Voorbeelden daarvan zijn tussenevaluaties van de Nota gezonde Groei, Duurzame oogst[178] en 'De staat van de Nederlandse plantgezondheid 2023', gepubliceerd door de WUR in december 2023 (dat inzicht geeft in ontwikkelingen rondom ziekten, plagen en onkruiden, en opgaven richting 2030).[179]

8.4. Resultaten en effecten

8.4.1. Feiten en cijfers

In paragraaf 8.3 is beschreven op welke wijze de monitoring van het NAP in de praktijk is geborgd en welke monitoringsinformatie er momenteel beschikbaar is. Daarbij geldt dat het UP en het NAP dezelfde doelen nastreven, en de voortgang van deze doelen worden gemonitord via het UP. De monitoring voor het UP is in 2024 ingericht en de eerste monitoringsrapportages zijn recent verschenen. Daarbij geldt dat in de meest recent verschenen monitoringsrapportage (juni 2025) werd geconcludeerd dat het nog te vroeg is om algemene conclusies te trekken over de voortgang van het UP. In de paragrafen 1.3 en 2.3 vindt u meer achtergrond bij de sturing en de monitoring van het UP.

Voor de thema's die wel in het NAP zijn opgenomen maar niet in het UP, wordt de voortgang deels gevolgd via andere monitoringsstructuren. Zo vindt de monitoring van stoffen die de waterkwaliteit beïnvloeden plaats via de Bestrijdingsmiddelenatlas. Voor de overige thema's ontbreekt echter een specifieke monitoringsaanpak en is slechts zeer beperkte informatie beschikbaar over de uitvoering en effecten van de maatregelen.

8.5. Conclusies en richtingen voor de toekomst

Verplichtingen uit de SUD
Artikel 15 van de SUD bevat de verplichting om te rapporteren aan de hand van geharmoniseerde risico-indicatoren. De geharmoniseerde risico-indicatoren worden door de Nederlandse overheid online gepubliceerd.

Artikel 4 van de SUD bepaalt dat de lidstaten in hun nationale actieplannen onder andere streefcijfers dienen vast te stellen met het oog op het behalen van de doelstellingen van die richtlijn.

Resultaten en effecten
Er is geen centrale monitoring van het NAP ingericht. Er zijn thema's en acties in het NAP waarvoor de monitoring verloopt via de in 2024 voor het UP opgezette monitoringssystematiek. Dit betreft vooral indicatoren die inzicht geven in de voortgang van doelen met betrekking tot landbouwkundig gebruik. Ook vind monitoring plaats van stoffen die een aanleiding geven tot bijzondere bezorgdheid, zoals middels de bestrijdingsmiddelenatlas en de geharmoniseerde risico indicator. Voor een aantal thema's en acties in het NAP ontbreekt een expliciete monitoringssystematiek. Dit geldt onder meer voor de thema's 'gebruik buiten de landbouw', 'voorlichting bij verkoop' en 'informatie, bewustmaking en voorlichting van het brede publiek en omwonenden'.

Zoals uit de alinea hierboven blijkt, is inzicht in de ontwikkelingen en effecten van de onderwerpen waarop het NAP ziet, versnipperd. Daardoor is het lastig om (snel) één overzicht te verkrijgen van de voortgang van de NAP-maatregelen en de resultaten daarvan. Daarnaast concluderen we dat de

[178] Zie bijvoorbeeld: PBL (2019). Tussenevaluatie van de nota 'Gezonde Groei, Duurzame Oogst', hier te raadplegen.
[179] WUR (2023). Staat van Plantgezondheid 2022 in de Nederlandse Land- en tuinbouw, hier te raadplegen.

beschikbare informatie nog onvoldoende inzicht geeft in de voortgang en de resultaten van de maatregelen uit het NAP. De volgende bevindingen liggen aan deze conclusie ten grondslag:

- Het NAP verwijst grotendeels naar het UP voor maatregelen en acties én de monitoring daarvan, maar de monitoring van het UP is pas in 2024 opgezet. Daardoor geldt, zoals blijkt uit het meest recente monitoringsrapport (juni 2025), dat voor een aantal indicatoren nog onvoldoende datapunten beschikbaar zijn, dat datapunten die wel beschikbaar zijn een wisselend beeld geven en dat het nog te vroeg is om een duidelijke conclusie te trekken over de voortgang van het UP.[180] Ook was in het UP de actie voor het ministerie van LVVN opgenomen om een "dashboard" te ontwikkelen voor het presenteren van de jaarlijkse monitoring, maar een dergelijk dashboard is nog niet ontwikkeld. De monitoring van het UP leidt daarom nog niet tot het gewenste inzicht in de voortgang en resultaten van het NAP.
- Voor de maatregelen uit het NAP, die niet zijn opgenomen in het UP of waarvan de monitoring niet op een andere manier buiten het NAP is geborgd[181], is geen monitoring ingericht en daarmee ontbreekt inzicht. Het gaat dan bijvoorbeeld om maatregelen op de thema's 'gebruik buiten de landbouw', 'voorlichting bij verkoop' en 'informatie, bewustmaking en voorlichting van het brede publiek en omwonenden'.

Richtingen voor de toekomst

Er is beperkt inzicht in de voortgang van de maatregelen en het bereik van doelen uit het NAP. Gesprekspartners geven aan dat verbeterd inzicht in de voortgang ertoe kan leiden dat beter kan worden gestuurd op de voortgang van het NAP, en dat mogelijk meer urgentie wordt gevoeld bij het uitvoeren van de NAP-maatregelen. Daarom bevelen wij aan om bij de actualisatie van het NAP nadrukkelijk aandacht te hebben voor de monitoringssystematiek. We kunnen ons voorstellen dat inzicht in de voortgang op volgende manieren kan worden verbeterd:

- Borgen dat de monitoring dekkend is om voor alle maatregelen in het NAP de voortgang en het doelbereik te kunnen volgen. Dit kan door aan te sluiten en voort te bouwen op bestaande monitoringsinstrumenten zoals van het UP, of de monitoringsstructuur voor stoffen die aanleiding geven tot bijzondere bezorgdheid.[182] Soms zal er aanvullende monitoring moeten worden ingericht.
- Ervoor zorgdragen dat de beschikbare monitoringsinformatie over het NAP makkelijker vindbaar is. We hebben geconstateerd dat de beschikbare monitoringsinformatie over het NAP momenteel versnipperd is. De achtergrond daarvan is dat zoveel mogelijk is aangesloten op bestaande monitoringsstructuren. Dit is efficiënt, maar bemoeilijkt het vormen van een integraal beeld van de voortgang van het NAP. Een mogelijke oplossing is om alle monitoringsinformatie via één centrale webpagina beschikbaar te stellen, zodat deze gemakkelijker kan worden geraadpleegd.

[180] CLM & Royal HaskoningDHV (2025). Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030, rapportagejaren 2020 – 2024, juni 2025, hier te raadplegen.
[181] Zo is bijvoorbeeld de monitoring van stoffen die gevolgen hebben voor de waterkwaliteit wel geborgd via de Bestrijdingsmiddelenatlas.
[182] Voor stoffen die waterkwaliteitsnormen overschrijden verloopt de monitoring bijvoorbeeld via (regionale) waterbeheerders. Deze monitoringsgegevens worden gepubliceerd via de Bestrijdingsmiddelenatlas.

9. Samenvatting van de conclusies en richtingen voor de toekomst

9.1. Samenvatting van de conclusies

We zijn gevraagd een evaluatie uit te voeren van de effectiviteit van de Nederlandse invulling van zes maatregelen uit de SUD, voor de periode 2022-2025. In de hoofdstukken 3 tot en met 8 zijn we ingegaan op de zes maatregelen, waarbij we per maatregel conclusies formuleren. Hierna vatten we de conclusies over de effectiviteit van de Nederlandse invulling van de zes onderzochte maatregelen samen.

De conclusies per maatregel overziend stellen we vast dat er in de periode 2022-2025 (en ook al in de periode daarvoor) wetten, regels en beleid waren waarmee Nederland invulling heeft gegeven aan de SUD-maatregelen. De effectiviteit daarvan is in veel gevallen lastig vast te stellen, doordat de informatiepositie beperkt is. Wel resulteert de evaluatie in een gedeeld beeld (bij de gesprekspartners met uiteenlopende perspectieven) dat op vrijwel alle onderzochte maatregelen uit de SUD in de toekomst nog acties nodig zijn, om de effectiviteit van de maatregelen (verder) te verbeteren. We hebben hiervoor richtingen voor de toekomst geïdentificeerd (paragraaf 9.2).

Geïntegreerde gewasbescherming

Er wordt op verschillende manieren invulling gegeven aan de verplichtingen uit de SUD op het thema geïntegreerde gewasbescherming. Zo zijn er voorschriften in het Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Bgb), financiering voor onderzoek en subsidies ter stimulering van IPM, en acties binnen het NAP en het UP. Desalniettemin is er onvoldoende cijfermatige informatie beschikbaar om uitspraken te kunnen doen over de mate waarin telers geïntegreerd werken. Zo is er geen centraal register waarin gegevens worden verzameld over de geïntegreerde toepassingen van telers. Er bestaat geen uniforme definitie en uitwerking van geïntegreerd werken en de gewasbeschermingsmonitor die telers bijhouden is (daarmee) vormvrij en biedt geen overkoepelend inzicht. Op grond van de informatie die we in deze evaluatie hebben verzameld, kunnen we wel concluderen dat de afhankelijkheid van chemische gewasbeschermingsmiddelen nog hoog is en dat verdere stappen nodig zijn in de transitie naar weerbare teeltsystemen. Zo blijkt uit verschillende eerdere onderzoeken dat er nog stappen kunnen of moeten worden op het gebied van geïntegreerde gewasbescherming. Ook zien we dat een aanzienlijk deel van de acties uit het UP (gericht op geïntegreerde gewasbescherming) niet zijn uitgevoerd en uit de evaluatie van het UP in 2024 blijkt dat de realisatie van de opgaven van het UP moeilijk tot stand kwam. Afsluitend onderschrijven gesprekspartners (waaronder die vanuit de landbouwsector) dat de afhankelijkheid van chemische gewasbeschermingsmiddelen nog hoog is en blijkt uit de gesprekken dat vaak het afnemende middelenpakket de voornaamste reden is om op zoek te gaan naar alternatieve middelen.

Aquatisch milieu en drinkwater

Er zijn vanuit diverse plannen en programma’ s - zoals het Hoofdlijnenakkoord Waterzuivering Glastuinbouw, het Pakket emissiereductie open teelten en het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer - inspanningen geleverd om het aquatisch milieu te beschermen. Ook na het verschijnen van het NAP zijn aanvullende initiatieven genomen door zowel overheid als sector. De effectiviteit van deze maatregelen is echter moeilijk vast te stellen, onder meer door vertraagde milieueffecten, complexe oorzaken van normoverschrijdingen en de end-of-pipe’ aard van de problematiek. Uit recente rapporten, waaronder de tussenevaluatie van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de monitoringsrapportage van het

Uitvoeringsprogramma (UP), blijkt dat de waterkwaliteit nog onvoldoende verbetert. Voor oppervlaktewaterlichamen zijn de tussendoelen voor 2023 niet gehaald en stagneert sinds 2020 de afname van normoverschrijdingen. Voor grondwaterlichamen verkeert slechts een beperkt deel van de waterlichamen in goede toestand en worden op meerdere meetpunten nog normoverschrijdingen vastgesteld. Voor beide typen wateren geldt dat de doelen voor 2027 waarschijnlijk niet worden gehaald. Zodoende concluderen we dat de uitvoering van de SUD-maatregel niet effectief genoeg is geweest om het aquatisch milieu afdoende te beschermen tegen de effecten van gewasbeschermingsmiddelen.

Beperken van gebruik in kwetsbare gebieden

Artikel 12 van de SUD schrijft voor dat lidstaten zorg dragen voor het minimaliseren van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen of risico's in gebieden die door het brede publiek of kwetsbare groepen worden gebruikt, beschermde gebieden zoals N2000-gebieden, en recent behandelde gebieden die door werknemers in de landbouw worden gebruikt of voor hen toegankelijk zijn. We trekken voor de verschillende type gebieden en/of verschillend gebruik de volgende conclusies:

- Niet-landbouwkundig gebruik in gebieden gebruikt door het brede publiek of kwetsbare groepen: gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw is in principe verboden, met enkele uitzonderingen. Actuele cijfers ontbreken die inzicht bieden in de hoeveel gewasbeschermingsmiddelen die nog buiten de landbouw worden gebruikt.
- Landbouwkundig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nabij gebieden gebruikt door het brede publiek of kwetsbare groepen: er bestaat geen wettelijke afstandsnorm, maar op basis van jurisprudentie geldt in de praktijk voor nieuwbouw of nieuwe situaties een spuitvrije zone van circa 50 meter. Gemeenten kunnen onder de Omgevingswet aanvullende regels opnemen. De VNG en UvW pleitten in 2025 voor een landelijk kader. RIVM en WUR onderzoeken in opdracht van de minister van LVVN in 2025 de haalbaarheid van een rekenmethode om spuitzones objectief te kunnen onderbouwen.
- Beschermde gebieden (N2000): provincies kunnen (aanvullende) maatregelen opnemen in beheerplannen, maar er is in beperkte mate zicht op de mate waarin provincies aanvullende maatregelen treffen. Een onderzoek van Stichting Natuur en Milieu uit 2024 geeft wel een indicatie dat aanvullende maatregelen in beheerplannen van N2000-gebieden beperkt voorkomen.
- Recent behandelde gebieden: De regelgeving en voorschriften over herbetredingstermijnen na behandeling met chemische bestrijdingsmiddelen zijn over het algemeen bekend onder werkgevers, maar bij een aanzienlijke groep bedrijven (38%) werden in 2022 in de praktijk geen persoonlijke beschermingsmiddelen gebruikt bij herbetreding, terwijl dit wel vereist is. Het was geen onderdeel van de opdracht om met de Arbeidsinspectie in gesprek te gaan over deze bevindingen.

Voorlichting bij verkoop

Artikel 6 van de SUD schrijft voor dat lidstaten ervoor moeten zorgen dat distributeurs voldoende personeel met een vakbekwaamheidscertificaat in dienst hebben. Dit personeel moet bovendien op het tijdstip van verkoop beschikbaar zijn om klanten te informeren over gewasbeschermingsmiddelen. We kunnen geen conclusies trekken over de effecten van deze voorlichting bij verkoop, omdat er geen feitelijke informatie beschikbaar is over de wijze waarop de voorlichting wordt ingevuld en omdat uit de opgehaalde percepties geen eenduidig beeld ontstaat. Enerzijds geven sectorpartijen aan dat telers intensief contact onderhouden met adviseurs van distributeurs. Advies bij de verkoop van gewasbeschermingsmiddelen is belangrijk voor telers, omdat de gebruiksvoorschriften van gewasbeschermingsmiddelen vaak ingewikkeld zijn en het advies hen helpt bij een juiste toepassing ervan. Anderzijds zijn maatschappelijke belangenorganisaties juist kritischer op het advies van

adviseurs van distributeurs: volgens hen kan dit advies niet volledig onafhankelijk zijn, aangezien er financiële prikkels zouden bestaan om te adviseren voor de inzet van gewasbeschermingsmiddelen. Tot slot merken we op dat de voorlichting van verkoop slechts één van de maatregelen is om een verantwoorde distributie van gewasbeschermingsmiddelen te borgen. Voorbeelden van andere waarborgen zijn het CDG-certificatieschema, opleidingsvereisten voor adviseurs en gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen, subsidie voor onafhankelijk advies en het BAS-register voor onafhankelijke adviseurs. Wij hebben echter geen onderzoek gedaan naar de effecten van het totale systeem van deze waarborgen.

Informatie, bewustmaking en voorlichting van het bredere publiek
Artikel 7 van de SUD bepaalt dat lidstaten maatregelen moeten nemen om het brede publiek te informeren over gewasbeschermingsmiddelen. Artikel 10 van de SUD bepaalt dat lidstaten in hun nationale actieplannen bepalingen kunnen opnemen inzake het verstrekken van informatie aan personen die aan verwaaiende sproeinevel kunnen worden blootgesteld. Het NAP beschrijft hoe de communicatie aan het brede publiek en aan omwonenden momenteel wordt ingevuld. Het NAP beschrijft verder geen specifieke eisen of verplichtingen voor die communicatie en dat is op grond van de SUD ook niet verplicht. We concluderen dat de communicatie nog niet altijd aansluit bij de informatiebehoefte van de doelgroepen. De informatie is versnipperd over verschillende bronnen, gericht op uiteenlopende doelen en doelgroepen, en niet altijd eenduidig. Het brede publiek en omwonenden hebben juist behoefte aan duidelijke en eenduidige informatie.

Monitoring:
Artikel 15 van de SUD bevat de verplichting om te rapporteren aan de hand van de geharmoniseerde risico-indicatoren. Artikel 4 van de SUD bepaalt dat de lidstaten in hun nationale actieplannen onder andere streefcijfers dienen vast te stellen met het oog op het behalen van de doelstellingen van de SUD. We constateren dat de geharmoniseerde risico-indicatoren door de Nederlandse overheid online worden gepubliceerd. Verder constateren we dat het lastig is om inzicht te krijgen in de voortgang van de maatregelen uit het NAP, omdat monitoringsinformatie is versnipperd en er onvoldoende datapunten beschikbaar zijn binnen de monitoringsstructuur van het UP (het NAP verwijst grotendeels naar het UP voor maatregelen en monitoring). Voor enkele andere thema's is de monitoring via een andere weg geborgd, zoals via de Bestrijdingsmiddelenatlas voor monitoring van stoffen die gevolgen hebben voor de waterkwaliteit, en voor deze thema's is er wel inzicht in de voortgang. Voor enkele overige thema's uit het NAP is geen specifieke monitoring ingericht, en dat is een bewuste keuze van het ministerie geweest. Inzicht in de voortgang kan worden verbeterd zodra er meer datapunten beschikbaar komen en indien de monitoringsinformatie over het NAP makkelijker vindbaar wordt gemaakt.

9.2. Samenvatting en van de richtingen voor de toekomst – drie sporen

In de hoofdstukken 3 tot en met 8 hebben we richtingen voor de toekomst opgenomen voor de maatregelen die in dat hoofdstuk zijn behandeld. Er is samenhang tussen de deze richtingen. Bijvoorbeeld: acties gericht op geïntegreerde gewasbescherming, kunnen bijdragen ook bij aan de bescherming van het aquatisch milieu.

Alle richtingen voor de toekomst overziend, identificeren we drie 'sporen' voor de toekomst. Hierbij geldt dat inzet in de toekomst niet via één spoor, maar juist via alle drie de sporen zou moeten verlopen. Hierna hebben we alle richtingen voor de toekomst die in de voorgaande hoofdstukken zijn benoemd samengevat, geclusterd naar de drie sporen. Om herhaling te voorkomen hebben we de

richtingen niet uitgebreid uitgeschreven, maar verwijzen we naar de paragraaf waarin deze richting is toegelicht.

Voordat we de sporen toelichten merken we op dat een terugkerend punt is dat veel partijen hebben aangeven dat er al veel is nagedacht, gesproken en geschreven over wat er nodig is om de risico's en de effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voor de menselijke gezondheid en het milieu te verminderen, en dat het vooral tijd is om verder te gaan of te starten met de uitvoering van de maatregelen en acties die al zijn bedacht (bijvoorbeeld in het UP).

Spoor a: Visie en spelregels voor de toekomst

Tijdens dit onderzoek hebben veel verschillende partijen aangegeven dat optimalisaties binnen de huidige teeltsystemen niet voldoende gaan opleveren en dat ook duidelijkere doelen en randvoorwaarden nodig zijn ten aanzien van teeltsystemen in Nederland. Partijen die dit aangeven hebben uiteenlopende perspectieven en belangen, en komen zowel uit de agrarische sector, de gewasbeschermingsmiddelensector en milieuorganisaties. De partijen zijn niet eensgezind over de vraag welke doelen en randvoorwaarden dan precies nodig zijn. De volgende suggesties zijn genoemd binnen dit spoor:

- Inzetten op doelsturing voor geïntegreerde gewasbescherming (3.6).
- Nagaan of de onderbouwing van spuitzonering in de nabijheid van bebouwing waaraan reeds gewerkt wordt, voldoende helderheid en kaders biedt voor gemeenten (5.5)
- Ga als LVVN ook in gesprek met gemeenten en waterschappen om na te gaan welke behoeften er zijn in de ondersteuning, zoals opgenomen in de oproep van onder andere de VNG en UvW. Het gaat bijvoorbeeld om het komen tot een integrale aanpak van de opgaven rondom veranderend grondgebruik (met onder andere aandacht voor de rolverdeling tussen gemeenten, provincies, waterschappen en het rijk), een landelijk kader voor het al dan niet toestaan van bepaalde teelten in gebieden met opgaven en juridische ondersteuning van gemeenten bij de sturing op grondgebruik/teelten (5.5).

Spoor b: Optimaliseren en versnellen

Het tweede spoor is het verder optimaliseren van de huidige teeltsystemen. Tijdens dit onderzoek zijn veel suggesties gedaan waarop de huidige teeltsystemen (verder) kunnen worden geoptimaliseerd om zo een bijdrage te leveren aan het behalen van de SUD-doelstellingen. De volgende suggesties zijn door meerder gesprekspartners genoemd:

- Financiële prikkels introduceren voor geïntegreerde gewasbescherming (3.6).
- Innovatieve technieken voor geïntegreerde gewasbescherming (door)ontwikkelen en vaker toepassen (3.6).
- Sturen op weerbare rassen en aandacht voor raskeuze/vruchtwisseling (3.6).
- Meer zelfregulering vanuit de sector (3.6).
- Versnellen van de toelatingen en certificering van nieuwe groene(re) middelen en van nieuwe technieken (3.6).
- Versnellen en uitbreiden van de monitoring van gewasbeschermingsmiddelen in het aquatisch milieu (4.5).
- Vereenvoudigen van wet- en regelgeving voor de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen (4.5).
- Inzetten op het verder versterken van de rol van advies in de transitie naar een duurzamere gewasbescherming (6.6).

Spoor c: De basis op orde

Het laatste spoor dat we identificeren is het meest korte termijn, wat overigens niet betekent dat dit spoor eenvoudig is. Binnen dit spoor zijn de volgende suggesties genoemd:

- Basiskennis verhogen en meer kennisdeling over geïntegreerde gewasbescherming (3.6).
- De toezichts-instructie uitwerken voor het beoordelen van de gewasbeschermingsmonitor (3.6).
- Verhogen van naleving bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (4.5).
- In overeenstemming brengen van toelating van gewasbeschermingsmiddelen met de KRW (4.5).
- Inzichtelijk maken in welke mate provincies maatregelen voor de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen in N2000-gebieden treffen en wat daarvan de effecten zijn (5.5).
- Verkennen of het waardevol is om in de communicatie de rol van afnemers en consumenten in de transitie naar duurzame gewasbescherming te benadrukken, voorbeelden van toepassing van alternatieve gewasbescherming in de communicatie mee te nemen, publiekscommunicatie onderling beter op elkaar af te stemmen en ook bij onzekere risico's duidelijk en eenduidig te informeren (7.6).
- Vanuit de overheid één informatiepunt in te richten waar alle algemene expertise en informatie over gewasbeschermingsmiddelen zijn gebundeld (7.6).
- Het inzetten van mediators voor situaties waarin al zodanige polarisatie is opgetreden, dat het goede gesprek onderling niet meer mogelijk is (7.6).
- Borgen dat de monitoring dekkend is om voor alle maatregelen in het NAP de voortgang en doelbereik te kunnen volgen (8.5).
- Ervoor zorgdragen dat de beschikbare monitoringsinformatie over het NAP makkelijker vindbaar is (8.5).

Bijlage I: Overzicht gesprekspartners en aanwezigen dialoogsessies

Gesprekspartners interviews:

1. Agrodis
2. Artemis Natuurlijk
3. Biohuis
4. BO Akkerbouw
5. Croplife
6. Cumela
7. Fedecom
8. Gemeente Westerveld
9. GGD (Gelderland Midden & GGD Hollands Noorden)
10. Lidl
11. LTO Nederland
12. Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW)
13. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN)
14. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)
15. Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)
16. Plantum
17. Provincies (Drenthe & Zuid-Holland)
18. Stichting Natuur en Milieu (SNM)
19. Telers (vijf verschillende in één groepsgesprek)
20. Unie van Waterschappen (UvW)
21. Vereniging agrarische bedrijfsadviseurs (VAB)
22. Vereniging Meten=Weten
23. Vewin
24. Wageningen University & Research (WUR)

Aanwezigen dialoogsessie sectorpartijen en natuurorganisaties:

1. Agrodis
2. Artemis Natuurlijk
3. Croplife
4. Cumela
5. Fedecom
6. LTO Nederland
7. Stichting Natuur en Milieu (SNM)
8. Vereniging agrarische bedrijfsadviseurs (VAB)
9. Vereniging Meten=Weten

Aanwezigen dialoogsessie (semi-)overheidspartijen:

1. Gemeente Westerveld
2. GGD (GGD Gelderland Midden & GGD Hollands Noorden)
3. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN)
4. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)
5. Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)
6. Provincie Zuid-Holland
7. Unie van Waterschappen (UvW)

Bijlage II: Overzicht van voorlichting online

Organisatie	Vindbare informatie	Opmerkingen
Arcadis/LVVN	Flyer 'Nabuurschap' bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen', Praktische handvatten voor telers, inwoners en overheden.	De meest uitgebreide handreiking van alle informatie die we hebben gevonden. De handreiking focust zich op de vraag: *"Hoe kunnen we de zorgen bij inwoners over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, vooral in relatie tot gezondheidsaspecten, verminderen?"*
Nefyto	Flyer over gewasbescherming en omwonenden	Het is een flyer voor gebruikers (landbouwers) van gewasbeschermingsmiddelen over hoe zij om moeten gaan met een (bezorgde) omgeving. De flyer is opgesteld namens Nefyto, Agrodis, Cumula en LTO Nederland.
Agrodis	Flyer over gewasbescherming en omwonenden	Flyer. Daarnaast publiceert Agrodis ook af en toe over nieuwe onderzoeken die zijn verschenen over het onderwerp, zie bijvoorbeeld: Agrodis - Rapport en samenvatting van de Gezondheidsraad inzake omwonenden en gewasbeschermingsmiddelen
Cumela	Flyer over gewasbescherming en omwonenden	Flyer. Daarnaast heeft Cumela een website met 'veelgestelde vragen over gewasbescherming', maar deze pagina lijkt op gebruikers gericht en niet op omwonenden.
LTO Nederland	Flyer over gewasbescherming en omwonenden	Flyer. Verder heeft LTO ook andere pagina's over gewasbescherming, zoals het volgende bericht over het onderzoek van het RIVM naar gevolgen van gewasbeschermingsmiddelen: Gewasbeschermingsmiddelen en gezondheidsrisico's: laat wetenschap leidend zijn - LTO
RIVM	Home | Bestrijdingsmiddelen en Omwonenden	Webpagina over (onderzoek naar) risico's van bestrijdingsmiddelen.
NVWA	Ik heb een vraag over gewasbeschermingsmiddelen | Gewasbescherming | NVWA	Webpagina met informatie over gewasbeschermingsmiddelen.
Ctgb	Over Ctgb | College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden Veiligheid van omwonenden | College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden	Ctgb geeft informatie over het toelatingsproces van gewasbeschermingsmiddelen. Verder is er een webpagina over veiligheid van omwonenden met informatie over hoe de Ctgb de veiligheid van middelen beoordeelt.
Voedingscentrum	Bestrijdingsmiddelen | Voedingscentrum	Webpagina met informatie over bestrijdingsmiddelen op voedsel.
Milieu Centraal	Bestrijdingsmiddelen en het milieu | Milieu Centraal	Milieu Centraal heeft een webpagina over veilig gebruik van bestrijdingsmiddelen. Deze pagina lijkt zich primair te richten op (niet-professionele) gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen en niet primair op omwonenden.
NVIC	Home - Nationaal Vergiftigingen Informatie Centrum	Het Nationaal Vergiftigingen Informatie Centrum (NVIC) geeft artsen en andere hulpverleners informatie over de mogelijke gezondheidseffecten en behandeling van acute vergiftigingen. Het NVCI houdt hier ook jaaroverzichten van bij. De website van het NVCI lijkt geen specifieke informatie gericht op omwonenden te verstrekken.
GGD	Bestrijdingsmiddelen	Op de website van de GGD is informatie te vinden, ook gericht aan omwonenden. Bijvoorbeeld onder de kop: 'Woon je dichtbij een akker, boomgaard of bollenveld?'
Onkruid vergaat	www.onkruidvergaat.nl	Bevat informatie voor particulieren over niet-chemische bestrijdingsmiddelen.

Rijksoverheid	www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bestrijdingsmiddelen/gewasbeschermingsmiddelen	Informatiepagina van de Rijksoverheid over het beleid over gewasbeschermingsmiddelen.
	Vraag en antwoord | Bestrijdingsmiddelen | Rijksoverheid.nl	Informatiepagina van de Rijksoverheid met veel gestelde vragen over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.
Wageningen University	Bestrijdingsmiddelen: gif of gewasbeschermingsmiddelen? - WUR	Het NAP bevat een link naar een webpagina van de WUR, maar deze link werkt niet meer.

Voorbeelden van andere organisaties en bronnen die niet expliciet in het NAP worden genoemd, maar waar wel voorlichting over gewasbeschermingsmiddelen is te vinden:

1. **Het Informatiepunt Leefomgeving (IPLO).** Het IPLO is een kenniscentrum van de overheid dat uitleg geeft over onder andere de Omgevingswet en de regelgeving voor de leefomgeving (bodem, bouwen, water en milieu). De websites van het IPLO bevat een aantal pagina's over gewasbeschermingsmiddelen, zoals informatie over driftbeperkende maatregelen en spuittechnieken.[183]
2. **De Unie van Waterschappen.** De Unie van Waterschappen geeft voorlichting over gewasbeschermingsmiddelen, in relatie tot de kwaliteit van het oppervlaktewater.[184] De Unie van Waterschappen ondersteunt ook de website OnkruidVergaat.nl.
3. **Het Compendium voor de Leefomgeving.** Het Compendium voor de Leefomgeving is een website met feiten en cijfers over de leefomgeving in Nederland. Deze website komt voort uit een samenwerking tussen het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en Wageningen University & Research (Wageningen UR). Op deze website zijn ook feiten en cijfers te vinden over gewasbeschermingsmiddelen.[185]
4. **Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW).** De website van DAW bevat informatie – met name gericht op boeren – over het verminderen van emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar het grond- en oppervlaktewater via erf, perceel of drift.[186]
5. **RVO.** De website van de RVO bevat ook informatie over (duurzame) gewasbescherming, en een overzicht van de subsidies die daarvoor beschikbaar zijn gesteld.[187]
6. **Pesticide Action Network Netherlands (PAN Nederland).** PAN Nederland heeft als doel om schadelijke bestrijdingsmiddelen in de landbouw en daarbuiten uit te bannen, en zet daartoe campagnes op. PAN Nederland informeert het brede publiek over de gevaren van bestrijdingsmiddelen en over mogelijke alternatieven.[188]

[183] Zie bijvoorbeeld: Lozingsvoorschriften gebruik gewasbeschermingsmiddelen of meststoffen op braakliggend landbouwgrond of bij het telen van gewassen in de openlucht (paragraaf 4.64 Bal) | Informatiepunt Leefomgeving
[184] Gewasbeschermingsmiddelen - Unie van Waterschappen
[185] Zie bijvoorbeeld: Zoeken | Compendium voor de Leefomgeving
[186] Zie: Gewasbescherming - Deltaplan Agrarisch Waterbeheer.
[187] Zie: Geïntegreerde gewasbescherming verbeteren | RVO.nl
[188] Zie ook: Kom in actie

Bijlage III: Overzicht strategische doelen en tussendoelen Toekomstvisie en UP

Strategisch doel	Tussendoelen	Jaartal
1. Planten en teeltsystemen zijn weerbaar	• Er is instrumentarium beschikbaar voor de agrarische ondernemer op bedrijfsniveau, die het pakket aan handelingsperspectieven voor het versterken van weerbaarheid inzichtelijk maakt. Er is instrumentarium beschikbaar die inzicht geeft in de milieulast van gewasbeschermingsmiddelen binnen weerbare teeltsystemen.	2021
	• Er is een nulmeting van de handelingsperspectieven voor het creëren van weerbaarheid per sector en van de milieulast van gewasbeschermingsmiddelen binnen weerbare teeltsystemen per sector.	2022
	• Er is een dalende trend te zien in de milieulast van gewasbeschermingsmiddelen als gevolg van de (door)ontwikkeling van weerbare teeltsystemen per sector.	2023 t/m 2030
2. Land- en tuinbouw en natuur zijn met elkaar verbonden	• Er is inzicht in de samenhang tussen plantaardige productie, gewasbescherming en biodiversiteit. Indicatoren hiervoor worden als prototypen toegepast in de praktijk.	2021
	• Rendabele maatregelen die zowel de weerbaarheid van het teeltsysteem als de biodiversiteit versterken worden toegepast in de betreffende regio's, sectoren en teelten en gewaardeerd door de keten.	2025
	• Rendabele maatregelen die zowel de weerbaarheid van het teeltsysteem als de biodiversiteit versterken zijn gangbaar in de praktijk en gewaardeerd in de keten, ook internationaal.	2030
3. Nagenoeg geen emissies	• Afname van het aantal overschrijdingen van de milieukwaliteitsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater met 90% ten opzichte van 2023;	2023
	• Afname van aantal overschrijdingen van de drinkwaternorm in oppervlaktewater bestemd voor drinkwaterbereiding, met 95% ten opzichte van 2013	
	• Nagenoeg geen emissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf het erf en vanuit gebouwen, bij het vullen en uitwendig reinigen van spuitapparatuur en vanuit de glastuinbouw;	2027
	• Geen normoverschrijdingen van de milieukwaliteitsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater;	
	• Daarnaast gelden de doelen van de KRW voor 2027. Het uitgangspunt vanuit het UP is dat deze doelen gehaald worden.	
	• Nagenoeg geen emissies meer van gewasbeschermingsmiddelen vanuit de open teelten.	2030
3. Nagenoeg geen residuen	• Nagenoeg geen residuen op land- en tuinbouwproducten voor voedselconsumptie.	2023
	• Nagenoeg geen residuen op land- en tuinbouwproducten voor voedselconsumptie	2027
	• Nagenoeg geen residuen op land- en tuinbouwproducten voor voedselconsumptie.	2030

KWINK groep biedt inzicht, structuur en inspiratie voor een sterke publieke sector. Dat doen we door te onderzoeken en te adviseren.

We zijn nieuwsgierig, betrokken en precies. We duiken met plezier in onderwerpen die we al kennen én in onderwerpen die nieuw voor ons zijn. We doen ons werk graag samen: met collega's, met andere bureaus en met onze opdrachtgevers en de organisaties die betrokken zijn bij onderzoeks- en adviestrajecten. Kenmerkend voor onze aanpak is dat we scherp doorvragen en pas iets beweren als we het goed uitgezocht hebben.

KWINK GROEP

KWINK groep | +31 (0)70 35 96 955
Nassaulaan 1 | 2514 JS Den Haag
www.kwinkgroep.nl